

1. Bus /: Joh. Reinh. / diff. de serpente se-
ductore non naturali sed solo simbolo
iend 1712.
2. — diff. de vario Mosis in Montem Sinai
arcessu, iend 1716.
3. — diff. de judaea rebus gestis et
miraculis Christi clara, iend 1733.
4. — diff. de veris peccatoribus Jesu Christi
requiritis, iend 1733.
5. Rurmeyer /: Mich. Christ. / diff. de Arara-
ne, viro sancto, tribus Levi, tyro
Christi, Goyphid. 1738.
6. Sauerbreij /: Joh. / diff. de Deo uno et
trino, 1648.
7. Schackeri /: Jac. / diff. de septem Spiritibus
a Joh. Theologo celebratis
Lipsiæ 1736.
8. Schelzuizy /: Sam. / diff. de dono fidei
justificantes, 1739.

9. Schelzuigij f. Sam. / Diff. de patris, Ma.
 trimijq. 1694
10. Schertzer f. Joh. Ad. / Diff. de illustrissima
 divinae immutabilitatis Majestate Wittenb.
 1679
11. — Diff. de adfpectu Judaeorum in Messiam
 trans. Goffum Wittenb. 1735!
12. Schlichter f. Christ. Ludew. / Epistola qua
 de Genes. viii. v. 21 Sententiam
 antiquam tuncet, novam conjecturam
 Anonymi Kircheri Varenij et Rambesij
 examinat, deniq. mentem suam exponit. Hild. 1732
13. Schmidij f. Christiani Ernesti / Diff. de
 Lege per peccatum infirmata. Lips. 1726.
14. Schmidij f. Joh. / Diff. quod Religio Evan.
 gelica maxime sit utilis et salutaris,
 Lips. 1726.
15. — Diff. de poenitentia in Genere
 Argent. 1686.
16. Schmidij f. Joh. Andri. / Diff. de Catechesi
 Racovienfi. Helmst. 1729.
17. — Diff. de oratione dominica Helmst.
 1723!
18. Schmidij f. Sebast. / Diff. de conjugio Mysti.
 Argentor. 1673.
19. — Diff. de unitione Reip. Jesu,
 Argentor. 1676.
20. — Diff. de desponsatione fidelium
 cum Christo, Argent. 1679.
21. — Diff. de Fidei ratione a Christo
 soluta, Wittenberge, 1737
22. — Diff. de sarcinulo viventium,
 Argent. 1660.

23. Schrammij, Jone Conr. I. diff. de triumpho
Christi victoris, Helmst. 1728.
24. ——— diff. de auspicijs Ecclesie
novi Testamenti, Helmst. 1727.
25. ——— diff. de vitandis quibusdam Civi-
tis ob viciniam illiciti, Helmst. 1726.
26. Schroeder s. Joh. Joach. I. diff. de Azazelis
Hirc, ejusque ritibus ac Mysterio
Marsburgi 1725.
27. Schroeder s. Georgy. grad. I. diff. de Ecclesia
errorum immuni, Wittemb. 1726.
28. ——— diff. de principe Persarum
Gabrieli resistente, Wittemb. 1729.
29. ——— diff. de verbo papae Divino
Wittemb. 1725.
30. ——— diff. de gratia Christi veri-
boniq. Naturalis causa a Crescenzio
asserita, et a Clemente XI. condemnata
Wittemb. 1719.

EXERCITATIO PHILOLOGICA
DE
S E R P E N T E
S E D U C T O R E
N O N N A T U R A L I , S E D
S O L O D I A B O L O ,

AD GENES. III. 1-15.
QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, AC MONTIVM,
ANGARIAE, WESTPHALIAEQVE,
RELIQVA

INDVLTV SUPERIORVM,
PRAESIDE

M. IOH. REINHARDO RVS,
FACVLT. PHILOSOPH. ADIVNCTO,
IN ACADEMIA SALANA

ERV D I T O R V M E X A M I N I

AD DIEM VII. MAII M DCC XII.

S V M I T T I T

A V C T O R

PHILIPPVS CASIMIRVS SCHLOSSER,
WEILBV R G O - N A S S O V I V S .

EDITIO QVARTA.

IE N Æ , I M P E N S I S F R A N C I S C I B O R T O L E T T I .

DEO. TRINVNI.

QVI,
NOSTRVM. MISERTVS,
DVM. NVLLA. SPES. FVL SIT,
DEDIT.

GRATIAM.
LAP SIS. ET INDIGNIS.
VICTORIAM.
IMBELLIBVS. ET INERMIBVS.
CVM.

HOSTIS. OMNIVM. FORTISSIMVS,
SERPENS. DIABOLVS.

ET.
HVIC. ADDICTA. COHORS.
DE. HOMINE.

VICTO. CAPTO. VINCTO.
TRIVM PHVM. AGERE. PARARET.
HAS. MEDITATIONES.

SACRAS. ET. IN. EIVS. LAVDÈM. SCRIPTAS.
MEO. VERO.

PARENTI.

PLVRIMVM. REVERENDO.
DICATAS. GRATAS. DEBITAS.
ET.

PROXIMO.

QVICVNQVE. FVERIT.

FRVCTIVOSAS.
VOLO. ET. PRECOR.

PHILIPPVS. CASIMIRVS. SCHLOSSER.
AVCTOR.

EDITIO QVARTA

PRAEFATIO.

HAesitabis forte, Lector Beneuole! in dissertationis argumento, quod de *Serpente Seductore* conspectui tuo hic sistimus. Vulgare enim ex parte videri posset, in quod innumerae eruditorum cum antiquorum tum recentiorum commentationes; tot item vndique vulgatae dissertationes prostant, ut cramben non bis, sed saepius coctam adponere dixeris eum, cui plura de his scribendi animus foret. Verum, num vitio vertendum, si circa materias istiusmodi, quas eruditorum complures laudabili modo expediuerunt, nostras quoque periclitemur vires, spicilegium post messem veluti instituendo; Aut quid quaeso! mirum, si, dum fructus quotannis succrescunt, peculiaris messis, qua nouagana veteri frugum cumulo saepius addi solent, instituatur, aut noua denique fercula ex olere recenti adponantur? Nihil enim dictum ferme vnquam est, cui posthaec nulla superaddi possent, cum dies diem doceat, ac indefessa praeclarorum ingeniorum opera in dies varia subnascantur, quibus veterum sententiae emendantur, partim magis illustrantur. Equidem non probamus nouaturientium quorundam conatus, qui, omni orthodoxia proscripta & proculcata, nefanda quæuis veterum hæresiarcharum somnia ex orco quasi reuocant, eisdemque nouam speciem inducere laborant. Sunt tamen alia, de quibus multum nostrae aetati debemus, dum illa haud exiguam ex studio Philologico lucem foenerata est diuersis ac fere innumeris Scripturae locis *δυσνοήτοις*, ac cum laude versatur circa difficultates hinc inde reliquas e medio tollendas. In

quorum classẽm illud merito referri censeo, quod de
quaestione Philologica: *An serpens seductor naturalis fue-
rit, nec ne?* ex parte disceptari consuevit, aliis quidem
affirmantibus, aliis eandem negantibus. Nec hi, quan-
tum video, infelici successu vsi sunt, vt potius ex hac
ipsa sententia maiorem lapsui humano lucem, majus
item Prot-Euangelio pondus accedere, sit in aprico
positum, praesertim, cum rationibus haud contem-
nendis & fictis possit eandem stabiliri. Itaque, cum
haud parum mihi arrideret, ex instituto nonnihil hac
de materia, maxime vtili ac jucunda, bono cum Deo
differere animum induxi, ita, vt simul lapsus histori-
am pro virili, ex philologia praecipue, phrasiumque
emphasi illustrarem, ea quidem methodo, qua primo
varias de serpente seductore sententias exhibere, secun-
do exhibitas debito modo expendere, ac tertio no-
stram solide corroborare placuit. His enim compre-
hendi posse existimo, quicquid, remotis aliis, quae
difficultates augebant, ad textus explicationem facere
videbatur. Qua denique ratione aliquod meorum pro-
fectuum specimen Tecum, Lector Beneuole! communi-
care, ac me Salanis Musis propediem valedicturum,
Tuo fauori de meliori commendare volui. Vale! Da-
bam Ienae e Museo ipsis idibus Mart. M DCC XII.

SER-

כטט

SERPENS SEDVCTOR,
NON NATVRALIS, SED
SOLVS DIABOLVS.

Ad

Genes. III. 1-15.

SECTIO I.

VARIAS SENTENTIAS RECENSENS.

§. I.

Aud poterit latere quemquam sacrarum
literarum lectorem pium atque fedu-
lum, quanta difficultatum varietas circa
lapsus Adamitici historiam ab *עדתו*
Mose *Gen. III.* descriptam, si scilicet
paulo penitius eam inspexerit, oculos
ipsum incurrat. Quod si enim in expla-
natione eius ea velles incedere via, qua
literae proprietatem, vti alibi, ita & hic prae-
stantissimi quique Interpretes presse sectari solent, talia alicubi deprehenderes
prae-

A 3

praedicata, qualia non permittuntur esse a suo subjecto, de quo ibi agitur; alibi circa textus ipsius *συνοψισαν* haereres, sensus & conceptuum variam distractionem admittere coactus. Quod si ex aduerso eos censes praefereandos, qui literae proprietatem inconcinne magis negligunt, in officium boni Interpretis, crassiori quodam modo, impingeres, idem facturus, ac si haec ipsa, quae Moses recensuit, facta esse negares. Atque isthaec difficultates, sollicitum Scripturae interpretem vtrinque prementes, in causa fuerunt, quare **JOHANNES CLERICVS** in *Comment.* ad h. l. malit in re tam obscura *ἐπιπέσει*, in qua tutissima ipsi videtur ingenua ignorantiae confessio, modo summa rei teneatur, scilicet, primos humani generis parentes initium fecisse peccandi; at circumstantias indicare nostrum non esse iudicat, sed eorum qui rei intertulerunt, si reuiuiscerent. Quanquam vero non sit de nihilo, quod **B. GEBHARD. THEOD. MEIER** *Hist. Religion. p. 56.* fatetur, *Insuperabiles hanc historiam difficultates habere*: ita tamen comparatas esse credo, vt, adhibita diligenti opera, medicisque hermeneuticis rite applicatis, alio, quam dixi, modo, si non omnes, maximam tamen partem possint feliciter superari. Minime vero tantas arbitror, vt ob eas verum argumentum, quod vim probandi haberet, ex hac ipsa historia diduci non queat, quousque quidem famosus ille **BALTHASAR BEKKERVS** in *der bezauberten Welt, L. II. Cap. XX.* fuit progressus, qua de causa hic ipse Celeberr. **D. ZACHAR. GRAPIO** *Disp. de Tentatione Euae & Christi Sect. IV. tot.* ex instituto vapulat. Caeterum, difficultates istae tanti apud interpretes diffensus causa fuerunt, diuersam enim antiquitas non modo hujus historiae explicandae rationem inuenerunt illi, alii quidem, vt sine fuco in veritatem inquirerent, alii, vt suis erroribus, quos fouebant, aliquam conciliarent speciem, quia, juxta tritum illud, error errore opus habebat, ne perplueret: sed & recenti actate nouas & diuersas multi sunt meditati methodos, quibus magis coherentem & explicatam sisterent hanc historiam, in qua non
vnam

ynam adhuc difficultatem superesse animaduertebant. Vnde operae pretium fuerit, varias illas, aut praecipuas saltem, cum antiquiorum, tum recentiorum sententias conferre ac inter se conferre, vt deinceps B. L. sobrium de nostra ferre possit iudicium, num commodiorem paret viam, istas difficultates elabendi.

S. II. Primo quidem longissime a scopo recedunt omnes, quotquot allegorice haec omnia, quibus peccatum in orbem introductum enarrat Moses, haud secus ac ipsum serpentem, accipienda esse autumant, quorum diuersa tamen classis constitui potest, prout scilicet cuiusuis in asserendis allegoriis nimia, quandoque etiam impia, libertas erat. (α) PHILO in Libro *περὶ κοσμοποιίας* *se Mundi opificio* f. 46. C. edit. Francof. An. 1691. per serpentem in genere quasuis voluptates nos inescantes, & in pericula conjicientes, intelligit, namque *ὄφιν εἶναι ἡδονῆς σύμβολον* *reſte*, inquit, *conſici poſſe*. Quo cum plures Rabbiorum, etiam recentiorum, faciunt, quos B. PFEIFFERVS in *dub. Vexat.* alique producunt. PFEIFFERVS quidem, ORIGENEM Philoni, ejusque sodalibus adſociat, qui, prout ſolebat in aliis, praefentem etiam locum allegorice acceperit, de quo vero Celeberr. GRAPIVS dubitat diſp. cit. *ſect. I. §. III. & V.* Huic tamen aduerſari videtur HVETIVS in *Origenianis* I. II. Q. 12. Num. 7. teſte TAPPENIO Diſp. Inaugural. Helmſtad. 1703. *De ſemine mulieris caput ſerpentis contrituro.* §. XIII. p. 11. 12. (β) Nequitia tamen & ſpurcitie major vix Orbi viſus eſt quam HADRIANVS BEVERLANDVS, Seelandus J. V. L. Aduocatus & qui eum praeeſſerat, ejusdem farinae homo CORNELIVS AGRIPPA. Ille enim in libro aequae deteſtando & ſpurco *de Peccato Originis κατ' ἕξοχὴν* *ita diſto*, per serpentem in ſpecie membrum, quo viri fumus, a Satana excitatum intelligi voluit, vti prorfus eadem circa arborem ſcientiae boni & mali eomuit, adeo vt propterea ad carcerem, vincula & exilium condemnatus fuerit. Palinodiam tamen in Anglia ceciniffe refert B. TENTZELIVS Auctor *Menſtr. Colloq. Germ.*

*Germ. anno 1698. 846. postquam scilicet a D. LEONARDO RYSSENIO in Justa deest. Scelestiff. libel. Beuerl. ad D. Thadaeum Lantmannum V. D. M. Hagiensem anno 1680. dat. erroris sui conuictus poenitentiae signa dedisset, Dirisque deuouisset eum, qui negligat Manuscripta sua vel Vulcano tradere, vel ad Auctorem remittere. Justo tamen iudicio DEI nunc mente captum esse, docuit nuper Cl. Auctor *Observationum Miscellancarum*, quae Lipsiae prouident, *Part. II. p. 114.* Nugatur etiam ZENNORENNA ad h. l. *fol. 4. c. 4. ex R. Salomone Jarchio ad Genes. III.* ac si serpens illicito in Euam amore cogitauerit, esu pomi Adamum e medio tollere, vt sibi postea hanc conjugem sociare posset; qui hac ratione non aliter potest, quam allegorice textum exponere, quae tamen nulla meditatione, & peculiari, ad minimum prolixa refutatione, digna censemus. (γ) ad horum numerum haud immerito etiam refertur THOMAS BVRNETVS Anglus, qui in *Archaeologia Philosophica* totam historiam Mosaicam de prima creatione, de Hexaëmero, de Adamo, Eua, Paradiso & denique etiam, quod huc spectat, de serpente Tentatore non intelligendum esse in sensu literali, historico & proprio asseruit; sed describi omnia a Mose λαοδογματικώς, seu modo parabolico & crasso, & ex sensu plebejo, pro captu & ingenio Iudaeorum, notante SPANHEMIO in *Elencho Controuers. Tom. III. Opp. Part. II. Col. 1007.* Prout vero ex instituto vapulat Burneti illa sententia Anonymo cuidam, in libro anno 1694. Amstelod. publicato, quem vocat: *Moses Vindictatus*, de quo vid. *Acta Erudit. Lipsiens. 1695. p. 20. seqq.* ita breuius jam nominatus SPANHEMIVS l. c. *Col. 1008.* illam examinavit.*

§. III. Secunda sententia illorum est, qui cum FLAVIO JOSEPHO *L. I. Antiq. Jud. Cap. II.* circa finem, ac Iudaeis & Socinianis fere omnibus, serpentem mere naturalem, non sine aliqua rationis specie, vt infra *Seff. II.* patebit, per totam hanc historiam intelligi volunt. Quamquam & hic in diuersa abeant, naturam serpentis modumque seductionis descripturi. Quidam enim (α) ex ipsis
Chri-

Christianis cum Josepho serpentem illum. naturalem sermone affectibusque humanis praeditum, atque inde callidiorum, & tantum non homini aequalem, primum fuisse fingunt, pedibus etiam erectum, aequae ac caetera animalia, incessisse credunt, quibus post lapsum DEVS eundem priuarit. Ita v.g. SCHINDLERVS in *lexico* p. 1107. ad vocem *שׂוֹפֵר* *serpens*, inquit, *loqui poterat & erectus incedebat, DEVS ei vocem & pedes ademit.* Noua quidem ratione (β) expedire sese conatur R. JSAAC ABARBANEL in *Comment. ad b. l.* cum haec sodalium sententia haud eidem arrideat; Scilicet serpentem mere naturalem fuisse non quidem negat, negat tamen sermone ad decipiendam Euam fuisse usum: quin potius docet, eum exemplo suo, atque crebriori in arborem scientiae ascensu & descensu, fructuum item de hac arbore esu innoxio, ad diuini interdicti transgressionem Euam allexisse, vt ex hac ipsa actione intra animum ratio cinata fuerit, se minime morte morituram, sed Deo prorsus similem futuram &c. Id quod nimium quantum placuit Viro Doctissimo SIMEON de MVIS Profes. Parisiensi in *Variis sacris* p. 187. adeo, vt in Abarbenelis figmentum suum adprobatione fere fuerit abreptus, aut, cum se haud eidem ad stipulari dicat, pro acutissimo interpretamento habuerit.

§. IV. Tertia circa praesentem materiam sententia apud antiquum illud haereticorum genus locum habuit, quod *Ophitas* vel *Ophianos* a serpentum cultu vocare solebant, quem tamen variae a variis describi notat GOTTFRIED ARNOLDI *Kirchen- und Ketzer-Historie. Tom. I. Lib. II. C. IV. §. XV.* Vbi tradit, alios credere, quod colubrum hunc quondam in Paradiso deceptorem maioris aestimarint, quam Christum ipsum, eo quod ille omnis scientiae auctor hominibus existerit: vti TERTULLIANVS Pater sec. II. quo floruisse eos constat, Lib. de *Praescript. Haeret.* & PHILASTRIVS sec. IV. Brixienensis in Italia Episcopus Lib. de *Haeresibus haeres. I.* commemorant. Alios e contrario velle, quod,

B

ipsum

ipsum Christum fuisse, crediderint, atque hinc serpentem aliquem naturalem, siue in spelunca, siue in capsula aliqua, nutritum coluerint, quem certis temporibus, Sacerdotes incantamenti suis euocatum, altari impoferint, quo maiorem sanctitatem sacrificia hominum contraherent, qualia de ipsis testantur EPIPHANIVS *haeres. 37.* AVGVSTINVS *haeres. 17.* & alii. Scilicet haud conspirasse videntur isti haeretici ob fabularum & mendaciorum multitudinem, vt conciliatio horum scriptorum sit facilis. *Sunt enim,* inquit THEODORETVS *Haeretic. Fabul. L. I. Cap. XIV. exiis, qui dicunt Christum, in serpentis speciem transformatum, Virginiis utrum subiisse, ubi abutuntur verbis Pauli Philipp. II. v. 6. 7.* & hi cum posterioribus conueniunt, cum quibus & Manichaeos fecisse testatur AVGVSTINVS libro de *Fide contra Manichaeos.* Quidam, pergit ille, serpentem ipsum dicunt consuetudinem habere cum sapientia. & tanquam cum Adversario cum Deo creatore bellantem, Adam decessisse, & cognitionem (quam scilicet Deus homini inuidebat) dedisse, ideoque omnium prudentissimum dictum esse serpentem, & flexuosam intestinorum nostrorum positionem serpentis corpus imitari, genitalem serpentis sapientiam ostendentem, & hi sunt priores isti quos intelligit TERTVLLIANVS &c. Vnde minus accurate Ophitarum haeresin notasse videtur B. PASCHEVS *Disp. de Seductore serpente Cap. I. Theoremata. IV.* quia nec Marcionitae soli serpentem Christo praestantiorum, nec soli Manichaei ipsum Christum fuisse dicunt, vt illos aequae ac hos Ophitis contradistinguit in Theoremate ipso ejusque diductione. Tradit & EPIPHANIVS quadruplicem horum dissentium l. c. §. VI. ex quo has eadem cum illis docuisse videri possit. In eo tamen Auctores citati discrepant, vnde hic cultus, penes jam dictos Ophitas vsitatus, sit deriuandus, & quae prima ejusdem sit origo. AVGVSTINVS & EPIPHANIVS a Nicolaitis seu Gnosticis ad Ophitas deductum esse dicunt; Alii ex Aegyptiorum Theologia & moribus sua petiisse credunt, apud quos Ibes, Crocodili, serpentes, culti.

Qui-

Quibus adstipulatur SPANHEMIVS *Hist. Eccles. Tom. I. Opp. Col. 642.* & LAMBERT. DANAEVS in *Notis ad Augustin.* qui hinc ob idololatriae apud Aegyptios vsitatae similitudinem, in Aegypto eos collocat. vid. TAPPENIVS *Disp. cit. p. 8. §. IX.* Inter antiquissima tamen idololatriae genera & hoc referendum esse conjicio, quia apud gentiles jantum serpentes in caduceo Mercurii impliciti fingebantur. Nam prout notat Hispanus ille Doctiss. D. LAVRENTIVS RAMIREZ de PRADO in *Περὶ ἑρμῆος* Cap. I. p. 32. Mercurius dicebatur Interpretum, & Graece vocatur ἑρμῆς, Interpretes, summus Orator, cujus munus, ut testantur Cicero & Quinclilianus, praecipuum est, insinuatione, quae ad conciliationem valet & animis auditorum surripit.

§. V. A reliquis diuersam atque peculiarem tradunt CAJETANVS in *Comment. in Gen.* super h. l. BALTHASAR, item BEKKER in *Tract. die bezauberte Welt L. II. Cap. XX.* tot. quorum hic ab illo parum differt, nisi quod Cajetanus in modo determinando sit audacior, Bekkerus vero ob tot historiae difficultates (ex quibus neminem se extricare posse, falso sibi persuadet §. VII.) modum seductionis distinctius exprimere, religioni ducat. De hoc tamen inter eos conuenit, quod plane nullum serpentem externum, nec vere, nec specietenus talem, adfuisse credant, Diabolum vero, omnis mali seductionisque hujus Auctorem, in Scriptura S. metaphorice serpentem nuncupari doceant; qui, ex CAJETANI sententia, non externa & sensibili voce, sed tantum interna suggestionem Eum tentasse dicatur. Atque id ipsum est, quod BEKKERVS determinare non audet. Namque §. XXVII. ait: Gewiß ist der Fall des Menschen von dem Teuffel, aber ungewiß, wie der Teuffel ihn zurwege gebracht. Ad captum enim & statum vulgi Mosen, allegoria a serpente desumpta, descriptionem seductionis expressisse, incertum, quo consilio, quo fine & quo sensu. Vndiquaque tamen Bekkerus, cum hunc suum foetum in lucem protrussisset, telis petebatur, cum a suis ipsius conterraneis, quos GRAPIVS *Disp. cit. §. XI. Sect. I.* magno numero adfert; tum ab aliis extraneis

argumentis solidis refutarus. Cumque ex Nostratibus B. JOHANNES WINKLERVS, Theologus quondam Hamburgensis, anno 1694. concionem admodum egregiam Dominica Inuocauit Hamburgi D. Michael. contra Bekkeri nugas, quoad praefens negotium, habitam typis publicasset; paulo post illius hyperaspistes, homo aliquis Belga, factus est, qui nomine ZACHARIAS WEBBER Z. F. Mitglied von S. Michael, contra B. WINCKLERI argumenta, inani prorsus successu, aliqua meditarus est: In der bescheidenen und gründlichen Antwort auff Joh. Wincklers Predigt von der Versuchung Christi und unserer ersten Eltern durch den Teuffel. Amstelod. 1695. Quem laudatus modo Dn. D. GRAPIVS Disp. cit. vna cum Antefignano suo sub examen vocauit.

§. IV. Ad communiorem caetero quin sententiam, de qua §. seq. proxime quidem accedit SAMVEL BOCHARTVS in *Operibus suis* anno. 1692. junctim editis, Col. 839. seq. Vbi ex professo hanc materiam pluribus pertractauit. In eo tamen diuersus a Communi, quod inter serpentem naturalem, & Diabolum, vnionem παρασατινῆν intercessisse, haud admittere videatur: sed potius defendat, aliquid in illo serpente infusum fuisse & supernaturale, extraneaque virtute eundem ad loquendum impulsurum. Idque nec hominis facultate, nec Dei operatione absque sanctitatis ejus laesione; sed folius mali spiritus impulsu & directione. *Quem admodum enim*, inquit, *Balaami asina nequaquam ex sua ipsius, sed ex boni alicujus angeli virtute, fundebat voces: Pari prorsus modo serpentis linguam Satanas sic flexit, vt ea protulerit verba, quae hic memorantur;* Idque a Satanae praxi non esse alienum, quod ejusmodi instrumentis aliquando loquatur. Ethnicorum enim historias talibus exemplis esse refertas: quorum aliquod ex CYRILLO, ad quem prouocat, §. VIII. seq. allata videbis.

§. VII. Ad sententiam porro sextam deuoluimur, quae communis fere omnium Christianorum est, Satanam Serpentemque naturalem conjungentium, vt hunc ἐνεργούμενον

1097 atque ab illo obsessum fuisse credant. Quam a B. PFEIFFERO in *Dub. Vexat.* THILONE in *Medula Theol. V. T. Celeberr.* GRAPIO *l. c.* & nullis fere non propugnatam deprehendes. Ejus tamen quintuplicem faciem Doctissimus TAPPENIVS in *Disp. Inaugural. cit. §. XVII. p. 15.* erudite nobis exhibet, qua interpretes circa applicationem versus 14. & 15. mire inter se dissentiant. Cuius rei summam, nec non controuersiae historiam succinctam huc transferre lubet. Scilicet (α) CALVINVS in *Comment. ad b. l.* Vtriusque versus verba duplicem habere respectum docuit: alterum, quo omnia serpenti naturali literaliter, alterum, quo omnia Diabolo anagoge & figurate tribuebat. Quare eum perstrinxit B. AEGIDIVS HVNNIVS, in *Caluino Judaizante*: Caluini vero gloriam vindicandam sumisit PARÆVS, cui mox respondit HVNNIVS in *Anti-Paræo*. Cumque ille in *Comment. in Genes.* post fata Hunnii, priora de nouo adferret; hunc defendendum suscepit HELVICVS in *Prot-Euangelio*. Cumque RIVETVS etiam acerbius Hunnium depexum dedisset, quasi Caluini sententiam peruerterit; ei se opposuit SEB. SCHMIDIUS in *Coll. Bibl. priori p. 146. seq.* Vnum vel alterum adhuc, qui Caluino adstipuletur, vide in Pfeifferi *Dub. Vexat. p. 26.* Inter quos & GROTIUS est ad h. l. & recentis aetate JOHANNES CLERICVS in *Comment. ad h. l.* Quem vero noster Summe Reuerendus Dn. D. FOERTSCHIVS pecul. *programme in fest. Natiuit. Christi an. 1708.* pro more suo, solide confutauit. (β) Succedunt ii, qui vtrumque versiculum 14. & 15. vtrique, tam serpenti, quam Diabolo assistenti, literaliter applicant. Quod EPHREM SYRVS, CORNELIVS a LAPIDE aliique fecisse dicuntur Pfeiffero loc. cit. (γ) Tertiam faciem sinit PfeifferVS ipse, cum Nostratibus plurimis versus hos diuellens, atque versum 14. de solo serpente naturali, versum vero 15. de solo Diabolo vniue exponens. (δ) Peculiarem post hanc tradit memoratus HVNNIVS: qui versum 14. Daemoni, simul tamen etiam Organo serpenti naturali, applicat; & versum 15. de solo

Daemone loqui contendit. Hinc (ε) SEB. SCHMIDIUS, cum renunciaffet B. Hunnii expositioni, quam antehac amplexus erat, sententias varias jam recensitas multis adhuc premi difficultatibus facile vidisset, alia ratione expedire sese laboravit in *Colleg. Bibl. p. 149*. Vtrumque scilicet versiculum & 14. & 15. de solo Diabolo exponere maluit, quam quoad sensum diuellere versus, aut duplicem eorum respectum admittere. Quare omnem profus serpentem naturalem ab hoc maledictionis fulmine exclusit. (ζ) Postremam denique faciem in hoc diuortii genere constituit jam ipse laudatus D. TAPPENIUS Disp. §. XIX. p. 19. cuius sententiae summa, tribus propositionibus inclusa, haec est: I. *Serpens, quem Deus alloquitur v. 14. & 15. non est nudus serpens naturalis, excluso daemone; sed hic praecipue per illum indigitatur.* II. *Serpens, quem Deus alloquitur v. 14. non est nudus Satan; sed sensu solum primario & adaequato: sensu vero secundo & inadaequato etiam serpens naturalis.* III. *Serpens, quem Deus alloquitur v. 15. iuxta sensum principalem & adaequatum sine dubio est Satan: non vero inprobabile est, etiam hoc ipso versiculo, suo quodam modo ipsum serpentem naturalem aequae ac priori v. 14. connotari.*

§. VIII. Septima tandem sententia, & quae agmen claudet, paucorum est, serpentemque Diabolicum larua serpentis naturalis siue specie ementita indutum sistit. Cuius ex antiquioribus CYRILLVM ALEXANDRINVM *Tom. III. Libr. III. aduersus Julianum*, fautorem fuisse plerique Doctorum tradunt; ad quos & Beatus PFEIFFERVS spectat. Dubitant tamen alii Viri doctissimi merito de illo: vt RI- VINVS differt. de *Serpente Antiquo Seductore Cap. I. §. 2.* ab hac eundem liberat. Quod & Celeberr. D. MAIJS adprobat in *Dissertationibus sacris Loc. V. C. I. §. XXIII. p. 346*. Et recentissime TAPPENIUS Disp. cit. §. XI. pag. 9. qui ex ipsius Cyrilli verbis mentem contrariam declarat: quibus affirmet, Diabolum serpente tanquam vnbraculo fraudis suae abutum esse, & in eius ore vocem efformasse; ne quaquam vero sub spectro aut larua serpentis seductionem Evae absoluisse. Haec enim

enim porro Cyrillo consueta aduersus Julianum, Moſis hiſtoriam de Serpente in Paradiso irridentem, fuit argumētatio, vt ſimilia exempla ſiue vera, ſiue facta, ex Poëtarum ſcriptis Gentiliumque traditionibus eidem oppoſuerit: Achillis equam, cui Juno, juxta Homerum, vocem indiderit; Dodonaeam quercum, quam humana voce locutam Gentiles tradant &c. quibus poſſibilitatem ſermonis a Spiritu per ſerpentem facti ſtabilire nitebatur. Sunt vero alii, qui huic ſententiae ſubſcripſerunt, etiam ex recentiſſimis. Fuit eidem addictus ALCIMVS AVITVS *Libr. H. Poëmat.*

v. 121. quando canit:

*Forte fuit cunctis animantibus altior aſtu,
AEmulus arguto callet qui peſtore ſerpens,
Hujus transgreſſor de cunctis ſumere formam
Eligit, aëreum circumdas tegmine corpus.*

Qui tamen in eo non facit cum hujus ſententiae fautoribus, dum nihilominus ſerpenti poenam tribuit, eo quod repat, quando ſubneſcit:

Inque repentinum mutatus tenditur anguem.

Caeterum huc ſpectat EVGVBINVS in *Cosmopoeia* f. 71. Item MOSES AMYRALDVS in *Concione Diſſert. Salmurii* an. 1660. editis p. 314. quem quidem BOCHARDVS refutat in *Operibus ſuis* col. 814. ſeqq. Sed facile diluentur ea ex noſtra tractatione: Licet verum ſit, Moſis Amyraldi argumenta non ſufficere ad probandam ſententiam valde alias probabilem. Hunc paucis abhinc annis ſecutus eſt CAMPEGIVS VITRINGA in *Notis ad Apocalypſeos Johannis ad Cap. XII* 9. p. 726. Praecipue tamen & prae aliis nominandus erat B. M. SIGISMVNDVS HOSMANNVS. paſtor Cellenſis, in *Notis ad Lightfooti obſeruationes in Geneſin*. Qui ex inſtituto hanc materiam erudite ad nodum pertractauit, faciemque reliquis, poſt eum haec aggreſſis praetulit; Idem enim poſtea defendit Lipſiae an. 1708. Da. M. ORTILOBIVS in *Schediaſm. bi partito*: cujus altera

altera pars agit de *Serpente non punito cum Satana Sect. I. tot.* Ex parte vero praeiuerunt his, & quod caput causae est, (vti Sectione III. patebit,) versum 14. Cap. Gen. III. non de serpente naturali, sed solo diabolo acceperunt, ex nostratibus B. SEB. SCHMIDIUS in *Colleg. Bibl. part. I. p. c. Dn. D. MAIUS in dissertationibus Sacris Loc. VII. Orac. II. C. I. §. VI. p. 477.* & post eum B. JOHANNES WINKLERUS in *Concione supra laudata aduersus Bekkerum de Tentatione Christi ad Matth. 4. Ex Reformatis JACOBVS GOVSETIUS in Ternione aduersus Iudaeos p. 4. seqq. WITSIUS Oecon. Foed. Lib. IV. Cap. I. §. III. p. 554.* Solet etiam ab aliis, inter quos Celeberr. MAIUS *Dissert. Sacr. p. 346.* JOSEPHVS MEDVS huc referri: eo quod & hic sit huic sententiae addictus. De quo tamen fere dubito. In *Anglicanis enim dissertationibus* vnum serpentum genus, idque longe nobilissimum, quod & pulchritudine & sagacitate non serpentes solum alios, sed & animalia reliqua superarit, intelligit: quod grauem post lapsum poenam dederit, pedibus, quibus a parte superiore corporis, vt basilisci solent, erectum incesserit, priuatum. Vnde de emendanda LVThERI versione laborat; atque verba reddi mauult: *super pectus tuum, quam super ventrem tuum* &c. Licet tandem etiam geminum verborum sensum admittat, mysticum scilicet & anagogicum. De quibus videri potest B. CALOVIUS in *Bibl. Illustr. ad Gen. III. 14. f. 242.* Caeterum, sententiae jam modo recensitae, causis & rationibus nec vnus, nec lenibus motus, ego quoque subscribo. Vt vero de rei veritate eo clarius constet, & quid de quauis alia praeter hanc habendum sit quantumque valeat; in sequentibus, quae Sectionem secundam conficiunt, nunc bono cum DEO dispiciemus.

SECTIO

SECTIO II.

SENTENTIAS RECENSITAS EXPENDENS.

§. I.

Eodem quidem ordine, quo sententias varias Sectione præcedente exhibuimus, nunc etiam in examinandis iisdem utemur porro. *Prima* itaque eorum erat, qui neglecto sensu literali, omnia allegorice exponebant. Verum, si ulla, certe hæc explicandi ratio, variis incommodis, quæ inde sequuntur, est periculosissima. Nul- lum enim, si hæc concederetur allegorifandi libertas, pro defendendis dogmatibus, tot item explodendis erroribus, super- esset argumentum: nullum pro consolandis miseris efficac- solamen; Quia, quicquid Scriptura Sacra habet expres- sissimum, facile poterit negari: ut in ejus locum phanta- smata, & inania figmenta quæuis, in cerebro tanquam a- lembico excocta & expressa, surrogentur. Atque sic am- plissima ad libertinismum sterneretur via: & arenoso no- stra salus superstrueretur fundamento. Quæ enim in specie PHILONI Judæo placent allegoriæ, eadem vel eo no- mine non consistunt, (α) quia supponunt falsum hoc. ac- si illæ voluptates animæ, quæ ipsi serpens sunt, intra cor humanum ante lapsum habuerint locum: ut homo inter- nis suis illusionibus tentari, falli & seduci potuerit, eo ipso tempore, quo integer & innocens adhuc erat. Vnde vero habuisset primus homo hanc affectuum suorum pu- gnam? certe non a creatore; a quo in sanctitate & justitia plena ad imaginem ipsius DEI creatoris erat conditus. Et quam diu hac imagine illustris incescit, tam diu voluptates animæ inordinatæ intra hominem concipi non possunt: vnum enim alterum tanquam contrarium expellit. Ergo ab alio aliquo extrinsecus operante tentatore res facta sit oportet: qui est serpens Diabolus. Quando enim hic fal-
lax

laces quasdam species hominum oculis fiffit, & fieri solet, vt iisdem intellectum moueat, aut prauas cupiditates excitet in appetitu, quibus voluntatem seducat: tunc dicitur ille hominem tentasse interius. (β) Expressa serpentis in textu mentio cerebrinas PHILONIS allegorias non admittit. Serpentis enim fit mentio, cui variae actiones tribuntur, quae suppositorum sunt, imo tales, quae cum ratione & magna astutia erant conjunctae, vt omni jure personae alicujus intelligentis actiones videri possint. Loqui enim potuit, & quidem ita loqui, vt verborum emphasis & astutia Eua in consensum abriperit. Denique ob facinus commissum grauis ei fuit denunciata poena. Quae omnia ita se habent, vt de voluptatibus hominis internis quibusuis praedicari non possint. Loqui enim eadem non dicuntur: nec poenam luere, vt repeant super ventrem, comedantque puluerem. Ad minimum non video, quomodo haec ipsa in τῆς ἡδονῆς σύμβολα conuertere velit; nisi verborum lusu, qui fundamentum nec in re ipsa, nec in Scriptura S. habet. vid. BOCHARTVS in *Operibus Col. 836*. Eadem fere, quae huic, obscoeno etiam BEVERLANDO opponi poterunt. Cujus tamen sententia vel tribus verbis conuelli debet in specie. Primo quidem opponimus significationem vocis שָׁמַיִם perpetuam: quae nuspian, nisi in putido Beuerlandi cerebro, membrum virile designauit: sed semper anguem cujuscunque generis: siue vere, siue specietenus talis fuerit. (β) Hac ratione Eua commercium habuisset cum istiusmodi membro, antequam maritus Adamus adfuisset. Namque juxta Auctorem hunc τὸ comedere de arbore scientiae, idem dicit, ac cum alio aliquo confuescere. Atqui juxta versum 6. Eua prius absente adhuc, vt textus videtur arguere, Adamo, comedebat de arboris fructu, & sic prius etiam rem habuisset cum alio, qualis praeter Adamum nullus tamen erat. Cum enim comedisset, Adamo demum dicitur dedisse fructum, qui post haec comederit. Vrgent quoque alii, τὸ edere in sacris literis nuspian esse coire. Sed obstare his videtur *Prouerb. XXX. 20.*

Nil

Nil quicquam tamen iuvat Beuerlandum, tota enim historia huic expositioni reclamatur: atque commestionem proprie dictum inculcat. Id quod huic respondisse sufficiat, ne haereamus in iis, quae quavis palea leuiores vel habitu leuissimo possunt diffari vna cum ZENNORENNAE somnisiis. Cum praesertim istiusmodi hominum genus magna eruditorum caterua acerbo sale pro merito dudum perfructuerit. Quod vero ad THOMAE BVRNETI sententiam attinet: ea, subuersa hypothesi, cui nititur, consistere amplius non potest. Est vero illa, a Mose descriptam esse hanc tellurem, non qualis primigenia fuit, vel ut ex *chao* suo sensim ac lento progressu post varias ac successiuas mutationes tandem emerit, sed ea forma, quam post diluuium accepit. Vbi obliquae Solis & Lunae viae, tempestatum vicissitudines, eminentiae montium, Vallium hiatus &c. facta sint. Quae tamen, cum ab aliis plurimis sint profligata; diu hic nos morari non permittunt. Vel sola enim loca *Gen. VII. 20. Prouerb. VIII. 24. Hiob. XXXVIII. 4. 5. 6.* huius hypotheseos falsitatem solide testantur. Vid. Celeberr. MAIUS in *Oeconomia Temporum V. T. p. 52 -- 55.* Vt ita pateat, vanum esse & inane, Mosis historiam nonnisi allegorice exponere, atque haec necessitatem eam (α) non parere, quam venditat BVRNETVS, cur a proprietate literae recesserit: praesertim (β) cum miracula & opera diuinae omnipotentiae in dubium vocare, valde iniquum sit; eo quod incongrua, absurda, humanaeque rationi aduersa videantur. (γ) Non est eadem ratio narrationis Historicae, & parabolicarum locutionum in stylo Prophetico, aut in concionibus Christi ad Iudaeos sui temporis habitis. Has enim Christus auditoribus suis saepius declarare solebat: historice vero aliquid narrare, requirit rei descriptionem clariorem, prouti, ad minimum externe, facta est, verbisque propriis depictam. Et talis est in primis Geneseos capitibus stylus, vt nec aliter illa accepta, exposita, vberiusque confirmata fuerint a viris *θεοτιμωτοις*, quotquot post

Mosen hac de materia scripserunt. (d) Annon Moses Israëlitis totique posteritati reipsa illulsisset? siquidem aliter intelligenda essent verba Geneseos, quam per tot annorum centurias intellexit, aut adhibitis rite mediis Hermeneuticis intelligere potuit genus humanum. Sic sefellisset vtique Scriptura Sacra, & citra dubium Christus & Apostoli meliora nos docuissent; si male ea fuissent a nobis intellecta. De quibus vid. SPANHEMIVM in *Elencho Controuersarum Tom. III. Opp. Part. II. p. 1007. seq.*

§. II. Ad eam quod attinet sententiam, qua serpentem mere naturalem, membrisque & donis soli homini nunc propriis insignem, tradunt: eam non sine ratione a Judæis & Socinianis defendi supra diximus. Quia, si Satanam lapsus causam esse dixerint, major Peccati Originalis, quod tantopere alias eleuant, appareret foeditas. Hac igitur ratione de Christo Prot-Euangelium explicare necessum non habebunt: quem alias verum Dei filium, Diaboli & inferni victorem, hominumque redemptorem, qui sanguine suo fuso eosdem eripuerit, esse negant. Verisimile vero (α) haud est serpentem naturalem, qua talem, ad neglectum diuini mandati protoplastos pellexisse; quorum dominio, quod certe magnum erat, ipsis etiam fatentibus, obnoxius ille erat. (β) fidem non meretur, animal brutum per naturam articulate, citra assuefactionem, loqui potuisse. Quod enim graculi, picæ, psittaci loqui dicantur: id minus proprie fieri solet. Non enim cum ratione loquuntur, & paucas saltem edunt voces: easque tum demum, quando assuefeceris; & nihilominus minus distincte easdem expriment. Nec (γ) monente BOCHARTO *Col. 839. Opp.* quæuis animalia loquelæ formandæ apta sunt: sed saltem ea, quorum lingua est crassa, duriuscula & spissa. *Serpentis autem mollis est & tenuis: præterea ad extremitatem in duo aut tria filamenta sic diuisa, vt ad nihil aliud, quam ad sibilum comparata videatur.* Vnde haud inepte dictum quondam fuit ab ARISTOTELE de *partib. animal. l. II. c. XVII. E. T. II. Opp. f. 510. edit. Paris. 1654.* serpentis linguam esse ἀχρηστον

προς τὴν τῆς φωνῆς ἐργασίαν, h. e. *inutilem ad vocis officium*. Ergo multo minus (δ) ita loqui potuit serpens, vt cum maxima astutia tam accurate quæstionem formaret; eaque ipsa dubitationem aliquam cordibus instillaret, & contrariam denique conclusionem eliceret. Hoc certe multis hominibus, ratione licet gaudeant, non est datum; vt tantum pondus illorum argumenta habeant, quibus alteri persuadere quidpiam conantur. Huic itaque bruto serpenti tanta ratiocinandi facultas non competit, qui (ε) inter animalia, quae extra hominem Petro & Judæ *ἀλογία* & *ἀφωνα* dicuntur, merito etiam refertur. (ζ) *Job. VIII. 44.* Satanus vocatur pater mendacii & homicida ab initio. Ita vero serpens paradisiacus homicida ab initio dicendus potius esset. Quod Socinianis præcipue obesse videtur. Denique (η) vel adhuc post lapsum ille serpens loquelam, pedes, affectus &c. haberet; vel DEus post sextiduum, quo *perfecerat omnia Gen. II. 1.* novam naturam & essentiam hujus animalis creasset: Atqui illud nemo asseret: & posterius, præsertim quoad loquelam, non poterit vlla ratione probari; nisi quod, quoad pedes, aliquam in versu 14. probandi speciem positam esse credant. Quae tamen nulla est, vt suo loco videbimus. Ergo non fuit solus naturalis serpens, sed alia aliqua creatura rationalis, quae nec homo, nec Deus, nec angelus bonus; sed solus Diabolus fuerit, necessum est. Nec enim adeo firma sunt, quae nobis opponunt illi auctores. Scilicet dicunt (1.) perinde ita fuisse Satanæ, aliud quodecunque animal, siue astutum, siue stupidum, adhibuisset, nec præcise serpentem electurum fuisse. Resp. Dei permissione factum est, ut Satanus præcise serpente, vel quod mallet, serpentis larua indutus tentaret Euam. Quia forte alio aliquo animali, certas ob causas, vti non licuit: vel, si licuisset, aliusque extra serpentem animalis ope tentasset Euam, quaestio semper mansisset: Cur hoc & non alio? cur hujus & non illius larua esset vsus? vno tamen opus erat, quod esset velamen fraudis. Viditque citra dubium

bium Satanas, rei, quam intendebat, perficiendae aptissimum esse serpentem, & dignum, cujus larua uteretur. Unde & illud ruit, quod (2.) opponunt, serpentem adeo iratum non habiturum fuisse DEum. Cum enim euictum sit haecenus, serpentem solum non fuisse seductorem, sed diabolum: ergo nec in illum solum vibrata est maledictio. Imo in diabolum solum omnem redundare poenam credimus: cui cum vero & naturali serpente commercium nullum fuit, vt infra docebitur. Et quia hic poenam luere debebat, hinc etiam (3.) DEus in determinatione poenae eum alloquitur sub serpentis nomine, dum externae parentibus nostris serpens esse visus est. R. ABARBANELIS figmentum, quod SIMEON de MVIS tantopere collaudat, nullam apud nos laudem mereatur. Sibi enim (α) dicta putat, quae ipse aliis inculcat, quando ille ad *Maimonidis* conjecturam super hac historia reponit: *Significauit Tibi iam tum, non licere ullam historiam hic inspicari, quam sensus literalis Scripturae S. comprobatur.* Ecce hic ergo rem in mera cogitatione consistentem sibi concipit, & negat, verba, prout jacent, accipienda esse? (β) Quantam vim textui inferat, quilibet, si vel obiter inspiciat, abunde deprehendet. Quomodo enim (γ) suo exemplo, si alloquio factum non est, Euae persuadere potuerit, eam ex esu fructus vetiti fore sicut Elohim; nemo facile assequitur. Nec quicquam iuuat Abarbanelem cumulus ille locorum, quae pro remouendis obstaculis in medium affert. Scilicet *to dicere h. l. idem esse.* quod *Job. XII. 7. 8.* legitur: *Interroga pecus, quod docebit; & aues coeli, quae tibi dicent &c.* Item, *Job. XXVIII. 14. & 22. Ps. CXLVIII. 7.* quae etiam R. LIPMANN cum Abarbanele vrget, quod sicuti coeli loqui dicantur, quibus loquela non competit: ita & cum serpente res sese habeat. Cum hoc nonnisi obiectiue, seu vt alii malunt, effectiue, figurate, & per profopoeiam fiat: quia sua pulchritudine testantur nobis, se originem a DEO creatore habere. Id quod verbis exprimere non possunt; sunt enim res sensu & vita destitu-

tae.

tae. In praesenti vero historia, vbi, non vt in hymnis, artificio Poëtico & improprie quid recensetur, quaestionis & responsionis expressa sit mentio: quae, longe diuersam rationem esse inter hunc & illa loca, abunde testantur. Vid. B. FRISCHMUTHVS noster in disp. de *Seductione Serpentis antiqui Cap. I. §. XII. XIII.* & HOSMANNVS in *Notis ad Lightfooti obseruat. in Genesim p. 69.*

§. III. *Ophianorum*, quos THEODORETUS *Tom. IV. Lib. I. Cap. XIV. Haeretic. Fabular. Sethianos* vocat, & hos cum illis etiam coniungit; ab Ophitis tamen TERTULLIANVS, & recentis aetate GOTTOFR. ARNOLDVS l. c. diuersos facit, refutationi non immorabimur. Hugae enim sunt & non nisi otiosae mentis fabulae: Vti ex EPIPHANIO itemque THEODORETO &c. apparet, vt Christianos pudeat illis assentiri, rectiusque istiusmodi homines negentur esse Christiani; quemadmodum & ORIGENES *Lib. VI. aduersus Celsum* eosdem ex Christianorum censu eiecisse legitur: Quia Christo maledicant, qui ad ipsorum castra transfirent. Vnde facilius erit impiae istius sententiae refutatio, & locorum, quibus abutuntur, vindicatio, a Patribus iam tum suscepta. Qui enim ipsum Christum fuisse dicunt, eos refellit ipsa vocis $\Upsilon\ \text{N}\ \text{O}\ \text{S}$ significatio, quae in Scriptura S. nupiam filio DEI tributa legitur; sed semper serpentem notat. Vnde absurda ad locum *Philipp. II. 6. 7.* prouocatio, formam enim serui, non serpentis, assumpsisse dicitur. Vt vere impium sit & blasphemum, dicere, Christum in serpentis speciem transformatum, virginis vterum subiisse. Insignis etiam ex altera parte, quae Christo praestantiorum credit serpentem, est loci *Num. XXI. πείραξις ὀφιδέων*, qua eum ipsum serpentem, vim contra venenatos morsus habuisse iactabant. Verum, dum morsus serpentum hominibus tum temporis fuit perniciosus & lethalis, sequitur, eam serpenti non fuisse praestantiam, multo minus maiorem ipso Christo. Typi rationem habuit ille serpens aeneus in V. T. vnde non fuit praestantior antitypo, qui erat Christus, prout diserte docemur *Job. III. 14. 15.* de que videatur

WIT-

WITSIVS in *Oecon. Foederum Lib. IV. Cap. X. p. 761. 765.* Tauri & agni V. T. sacrificia & typi, suo antitypo, quem representabant, praestantiores & majores dici non poterunt. Nec enim ipsa serpentis illius natura fuit, vt sanarentur qui eum aspicerent, & hinc praestantior duceretur: *sed DEUS iis, quos serpentes pupugerant, per serpentem mali remedium parauerat,* inquit EPIPHANIVS. Nisi cum Judaeis ineptire velis, qui *Talisma*, aut secundum alios *Tilsima*, h. e. imaginem ad certum stellarum influxum factam, vt ex aspectu ejus Israelitae sanarentur, illum serpentem fuisse nugantur: vti ex *Georg. Michaelis Notis in Gassarelli Curiose. Not. 59. §. XVII.* animaduertit TAPPENIVS *Disp. cit. §. LIV. §. 49.* Id quod ex Aegyptiorum, Marforum, Pnyllorum aliorumque Orientalium fascinandis serpentes more hauserunt forte Judaei. Ac si idem Moses, circa hos serpentes ope vnius serpentis aenei tentauerit, vti illi lapides, laminas & figuras Talismanicas, vt vocant, incantamenta facturi adhibuerunt. De quibus BOCHARTVS prolixè agit *Hieroz. Part. II. L. III. C. VI. col. 386. seq.* Judaeis haud obscure, licet paulo reuerentius, ad stipulatur MARSHAMVS in *Canone Chronico Saecul. IX. p. 148. 149.* Edit. Franequer. 1696. quando *Moses, inquit, non tam serpentes igneos incantabat, ne nocerent; quam eorum venenum extinguebat, & morsus arte leuabat.* Ab HERMANNO WISTIO vero *Aegyptiacorum Lib. II. C. VIII. p. 113. seq.* Itemque D. SALOMONE DEYLINGIO *Observat. Sacr. Part. II.* quæ Lipsiæ 1711. prodit. *Observat. XV. p. 159. seqq.* rectæ hæc & Marschami & Judaeorum figmenta sunt explosa. Nullis enim incantamentis, quæ DEUS serio detestatur *Leuit. XIX. 26.* vbi רחשו לא לנע incantetis serpentes, expressè sancit; nulla etiam arte, sed expressio diuino mandato cum sanandi spe conjuncto, & DEI omnipotentia in typum Christi, sanati sunt, quotquot serpentem aeneum respexere. Peculiaris quidem ea explicandi ratio est, quando a multis defendi coepit, serpentem illum aeneum, non tam Christi, quam ipsius Diaboli typum fuisse: quia hunc Christus ab eodem cruce, a qua

a qua ipse expenderet, secum suspensus erat, ad ipsum de-
 uincendum. Serpentes enim mordentes, omnium inter-
 pretum consensu, esse emblemata diabolorum; qui mortis-
 spiritualis & exitii humani generis primi sint auctores.
 Durum inde dictu existimant, in vna eademque historia
 serpentem modo Christi, modo Diaboli figuram gerere: sa-
 tius itaque esse, serpentem eodem modo utrobique, siue
 mordentem Israelitas, siue exaltatum in pertica, considerari.
 Αὐτοκλωσσι enim videri, si qui Israelitas mordebat, typus
 dicatur Diaboli; & in pertica erectus, typus Christi. Ita
 sentit quondam Gallus ille celebris Eccles. Londinens. V. M.
 JEAN d'ESPAGNE in *Schibboleth*. p. 552. Quod cum aliis
 hujus viri scriptis doctissimis Germanice versis edidit B.
 HOSMANNVS Celae 1699. Cui eandem debet FRAN-
 CISCVS BVRMANNVS in *Synopsi Theologiae & Foederum*
 Dei, & huic CAMPEGIVS VITRINGA *Observationum sacra-*
rum L. II. Cap. XI. tot. qui docte admodum & prolixè de hac re
 differit. Paucis vero eandem examinavit, atque rejecit idem
 Doctissimus HOSMANNVS in *Praf.* ad illa JOH. ESPA-
 GNEI scripta. Scilicet falsum dicit, quod putat ESPAGNEVS.
 respici saltem hac sententia exaltationem ipsam non exalta-
 tum. Cum comparatio typi & antitypi ratione exaltationis
 tantum instituta careat fundamento in verbis Christi *Job. III.*
14. qui in exaltato eam comparationem latere doceat, quando
 subnectit: *ut qui credant in eum, non pereant, sed vitam aeternam*
habeant; vbi aspectus serpentis & fides in Christum inuicem
 comparantur, vti enim illius objectum erat serpens, ita hu-
 jus objectum est Christus, & sic utique aliqua serpentis aenei
 ad Christum relatio; terminus illius aspectus est serpens ex-
 altatus, terminus vero fidei est Christus cruci affixus, & sic il-
 le typi, hic vero antitypi rationem habere dicendum vel maxi-
 me erit. vid. DEYLING. l. c. Quanquam ob alia Scripturae S.
 loca negandum non sit, alteram illam, qua ille serpentis Dia-
 boli typus dicitur, respectu exaltationis ipsius, ejusque vsum,
 non prorsus esse contemnendam, & forte commode cum
 pri-

priore conjungi aut eidem subordinari potest, vt tanta vtriusque sententiae differentia non sit, teste enim Paulo Col. II. 14. 15. *Christus deleuit, quod aduersus nos erat, chirographum, quod erat contrarium nobis per decreta, & illud susulit e medio, affixum cruci: Exspoliatusque Principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans de illis per semetipsum.*

§. IV. Succedit nunc CAJETANI, & qui cum eo fere facit, BEKKERI sententia, aequae cum reliquis repudianda. Atque illius quidem, cum specialius rem determinet, prius & seorsim sumus visuri. Quod enim omnem prorsus serpentem excludat, atque Diabolum serpentis nomine apud Mosen venire per metaphoram credat, hoc itidem nihil aliud est, quam (α) sine necessitate deferere literam, quae praesertim in historicis seruanda omnino est, & tanto minus (β) haec ipsa hypothesis consistit, quanto magis constat ex ipso Codice sacro, eam Diabolo facultatem datam non esse, vt sine objecto aliquo externo, quod hominum sensibus objiciat, mediisque externe adhibitis aliis alicujus hominis integri animum interius flectat, & internas cogitationes suggerat. Solius enim Dei est imperare animis, & nuspam vel angelos bonos vel malos hoc praestitisse legitur, confer quae hac *Sect. II. §. I.* contra Philonem fuerunt allata. (γ) Sine assumpto corpore, vel corporis specie, parum vel nihil efficere potuit Satanas, illico enim Eua aduertisset fraudem, auresque dictis non praebuisset. Homini vero specie aut corpore vti haud poterat, quia se solos in rerum natura existere protoplasti sciebant, sui generis socios tum temporis nondum habebant, alius vero animalis ope vti maluit, in specie serpentis, vt Moses testatur, nec tam facile in dubium vocari debet. Hoc enim nisi esset, (δ) ratio dari non posset, cur Satanas vocetur passim serpens, quod certe ex nuda metaphorica locutione, quae in praesenti historia locum non habet, difficulter deriuaret, sic enim cuiusuis animalis nomine, siue vulpis, siue elephantis &c. vocari potuisset, modo aliqua inter ipsos similitudo fue-

rit

rit obseruata; Ratio vero ea sufficit, quod vel commercium ei fuerit cum serpente vel serpentis larua fuerit indutus. Quod enim objicit (1.) CAJETANVS in Scriptura S. saepe occurrere vocabulum bruti, quod intelligentem creaturam denotet, v. gr. Christum vocari agnum, leonem & vermem, Diabolum Behemoth & Leuiathan &c. Ad hoc respondemus a delineatione Rhetorica ad descriptionem historicam non valere consequentiam, Christus enim improprie, figurate & antitypice vocatur agnus, leo &c. ob varia scilicet comparationis membra, ibi quidem, vbi textus non aliter, nisi hoc modo, exponere iubet; proprie enim si sumeres, nulla esset conuenientia, nullus sensus, sed magna verborum tortura. Idem esto iudicium de vocibus Behemoth & Leuiathan, si quis improprie de Diabolo exponere velit, quanquam alii significationem propriam praeferant, vt vel Behemoth sit Elephas, & Leuiathan Crocodilus, juxta PFEIFFERVM in *Dub. Vexatis*, & PASCHIVM *disp. cit. Cap. I. Theorem. I. §. III.* vel juxta illustrem JOBVM LV-DOLFVM, qui Bochartum secutus est, per Behemoth Hippopotamus, amphibium Niloticum, & per Leuiathan Crocodilus intelligatur: De quo dicit Celeberr. D. MAJVS in *Histor. Animal. L.II. C.I. p. 132.* Bochartum ita ostendisse accurate, esse Behemoth longe diuersum ab elephante animal, vt pudeat jam, tam diu in errore doctos fuisse homines. Quamquam rectius alii Behemoth Elephantem, Leuiathan vero balaenam esse credant, id quod recenti adhuc aetate probauit pluribus Celeber. Academiae Aldorfinae Theologus, cum Physicae adhuc & Mathematicum ibidem Professor esset, JOH. GVILIELMVS BAIERVS in *Disp. de Behemoth & Leuiathan*, h. e. *Elephante & Balaena*. Non enim de diabolo dici potest, quod populo detur in cibum, quod *Pf. LXXIV. 14.* de Leuiathane, nee quod commedat foenum & depascat montes, quod *Job. XL. 16. seqq.* de Behemoth dicitur. (2.) Objecit CAJETANVS quia dicatur, עורו מסל חיה השרה עורו מסל חיה השרה, *ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς*, juxta LXX. *Θρονιστάτος πάντων τῶν ἄγγλων ἐπὶ τῆς γῆς*, ergo

ergo nullum intelligi posse serpentem, sed Diabolum solum, cui haec apprime conueniant, ad quod Resp. docebimus & nos infra, quod haec rectius diabolo, quam serpenti, tribuantur, idque ex phrasibus longe simillimis, quales quidem laudatus PASCHIVS nullas esse putat, quia ita sint comparatae, vt de iis nemo dubitet: atque idem esse autumat, si Daemonem dices omnibus brutis astutiorum, ac si *hominem sapientiorum omnibus asinis* dixeris. De serpente tamen haec ipsa praedicantur, quia artifex ille *πολυπράγμων*, sub ejus forma comparauerat, idque more valde consueto, vt v. gr. penna vocatur versata, lingua callida, ita & serpens, quem verum, licet non solum, esse credebant protoplasti, callidus hoc loco vocatur. (3.) Objicit, talem fuisse serpentem, qui callide loqui potuerit de rebus diuinis. Resp. nec hoc quisquam saniorum cum Judaeis serpenti tribuet, sed vnice Diabolo, quod itidem commodius possunt ii, qui Satanam solum sine serpente vero & naturali comparuisse dicunt, vt de larua saltem aspectabili dicatur, quod ipsi laruato Diabolo competit, ideo, quia res duntaxat visibiles haecenus Moses sistere voluit, vnde ex abrupto de invisibili spiritu malo sermonem ordiri non decebat, si intelligi voluisset. Non ergo haec omnia euincunt satis, nullo medio externo tanquam organo Satanam esse vsum, hoc enim cum praedicatis istis omnibus, textu ipso praeunte, optime consistere potest. BEKKERVS, quem haec ipsa modo allata etiam feriunt, seorsim ab illo nominandus erat, quia partim in modi determinatione ab illo est diuersus, partim falsam & peculiarem hoc ipso hypothese defendere saltem laborat, quae per totum ejus opus sese extendit, vt hac subuersa eo facilius in hoc etiam negotio confundi possit. Est vero ea: Nullam dari operationem Spiritus in Spiritum, nec in corpus, cum quo Spiritui nihil sit commune, hinc nec Daemones nec angelos bonos operari posse in hominum corpora aut animos, id quod nec concipi possit. At vero non negabit BEKKERVS, Deum agere in mentes & corpora, & mentem humanam ope-

operari in corpus sibi unitum: omne etiam possibile esse quicquid Deus vult esse possibile, & contradictionem a parte rei non inuoluit, nec rationem opponendam, ubi de reuelatione constat, vel rem illico negandam esse, si modus rei non capiatur. Cumque expressis verbis supra *sect. I. §. V.* citatis fateatur, a Satana esse lapsum hominis, hoc tamen, vi hypotheseos, & vt ipse §. 27. subnectit, sine operatione vlla Diaboli vel in animam Euae vel in corpus, modum licet ignores, factum esse dicat, quis non videret haec esse *ἀδύ-
τατα*? Hoc tamen assertum nouo ille superstruit fulcro, acriter propugnans, diabolum statim a lapsu fuisse detru-
sum in Tartara, perpetuis carceribus alligatum, hinc nul-
lum ei in terra regnum, nullam potestatem &c. vid. *2. Petr. II. 4. Judae versu 6.* id quod etiam remouendum nobis erit: Sibi vero ipsi non constare videtur. (α) Nec enim sic Euam tentare potuisset, quod tamen factum esse concessit. (β) *VOX τάρταρα* non excludit diaboli inter homines super ter-
ra commercium, non inepte enim hic GROTIVS defendere videtur, esse latioris significatus vocem, quae in *quaque re infimum denotet, siue in terra, siue in aqua, siue in aere.* Vnde & Patres TERTVLLIANVS, CHRYSOSTOMVS &c. per tartarum *2. Petr. II.* non tam infernum, quam aërem, regionem aliquam infra coelestem & terrae propinquam intel-
ligunt, idque non sine ratione, namque *Ephef. VI. 12.* tenebrae, in quibus dominatur Satanas, *tenebrae huius mundi* vocantur, item *Ephef. II.* Satanas *ἀρχὸν τῆς ἐξουσίας τῆς αἰέρος* appellatur, quae satis ostendunt, non ita in abyfso damnatorum concludi Satanam, vt in aliis locis, quae *τάρταρα* aequae vocantur, ei magna potentia, etiam inter homines, non remanserit. Labascunt ergo haec duo fulcra Bekkeri, quibus totam superstruxit machinam, ita, ut illis, veluti domus Philistea, subductis per Simsonem successiue columnis, corruat, quicquid his innisus ille propugnauit. Sartum vero testumque hoc manet adhuc, quod Satanas non solum lapsus causa fuerit, sed & potestatem habuerit, cor-
pus

pus aliquod vel corporis laruam induendi, cuius ope felicius abfolueret propositum; & longe aliaratio est, cur tentator ille serpens vocetur hic & in Nouo Testamento passim, quam metaphorica locutio, rectiusque, si Mosen dextre sequi velis, dices, ita vocari, quia sub serpentis forma apparuit. Quae prolixius contra Virum hunc vrgent SPANHEMVS in *Operibus Theolog. Part. II. Col. 1010. B. HOSMANNVS in Notis ad Lightfooti obseruat. in Genesin 104. & 105.* ex instituto vero M. MICHAEL BERNIS in *der dreyfachen Welt, als der Christen, Phantasten und Bezauberten, Hamburgi 1697.* vel, vti nunc vocat: *Gründliche und vöslige Wiederlegung der bezauberten Welt BALTH. BEKKERS, Lit. III. Cap. XIV. & XVI. totis.*

§. V. Celeberrimi BOCHARTI mentem de Seductore serpente supra ex ipso traditam, haud etiam probabilem esse, puto. Vt enim illa taceam, quae cum vulgari sententia ipsi sunt communia, qualia sunt, verum & naturale animal, serpentem, adfuisse; ei etiam ob commissum facinus poenam esse dictatam &c. §. §. seqq. diluenda: Quae singularia ei sunt, scilicet, serpentem illum nulla interna agitatione, sed extranea quadam virtute ad loquendum fuisse impulsum; ea tanti non videntur esse, vt sententiam ipsius satis confirmet aut muniant, cum sensum verborum efficiant intricatum & satis difficilem. Obstet enim, quod diabolo eam potentiam tribuat, quae nullo modo spiritui creato competit per totum sacrum Codicem. Dum enim ipse Celeberr. Vir serpentem naturalem ad loquelam ptorfus ineptum esse, rectissime iuit demonstratum, vti hac *Se& II. §. II.* vidimus; hinc non potuit Cacodaemon sua virtute extranea ipsam serpentis linguam ad loquelam disponere, nisi vel iungeret sese eidem, atque ex eo, prouti ex lignis lapideisque gentilium idolis subinde fecit, ipse loqueretur, serpentisque linguam facere appareret: vel laruam serpentis indueret, quod in ejus potestate situm esse, exempla Scripturae S. satis comprobant. Nam facere, vt animal,
ad

ad efformandum sermonem organo debitis rivaque dispositis haud quaquam instructum, ipsummet loquatur, opus est folius Dei, non Satanae: qui, uti nec coecis videri, nec surdis audiendi facultatem; ita nec animali muto, & ad sermonem nulla ratione disposito, loquendi facultatem conferre potest. Forte vero per illud supernaturale & infusum, de quo l. c. loquitur, ad loquendum habilem fuisse redditum credit, ut, quoties impelleret Satanas, dicenda proferret. Sed si hoc, quaeritur, unde fuerit illud supernaturale & infusum? non a Deo, quem alias lapsus Adamitici, & sic cum sociis, peccati auctorem faceret, quasi disposuisset omnia ad seducendum requisita. Quod tamen se haud innuere ipse fatetur; dum soli Satanas omnem operationem tribuit vid. §. VI. Sect. I. Neque etiam a Satana serpens illud habuit, quia supernaturalia quaeuis, etiam loquendi potentiam impertiri, infinitae virtutis opus esse diximus. Quod vero ad exemplum asinae Bileami prouocet, GROTIUM fortasse secutus, quae ex angeli alicujus boni virtute & ministerio fuderit voces; illud impertinenti prorsus modo huc refertur. Non enim de angelo, quem (vbi fere videtur) censet esse creatum, dicitur, quod aperuerit os asinae, sed יררר Num. XXII. 28. dicitur apparuisse illud, ut diceret IPSA (confer. omnino praeter I. Num. c. etiam 2 Petr. II. 15.) quae exstant. Siue angelum, cujus in textu fit mentio, contra distingui hoc ipso censeas, tanquam certo quodam indicio, Jehouae isti, ac praestitisse hactenus angelum, quod suum erat; siue hunc ipsum angelum dixeris increatum Dei filium, qui Johouae non opponatur, sed ipse Jehoua fuisse uberius declaretur; Quod nos cum B. GERHARDO *disp. Isagog. Loc. VII. de Angelis Cap. I. §. III.* DORSCHAEIO *dissert. Philol. Theol. de Nominis DEI יררר §. XXVI.* & CALOVIO in *Bibl. Illustr. ad Num. XXII. fin.* malimus, textuique arbitramur conuenientius, nihil morantes, quae, ut hypothesi suae inferuiat, contra B. DORSCHAEVUM pluribus hic assert. B. HACKSPANIVS
Nor.

Not. Philol. Theol. part. I. p. 484 - - 494. Angelus enim hic dicitur *versu* 25. loqui ad Bileamum; ac *versu* 38. verba legitur DEUS posuisse in ore Bileami, qua phrasi adhibita nuspiciam angelorum ministerium interueniens in sinuatur, sed semper immediate facta reuelatio vel inspiratio diuina. Accedit, quod hic angelus ἀνεπαρομοῖς praecipit, quae fieri ab ipso velit *versu* 32. seqq. & vel solum hoc opus miraculosum, nulli creaturae competens, abunde arguit. Vnam interim vel alterum inter hanc de asina, & illam de serpente historiam adducetur discrimen inferius, ubi dabitur denuo de his dicendi locus. Nec nobis obstant loca Scripturae Sacrae, quae sibi magis fauere putat BOCHARTVS, quam aliis: v. gr. 2. Corinth. XI. 3. Apocal. XII. 9. Job VIII. 44. Sap. II. 24. testantur enim omnia Diabolum esse lapsus causam. Id quod conceditur. Cur vero in aliquibus serpens vocetur, ratio sufficiens est: quia sub illius figura cuncta peregit, vti §. praeced. IV. monitum est prolixius. Nec ethnicorum exempla rem satis probant. Quae enim CYRILLVS ex ipsorum historia vrget, de iis merito dubitare quis possit. Recte tamen ab eo καὶ ἀνθρώπων vrgetur: quia apud Gentiles nullum de iis erat dubium; vel, si qua vera esse videantur, extranea virtute ad loquendum a Sarana ea impulsa fuisse credibile non est: sed vel per ea, vel sub ipsorum larua, ipse malignus spiritus rectius dicitur loquutus.

§. VI. Nunc tandem ea, quae communis fere omnium est, sententia, paulo penitus inspicienda, fusiusque diducenda nobis erit, vt, quid incommodi patiat, sine fastidioso contradicendi nouaturiendique pruritu doceamus. Equidem fieri omnino potuisse, vt Diabolus serpentem naturalem obsideret, & ex illo pariter ac mutis quondam gentiliū Deastris vocem formaret sonumque distincte perceptibilem, inficiari nolumus: si modo sententiae isti confirmandae argumenta satis idonea ex textu possent adferri, quibus rem ita gestam esse euinceretur satis liquido, qualia

lia nos haecenus non vidiſſe, ingenue profiteſcitur. Serpenteſ naturalem & verum a Satana ἐνεργηόμενον probant primo ex calliditate ſerpentis, qua Gen. III. 1. callidior præ omnibus animalibus agri fuiſſe dicitur, hoc vero cum de ſerpente in ſpectato, prout ſit omnium animalium aſtutiſſimum, atque ἐγκλιſιον τὸ κοινόν, vt Stoici vocant, h. e. natura inclinationem ad euitandum malum habeat, tum de ſerpente in relatione ad Diabolum, cujus organon ſuille fuerit, optime dici, & ſic de explicatione alia laborandum haud eſſe. Varia tamen contra haec moueri poterunt, (α) quidem, ſi illam calliditatem intelligas ſerpenti in ſpectato naturalem; ea tanta non eſt, vt Euæ perſuadere poterit, ſe fore ſicut Elohim, ſimulac comederit de arboris huius fructu. Non enim quæuis animalis aſtutia, ſed haec præcipue, qua hoc ipſum perſuadere potuit protoplaſtis, intelligitur; aequè ſane magna alia calliditatem in actionibus ſuis exerunt animalia multa alia, imo vel maiorem, quam ſerpens facit: Sic vulpinae aſtutiae tanta apud Philoſophos veteres fuit prædicatio, vt innumeras, ad corrigendos hominum mores, cuderint de eadem fabulas; quales AESOPI ſunt. Nullius tamen in rebus iſtiusmodi arduis uſus illa foret. Quare etiam Satanam ſerpentis calliditas parum vel nihil iuuat in hoc negotio: niſi ipſe rem præſtitu difficilem egiffet, quamuis ſub alia forma. Et quicquid (β) ſerpens pro euitando vitæ periculo præſtet, occultando caput iſtibus excipiendus, obturando aurem a voce incantatoris; h. e. ſpernendo incantationes aequè ac ſi vel ſurdus eſſet, vel auribus obtuſus, argumento locorum Prou. XXI. 13. Jeſ. XXXIII. 15. illud omne laude potius dignum cenſemus cum Sirac. C. XII. 13. quam vituperio. Hoc namque omne ſuo creatori debet. Hic vero ea venit intelligenda calliditas, quæ vaſtitiem fraudemque in decipiendis protoplaſtis ſpirat, quod vituperium meretur, deque ſerpente naturali, animalium tum proſus innocuo, dici nullo modo poteſt. De quo plura vid. apud Cl. M. ORTLOBIVM Schediaſm. bi-

E

par-

partit. Parr. I. Sect. II. §. II. p. 12. 13. Vnde AQVILA rectius
 πονηρῶς h. e. nequam & versipellis vertit; quam LXX. qui
 Φρονιμώτατον eum vocant. Equidem B. FRISCHMUTHVS
 disp. cit. Cap. I. §. II. dubitat, an illa nequitia per vocem ערו
 indicetur? non enim omnem πονηρῶς esse malam; sed
 ערו & πονηρῶς esse mediae significationis voces, pro re
 nata in pejorem vel meliorem partem exponendas. Nullo
 vero exemplo comprobatur, ubi haec praecipue vox Graeca,
 (de Hebraica tantisper concedam, vide enim BOCHAR-
 TVM Hieroz. Part. I. L. I. C. IV. Col. 27. 28.) in bonam partem
 sumatur; Et si probauerit, vel prima textus inspectio iu-
 bebatur hoc loco, vti alias ordinarie, in malam accipere par-
 tem. *Scientia enim malitiae non est sapientia, & non est prudentia,*
ubi est consilium peccatorum, inquit Siracidas XIX. 19. Hinc,
 quia callidior fuit serpens praeter alios animalibus agri, ad
 Euam locutus dicitur, fraudem, quam intendit, executurus.
 Id quod conuersiuum confirmat, dum dicitur: *Serpens erat callidior*
&c. & dixit, seu, *adeo ut diceret mulieri &c.*
 Atque sic (γ) illi subiecto quod loqui potuit, tribuitur etiam
 calliditas. Atqui serpens naturalis nec loqui potuit, nec fuit loquutus,
 vt fatentur omnes, ergo nec calliditas ei tribuitur. Et sic etiam non
 consistit argumentum a calliditate hac desumptum, quo defenditur,
 verum & naturalem serpentem adfuisse in seductionis negotio.
 Dicunt quidem diabolus per illum protulisse verba. Resp. In quo sensu
 sumuntur verba: *Et dixit mulieri,* in eo sensu sumenda etiam sunt
 verba: *Et erat serpens callidior.* Est enim arctissima ob illud
 connexio. Atqui in sensu diuiso, deque subiecto principali, illa
 sumit communior, dum non serpenti, sed Diabolo loquelam
 tribuit; ergo & haec ita sumat. Nullo igitur argumento probatur
 ex calliditate serpentis naturali, naturalem fuisse ipsum serpentem;
 Cum illius nec vo- la nec vestigium sit in textu: frustra que laborent,
 quotquot innumeras species corradunt solertiae istius, vt stabiliant
 hoc: callidiorum fuisse praeter reliquis animalibus.
 Cum

Cum de vulpe, alioque animali, aequè tot afferri possint & vel plures: non tamen quis ferret dicentem, eam ideo esse callidiorē reliquis &c. Sunt vero, qui calliditatem serpentis in relatione ad diabolū intelligunt, ut ab hoc illi communicatam dicant, vnde vocem רַיָּה vertunt per factus est, & factus est serpens callidior, uti B. SEB. SCHMIDIVS, itemque GRAPIVS *disp. cit. Sect. IV. §. III. IV.* TAPPENIVS .XXII. p. 18. vertunt, relinquunt vero hoc ipso frequentiore verbi significationem sine vlla necessitate: dumque hoc modo eam calliditatem soli Satanae adscribunt, eo quod, si ingressus non esset serpentem, hic callidior factus non fuisset; Inde nullum ipsis quoad haec verba remanet pro colubro naturali argumentum. Nisi persuadeat forte hoc, quod loco probationis porro adducunt, quando

§. VII. Vrgent secundo $\sigma\upsilon\gamma\mu\epsilon\iota\sigma\omega$, qua expressis verbis reliquis animalibus agri, serpens non modo calliditate anteponatur; sed & comparetur, iisque annumeretur. Ergo animal proprie dictum hic etiam fuerit necessum est. Prius vero expediimus hactenus, quibus modo allatis forte addi posset, & loquela eum anteponi reliquis, quam ei tamen denegant. Ad posterius vero Resp. Nullam plane esse consequentiam, quin potius (α) innuitur hac locutione, illum non fuisse brutum, adeoque nec naturalem serpentem. Id ipsum vero (β) phrasi bus longe similibus, ex ipsa etiam Scriptura Sacra petitis, probandum erit. Quas quidem supra laudatus PASCHIVS in contrarium haud dari credit, pro sua & communiori sententia easdem perse evidentes, satis confidenter pronuncians. Ouum autem Ouo non est magis simile, quam phrasi ex hoc loco productæ, sunt sequentes: *Luc. XVIII. 14.* legitur, *publicanus justus descendisse de templo prae Phariseo*, ergone & Phariseus justus dicendus erit? sic *Ebr. I. 9.* *Christus unctus* dicitur *prae consortibus suis*, h. e. angelis (de quo videatur SEB. SCHMIDIVS in *Comment. ad h. l.*) *Oleo lactitiae* ergone Christus angelus est, & ad illorum classē spectat?

Ita Pauli argumentum falleret, & scopum non feriret, quo Christi sublimitatem & divinitatem, quodque ipsis angelis major sit, corroborare nitebatur. Alibi Christus quoad diuinam naturam *primogenitus dicitur omnium creaturarum Col. I. 15.* ergone secundum illam quoque naturam est creatura? Item David comparatur cum angelis, diciturque prudens ut illi 2. *Sam. XIV. 17. 20.* nec propterea erat angelus. 1. *Sam. XXIV. 18.* Saul dicit ad Dauidem צדיק מני *justus es prae me.* Ergone etiam Saul justus erat? Imo communis loquendi vsus ita fert, quando dici consuevit, Angelus sapientior est homine quouis: homo pudentior est elephante: Num ea propter angelus homo, aut homo elephas dicendus erit? Quod vix aliquis sibi persuaserit. Ita & hic sese habere dicendum est, Serpentem fuisse callidum prae omnibus animalibus agri; non vero fuisse ipsum animal vere & proprie tale. Inuertit quidem haec laudatus PASCHIVS, quando *Moses*, inquit, *serpentem cum caeteris animalibus confert, iisq; calliditate anteponit. Si itaque dicatur leo fortissimus, elephas maximus animalium, utique haec ex numero animalium esse debent.* At vero Resp. Nihil quicquam derogant hae phrasae prioribus, quas nos adduximus: quia a se inuicem illas differre facile apparet. Adfert enim PASCHIVS exempla superlatiuorum, cum in textu habeatur comparatiuus. Hunc vero eo, quo diximus modo, vsurpari, constat exemplo publicani adducto. Imo etiam superlatiuum sic adhiberi, edocemur loco *Col. I.* jam citato, adeoque phrasin hanc omnis ambiguitatis expertem haud esse, palam est. Praesertim (y) non de quouis serpente in genere, sed hoc praecipue indiuiduo, quod seduxit Euam, sermo est. Hoc namque ם emphaticum vocis שׁנׁה in textu indicat. Vt ita commune non sit omnibus serpentibus, quod ad vnum hunc restringitur: & arguatur hoc ipso, longe alium intelligi serpentem, quam naturalem. Contrariatur hic nobis denuo PASCHIVS & nulli fere non hujus sententiae fautores, acsi praefixi ם, quod vulgo dici solet, emphatici determinatio hoc velit, vt indicetur,

tur,

tur, illum ipsum serpentem fuisse, qui inter visibiles creaturas fuerit. Verum non erant haec verba seorsim accipienda, sed conjungenda cum reliquis, quae in contextu habentur. Non enim de serpente tantum quatenus fuit ex animalibus agri, sed quatenus simul callidus fuit, itaque loqui & ob commissum facinus poenam dare potuit, sermo est. Quae animo soli huic serpenti competere non emphaticum docet: cuius alias exigua esset emphasis, si vnicum illud saltem, quod fuerit animal terrae quodpiam, respici dicas. Valet itaque hic: Vbi Spiritus S. non restringit, & nobis non est restringendum. Haec enim causa est, cur in versu 13. 14. repetatur illud η : ne scilicet subjectum seducens a nobis mutetur. Quippe quod idem sit in actu seducendi, loquendi & luendi. Negligitur vero in versu 14. ab omnibus, quotquot totum serpentinum genus, aut certam ejus speciem punitam tradunt. Ex quibus fluit (δ) quod, nisi de hoc praecise indiuiduo rem exposueris, de serpente naturali falsus foret sensus. Nec enim ille astutior est omnibus bestiis terrae. Hinc enim accidisse diximus paulo superius, ut alii $\tau\omicron\ \eta\eta\eta$ per *factus est*, exponerent. Addo jam saltem, haud nobis obstare dictum Christi *Matth. X. 16. Estote igitur prudentes veluti serpentes* &c. Male enim alii hujus dicti sensum ex praesenti lapsus historia venantur, calliditatem Mosi commemoratam, ac prudentiam serpentinam Saluatori laudatam confundentes, aut saltem comparantes inuicem. Satis enim euictum dedimus $\S.$ *praeced.* in malam sumendum esse partem, quicquid hic de serpentis alicujus calliditate dicatur: idque praecipue, dum Paulus ipse ita exponit, loco quidem huic historiae magis, si non prorsus, parallelo 2. *Cor. XI. 3.* $\text{Ὁ ὀφίς ἔβαν ἐξπαύνησεν ἐν τῇ NB. πνεύματι αὐτῶ, non dicit ἐν τῇ φρονήσει, quod Matth. X. in bonam sumitur partem, vbi omnino repetantur, quae $\S.$ *praeced.* de AQVILAE versione diximus. Cui junge BOCHARTVM *Part. I. Hieroz. l. c.* Scilicet non omnem serpentibus denegamus prudentiam, ne naturalem quidem,$

eamque etiam majorem, quam quae columbis est: maximam tamen ipsis haud concedimus. In relatione itaque ad columbas, vel maxime aliqua in ipsis est *Ορβήσις*, quae nostrum studium excitare queat, ut, sicuti in subeundis periculis cepit praecipue ille conatur tueri, reliquam corporis partem ictibus exponens; ita & nos, quae terrena sunt, non curamus, sed praecipuam partem, eamque coelestem, *μαρτ.* veram & simplicem in Christum fidem non amittentes. non enim laudantur a Christo haec serpentis prudentia & columbae simplicitas solae & ab invicem diuisae; sed tum demum, quando simul conjunctae sunt, ita, ut vna suppleat quod deest in altera, aut corrigat, quod excedit. Quia duo pharmaca conjuncta, quae separatim noxia erant, se mutuo temperant. Quod recte videtur monuisse BOCHARTVS *Hieroz. Part. II. L. I. Cap. IV. Col. 20.* Non placet MOSIS AMYRALDI responsio, qui prouerbialem esse locutionem dicit, vbi Christus ex vulgi sensu loquatur, non ex rei veritate.

§. VIII. Vrgent nunc *Tertio*, Deum ob peccati Sathanici atrocitatem, & fessorem Diabolum & instrumentum siue organon ejusdem, naturalem videlicet aspidem, puniuisse: quale quid in detestationem feeleris fieri debuerit per leges diuinas *Exod. XXI. 28. 29. Leu. XX. 15. Deut. XIII. 15.* & juxta TAPPENIVM *Gen. IX. 5.* quae cum egregie hanc rem illustrent, nihil absurdi esse existimant, si dicatur, serpentem fuisse naturalem, & poena a Deo affectum, quoniam illo ad hominem seducendum abusus fuerat Diabolus. Resp. (α) Inauditum hoc est, brutum a Judice aliquo in iudicium vocari, eique, facto, quod commisit, atroci recensito, sententiam promulgari. Id quod hic factum esse versu 14. Moses nos edocet. Cum nulli illud legi subiectum, nec moralitatis capax sit, nec iudicis sententiam percipere ac intelligere valeat. (β) Valeret hoc argumentum aliquid, ac omni prorsus specie non destitueretur, si iste tantum serpens in indiuiduo punitus esset a Deo, quo
ceu

ceti nequitiae instrumento abusus est Satanas, nec eandem
 poenam versu 14. descriptam, subirent omnes, vel saremple-
 rique; Non enim est eadem ratio hominis primaeui & ser-
 pentis, quando totum serpentinum genus, aut aliqua eus-
 dem species tota ob illud facinus punita vulgo crea-
 tur. Certo certius quidem est, in Adamo & Eva nos
 omnes peccasse, quum ex amborum semine nos o-
 mnes descendamus: Vtrum vero nonnisi vnum serpentum
 par primitus a Deo fuerit productum, a quo hoc vnc &
 solo reliqua cuncta serpentum indiuidua, saltem ejusdem
 speciei, aeque descenderint, vt vna specie, ad hominis se-
 ductionem adhibita, reliquae etiam plesti potuerint, forte
 haud immerito quis dubitaret. Dum enim tota dicitur ter-
 ra produxisse animalia, magno citra dubium numero pro-
 duxit, quibus homo dominaretur. (γ) Ponamus, vnum
 existisse par serpentum, nondum tamen hoc ipsum conce-
 dentes JOHANNI CLERICO, nescio quo fundamento il-
 lud propugnanti in *Comment. p. 35.* numne vtrumque indiui-
 dum peccasse dices, cum vnus abusus suffecisset Satanae,
 siue masculus siue foemella fuerit? alterum si non peccauit,
 cur hoc ipsum eadem afficeretur poena, cum eo, quod solum
 nequitiae Satanae instrumentum fuerat? Corruit ve-
 ro (δ) quod dicunt in maiorem sceleris detestationem esse
 factum, vt innocens alioquin serpens puniretur tam se-
 uere. Quia nulla ratione huc quadrant exempla illa & lo-
 ca, quae in medium afferunt viri caeteroquin doctissimi.
 Nullum enim profecto testatur, Deum etiam illud animal,
 quod in Sodomiae flagitio obnoxium non fuit abusui,
 per ignem, aut simili ratione puniendum sanxisse: sed po-
 tuisse hoc, cui cum homine istiusmodi flagitioso commer-
 cium fuerat. Et vbi quaeso! in tali etiam scelere bestia ad
 iudicium rapitur, eique sententia praelegitur? Addo (ε)
 poenam ratione illius indiuidui, quod Satan obfederat,
 iusto leuiorem esse. Quis enim crederet, cum post lapsum
 lex iusserit bouem, si vnum hominem ferierit, ita, vt more-
 retur,

retur, trucidare, quod in serpentem, per quem Satanas hominibus in vniuersum omnes seduxerat, leui adeo poena DEU fuerit animaduersurus. Certe, si in detestationem sceleris, quoad flagitium Sodomiae, trucidatur bestia; & hic adolendus videbatur serpens, Satanae in seductionis negotio organon. Praecipue, quoniam vita spiritalis, qua per nunc serpentem priuati sunt omnes Adamigenae, non exclusa etiam naturali, multo sit praestantior, quam foet-naturalis, quam bos cornupeta, vni personae eripit. Non ergo in hoc adstipulatur Cl. M. ORTLOBIO *Schediasin. bipart. Part I. Sect. II. §. III. p. 14.* dum argumentum illud, quod nobis opponunt, ob sceleris detestationem serpentem puniri potuisse, pro illustrandae poenae certo illatae aequitate, si Dei Iudicium vindicare opus esset, valere concessit. Omnino enim illata esset Iusto leuior, quam vt iustitiae diuinae satisfaceret: Et inferenda non solum vni indiuiduo, sed & toti ejus speciei, laederet ejus bonitatem, qua animantia quaeuis a se condita fouet ac tuetur. Quamuis quoad hoc recte diluat dubium illud, quod opponi posset de brutis ciuitatis Idololatricae & Amalekitarum 1. *Sam. XV. 3.* ab hostibus occisis. Scilicet, si Deo placuisset funditus delere paradysum vna cum homine; nec superstes mansisset serpens. Dum vero id ipsum factum non est; apparet, diuersam hujus & illius rei esse rationem. Nec enim omnia pecorum horum genera aut species poena illa concernebat: nec sententia praelecta est in iudicium vocatis; sed Dei Iustitia vindicatiua etiam in haec animantia excurrebat vna cum possessoribus prorsus delenda, ne horum vlla vel in brutis superstes relinqueretur memoria.

§. IX. *Quartum*, idque praecipuum, pro serpente naturali argumentum versu 14. contineri vulgo creditur, potissimum apud eos, qui versum 14. de solo serpente naturali, & versum 15. de Diabolo solo exponendum dicunt. Tot vero in hac sententia deprehenduntur *εργονεροι*, quot fere verba vel phrasae versus ille continet. In ipsis statim ver-
bis

bis prooemialibus varius sese prodit dissensus, quando Mo-
 ses *maledictus sis*, inquit, *prae omni bestia agri*. Vbi, quia cer-
 tam poenae speciem his verbis contineri putant, alii de
 odio omnium animantium, vti PFEIFFERVS in *Dub. Vexat.*
p. 26. Alii de odio & veneno, quo noceret hominibus, po-
 stea accepto, vti PASCHIVS *Disp. cit. Cap. I. Theor.* Alii
 de vitae serpentis breuitate, vti ABEN ESRA in *Comment.*
ad b. l. Alii de difficultate serpentis generandi, exponere la-
 borarunt. Quae pluribus examinavit Cl. M. ORTLOBIVS
Schediasm. bipart. Part. I. Sect. II. §. VI. p. 20. Nobis haec verba
 nihil probant, quia non tam peculiarem poenae speciem
 indicant, quam generaliter docent, quis sit poenae dictatae
 tristis euentus futurus. Fore nimirum vt sic maledictus sit
 serpens prae omnibus bestiis agri &c. Fortasse vero ma-
 jorem probandi speciem praebet maledictio ipsa, & primum
 maledictionis membrum. Cum enim serpens super ventre
 ire a Deo iubeatur, idque sese ita habere, oculi nostri tes-
 tentur; ergo naturalem ex hac historia serpentem excludi
 non posse, recte colligi putant. Resp. Cum & in his ver-
 bis varius interpretum sit dissensus, quoad eos I. res erit
 examinanda, qui serpentem ante lapsum pedibus instru-
 ctum, iisdem vero post lapsum priuatum fuisse defendunt,
 nihil praecise definientes, num duobus aut pluribus pedi-
 bus incesserit ille, id quod ex recentioribus Doctissimus
 TAPPENIVS *disp. cit. §. LXV. p. 49.* alique plures asserunt.
 Quid vero obstarat, (a) si coniecturis indulgere liceret, quo
 minus etiam cum Judaeis dicas, loquelam serpenti illi fuisse
 tum temporis propriam, ipsique post lapsum ademtam?
 Nullum certe argumentum solidum suppeteret, quo has
 Judaeorum nugas retunderes. Quod si dicas, nullius lo-
 quela in sententia serpenti lata, fieri mentionem, qua ille
 sit priuatus; priuationis vero pedum aliquam adesse: ideo-
 que Judaeorum exceptiones facile excludi. Eo autem vali-
 dius sententiam de serpente ante lapsum pedibus praedito
 hinc adstrui, quo certior & omnium confessione firmior

fit a priuatione ad habitam argumentatio. Resp. concedimus quidem, illam concludendi rationem esse validam, si quidem de priuatione certo constat. Priuationis vero istius non satis certa in textu vestigia apparere, docebunt sequentia. Obstat nimirum (β) quod vel hac ratione nimius iustitiae diuinae rigor fuisse videatur, quippe quae grauius puniuisset serpentem, (qui Satanæ non potuerat resistere, quo minus illo abuteretur: quique nihil contra legem, quam non habebat, admiserat,) quam hominem. Qui, licet dubio procul longe grauius deliquerit, quam serpens, pedibus suis abusus ad arborem vetitam accedendo; auribus item seductori auscultando; nec non loquela, in colloquium cum eodem descendendo; non tamen parte aliqua integrali legitur priuatus: imo, nec quoad ipsius Satanæ, qui proprio ausu & infinctu hic omnia peregit, lapsusque causa principalis existit, substantiam quicquam fuisse mutatum cernimus. (γ) Innumerae ob oculos nobis sunt reptilium species, quibus cum serpente fere quoties hoc, vt nullis pedibus insistant, commune est, nullum inde vel leue incommodum sentientibus, aequè ac quadrupedum ratio esse solet, quae dum terris semper affixa, alis sese efferre nequeunt, nihil inde patiuntur molestiae, Imo, nec reprimendi velocitate superant reptilia alia serpentem: qui commode in loca quaeuis, celeri satis motu, & ex locis longinquis, ad latibula, quae deseruerat, sese confert. De ipsis draconibus, quos pedibus carere doctissimi quique defendunt, notatu dignum est, quod apud PHILOSTRATVM LEMNIVM *in vita Apollonii Tyanci Lib. III. C. II. f. 113.* Edit. Paris. 1608. aut recentissime Lips. L. III. c. VI. f. 99. legitur: δρακόντων μὲν γὰρ δὴ ἀπέριος μήτεσι κατεζώσσι πάσα ἡ Ἰνδικὴ χώρα. καὶ μετὰ μὲν αὐτῶν ἔλη, μετὰ δὲ ὄρη. κενὸς ἔδειξ λόφος. οἱ μὲν δὴ ἔλεος κωδοὶ τὲ εἶσι, καὶ τριουκοντάπηχυ μῆκος ἔχουσι. καὶ κενὸς αὐτοῖς ἐκ ἀνίστηεν. i. e. interprete MORELLO, Omnis Indiae regio draconibus abundat, & multitudine, & magnitudine mirandis. Itaque paludes plenae sunt & montes, ne-

que

quæ cumulus vllus is vacuus reperitur. Verum palustres pigri, tardique sunt, longitudine cubitorum triginta, & vix caput attolentes. Quo ipso, majorem campestribus competere velocitatem innuit, quos f. 114. λεπτότερες καὶ διαζέφους, corpore graciliores & in quamcunque partem versatiles nominat. Idque a prima creatione sibi per creatoris benignitatem esse datum, hoc ipso testantur, quod partim cum aliis animantibus infontibus, adeoque poena non affectis, hæc sibi habent communia, partim vero in his, quæ naturalia sunt abufui Satânico non expositis, eximia quadam prærogatiua adhuc dum gaudent. Certe ex his te non expedit, nisi (d) nouam creaturarum speciem finito creationis hexæëro a Deo productam statuas: qui tamen ab omni opere quieuit, nec euulsis serpenti pedibus carne & cute partem læsam clausisse, & reliqua alia mutasse dicendus est. Imo (e) quid, si istiusmodi serpentum speciei indiuiduo vus esset Satanas, quæ hodiernum pedibus, quales basiliscæ dicuntur esse, gaudent? de quibus illud LVCANI dici possit:

Et contentus humum cauda sulcare pareas.

Jaculum item serpentum genus ex arborum ramis vibrari: nec pedibus tantum pauendas serpentes, sed & missili volare tormento, tradit PLINIVS Libr. VIII. Cap. XXIII. Et Libr. XI. (non, prout alii vitiose libr. 2.) Cap. XLVII. visæ, inquit, iam etiam serpentes anserinis pedibus. Quod tamen BOCHARTVS non satis certum esse docet Hieroz. part. I. Libr. I. Cap. IV. col. 23. Quidam ventre ita non semper humo incubant, sed in arbores subinde ascendunt, quidam erecti incedunt: sua itaque maledictioni diuinæ veritas non constaret. Ipsi certe serpentis naturalis propugnatores dissentiant, incerti, quali præcise serpente indutus fuerit Satan; num vipera vt BONFRERIVS & DELRIO? num scytale, vt PERERIVS? num basilisco, vt EVGVBINVS? num dracone, vt Celeb. MAIIVS conijcit dissert. Sacr. p. 344. Quæ omnia testantur, euictum satis non esse, pedes, quibus ante lapsum gauisus fuerat serpens, eidem

dem ademptos, adeoque per verba in ventre repes, naturalem in hac historia necessario intelligendum esse. (S) Fundamento haud solido nituntur, quicumque vulgarem illam tenent. Praecipuum enim est, quod *vers. 1.* serpens ille cum bestiis agri conferatur, & ipsis, tanquam a reptilibus *Cap. 25. 26.* distinctis, annumeretur. Resp. Negando, quod annumeretur bestiis: quin potius sua calliditate ab ipsis distingui docuimus supra §. VIII. phrasibus simillimis. Licet vero comparari & conferri cum ipsis non negauerim: non tamen concesserim consequentiam, ergo habuit pedes. Sic ad *Matth. X. 16.* formari posset propositio, Serpentes sunt prudentiores columbis: non tamen pedibus & alis instructos exinde colliges. Eo vsque enim tertium comparationis non est extendendum, vti pluribus habet laudatus M. ORTLOBIVS *Schediasm. bipart. II. p. 22. 23.* Nec nobis obstat exemplum Nebucadnezaris: de quo Celeb. GRAPIVS (ad secundam dissenfus Classsem, de quo mox, licet referendus) *Disp. de Tentatione Euae & Christi. C. I. Sect. IV. §. XI. Quid absurdi*, inquit, *vt animal antea erectum incedens, nunc per maledictionem ingrediatur super pectus, quod enim in exemplo Nebucadnezaris difficultatis nihil habet Dan. IV. quomodo id nobis hoc loco difficultatem quandam pariet?* disparrima vero ratio vtriusque est: quale quid priuatione pedum in serpente factum esse, admittit Celeberrimus ille Auctor. Nebucadnezarem immediate super pectus ex maledictione diuina incesse, etiam si de incesu super pectus prono aliquid in textu exstaret, credibile non est: sed manibus illud suffutum, eleuatum a terra, nihilominus adhuc fuisset. Audiendi enim certe non sunt, qui cum EPIPHANIO in *vita Danielis*, CORNELIO AGRIPPA in libro de *vanitate omnium scientiarum* externe & essentialiter Nebucadnezarem in bouem mutatum esse propugnant. Qua de mutatione in textu ne *verbo* quidem habetur. Quod vero dicitur *vers. 13. Et cor bestiae detur ei: hoc rationis vsum in actu secundo aliquamdiu suspensum* in-

in-

indicat. Stylo enim Scripturae S. cor subinde pro operatio-
 nibus animae rationalis ex corde prodeuntibus, speciatim
 pro rationis vsu & exercitio, adhiberi consuevit vid. *Matth.*
XIII. 15. *Matth.* *XXIV.* 48. *Marc.* *II.* 6. 8. *Marc.* *XI.* 23. quibus ad-
 de *Marc.* *VII.* 21. *C.* *XII.* 30. 33. item *Dan.* *II.* 30. *C.* *VII.* 28. Quo
 sensu etiam Latinis *excors* vsurpari docemur verbis CICERO-
 NIS in *Laelio* ad finem: *Aperie adulantem nemo non videt, nisi*
qui admodum est excors. Mutatio item victus substantialem
 ipsius personae mutationem minime arguit; sed acci-
 dentalem tantum: qua temperamento mutato, & orexi ad
 comedendum gramen directa, indomitus, efferatus & im-
 mansuetus factus; non vero in ipsum bouem mutatus est.
 De quo prolixius post PFEIFFERVM in *Dub. Vexat.* & MAT-
 THIAM in *Theatr. Histor. p. m.* 86. 87. recentius egerunt LOE-
 SCHERVS in disp. de *Μεταμορφώσεις Nebucadnezaris*, item
 WEIDNERVS in disp. Rostoch. 1706. habit. de *miraculosa*
substantiarum transmutatione Diabolo impossibili §. XVII. D. EN-
 GELKE in disp. Rostoch. 1707. habit. de *miraculis* §. VI. tot. Ea-
 dem etiam dicta sunt iis, qui II. specialius hunc descripturi
 serpentem, duobus pedibus & elato pectore eundem inces-
 sisse contendunt: vt postea non tam super ventrem, quam
 super pectus ire fuerit coactus. Vulgatus huic sententiae
 conformiter reddit vocem *שׂוֹר*, in quem sensum etiam LXX.
 Interpretes nonnullis accipiuntur, quo de tamen infra pluri-
 bus dicetur. Caeterum eam sententiam defendisse testatur
 TAPPENIVS p. 51. JOHANNEM ARROWSMITH. prof.
 Theol. Cantabrigiensem, in *Tract. Sacr. Libr. I. Cap. I.* at-
 que D. SEBAST. NIEMANNVM in *Coll. MST. ad loca*
diffic. Script S. Anno 1670. habit. cum his eadem statuit
 JOSEPHVS MEDVS in *Anglic. dissert.* de quo vide supra *Scet.*
I. §. VIII. Quibus ab his parum vel nihil diuersos adde B.
 PFEIFFERVM. GRAPIVM. praecipue vero JOH. PASCHL-
 VM disp. cit. *Cap. II. §. II.* Quando *bipes*, inquit, *incest* *ser-*
pens, vii Gallus & pauo: hocque probaturus pergit *patere id-*
ipsum (N) ex maledictione, vbi super pectus ire iubetur: quia pe-

des nunc vel prorsus demti, vel inter pectus absorpti, vel in substan-
 tiam totius transmutati sunt. Huic vero objectioni cum ma-
 ximam partem jam sit satisfactum, breuissimis subnecto (a)
 haec tam certo asseri non posse. In genere enim saltem de
 serpente loquitur Moses: ad serpentum vero genus & ba-
 siliiscus refertur, cui pedes etiamnum sunt atque elatum
 pectus. Quid si hoc vsus fuisset Satan, tanquam serpen-
 tum Rege, cui cedit omne reptilium genus; De quo LVCA-
 NVS canit:

--- late sibi submouet omne

Vulgus, & in vacua regnat basiliscus arena.

Hoc inquam si vsus fuisset Satan, cur pedes demti eidem non
 sunt, isque super pectus ire coactus? Etiam si vero, conueni-
 enter locis Noui Testamenti variis, credat PACSHIVS fuisse
 draconem: aequae tamen difficulter in hunc, ac in basilis-
 cum, hypothesis ejus quadrabit. Nam draconem pedibus
 carere, haud quidem negauro; non tamen pectore in hu-
 mum depresso legitur ille incedere: quin potius diductis
 faucibus sursum aspirare, ventosque & aues superuolan-
 tes aspiratione sua attrahere. Id quod PLINIVS Libr. VIII.
 Cap. XIV. testatur ex Metradoro, in tantam magnitudinem ser-
 pentes adolecere circa Rhyndacum amnem in Ponte, ut superuolan-
 tes, quamuis alte perniterque, alites haustu raptas absorbeant. Et
 CLAVDIVS AELIANVS de animalium natura Libr. II. Cap.
 XXI p. 99. edit. Lugdum. 1616. scribit: λέγουσι δὲ Φρυγιοὶ λόγοι
 καὶ ἐν Φρυγίᾳ γενέσθαι δράκοντας, καὶ προήκειν αὐτὲς εἰς δὲ-
 καὶ ἀγνοίας - - καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ Ρυνδακῶν, τὸ μὲν τῆς
 σπέρματος ἀπὴρθεσαν εἰς τὴν γῆν, τὸ δὲ λοιπὸν σώμα ἀναστρέψαντες
 πᾶν, ἀτρέμα καὶ ἡσυχίᾳ τὴν Φάρυγγα ἀναστρέψαντες, καὶ μὲντοι
 καὶ τὸ σῶμα ἀνοίξαντες, εἶτα τὰ πτηνὰ ἔλκουσι οἷονε ἰσχυρῶς
 τὸ ἀσθματῶν. In Phrygia dracones ad magnitudinem decem pas-
 suum procedentes nasci ferunt. --- Et ad nuncupatum in Pon-
 to amnem Rhyndacum cauda ad terram adniti, reliquo erecto corpo-
 re, toto gutture eminente, & paulatim laxato ore hiante, volucres sua
 aspiratione tanquam amatoriq quodam ad se attrahunt. Proinde
 nec

nec in hoc veritati est consentaneum, quod haec sententia tradit. (b) Perinde fuerit, siue vocem גחון per *pectus*, siue per *ventrem* transtuleris. Occurrit praeter hunc locum non nisi semel in vniuerso codice sacro, vt testantur concordant. Hebraeor. nimirum *Leuit. XI. 42.* vbi citra dubium notat vtrumque, adhibetur enim in genere de quibusuis reptilibus, siue ea super ventre, siue pectore, siue capite gradiantur. Vnde liquet דג גחון notare, quicquid est depressum ac incuruatum, siue caput, siue pectus, siue venter illud fuerit. Idque confirmat egregie radix גחון ex Chaldaismo repetenda, in quo significat: *prorum se abjice, in ventrem, verticem & caput inclinare*, respondetque Hebraeorum כרע & השתחוה *Psal. XX. 9.* itemque גחון קי *cubuit toto corpore, inclinatus fuit*, pro quo habet *Jonathan. 1. Reg. XVIII. 42.* Elias גחון לראש ארצה *inclinatus ad terram faciem suam posuit inter genua sua.* Quare LXX. ad *Genes. III. 14.* non tantum *ventrem*, sed simul *pectus* exprimunt: ἐπι τῷ στήθεϊ καὶ τῇ κοιλίᾳ. Quamquam *Leuit. I. c.* tantum ἐπι κοιλίας ponant. Quae pro nostra sententia, vt infra *Sect. III.* videbimus, faciunt egregie. Porro probaturus, hanc sententiam PASCHIVS pergit, patere idiplum (b) ex assertione Mosis. Refert enim hunc serpentem ad bestias terrarum, quas supra iumentis & reptilibus contradistinxerat. Resp. referat, vel potius referre videatur, non tamen sequitur, serpentem fuisse bestiam agri, vt diximus supra *Sect. II. §. VII.* & jam paulo ante. Multo minus sequitur, ergo duos pedes habuit. Non enim duobus illas incedere pedibus dicet; sed maximam partem, si non omnes quatuor, ita vero & serpentem quatuor quoque incessisse pedibus concludi posset. Vt pavoni & gallo fuerit dissimillimus. (g) Duos habuisse pedes probare sustinet ex aggressionis ratione. Non enim, ait, vt *pestores pingunt, flexuoso suo corpore, & refugo caudae iractu arborem ascendit; sed etiam collo & blandiente cauda more haecenus inter ipsos consueto aggreditur.* Resp. (a) Probatione indigerent haec & reliqua, quae l. c. habet, quippe quae satis confiden-

denter quidem afferuntur, sed sine vilo vel leui probatae auctoritatis testimonio. (b) Parum vel nihil effecissent colli elevatio, caudaeque blanditiae; vt ob haec eo facilius Eua in ejus colloquium descenderet, eique auscultaret, nisi verborum lenociniis circumuenisset Euam. Si vero tacente Scriptura circa modum deceptionis conjecturae indulgendum; longe probabilius esse crediderim, hanc esse aggressions rationem. Solitos subinde fuisse Angelos bonos hominem suaviter alloqui per animantium schemata: vt Scanas hoc eo tutius fuerit imitatus, & Eua factum per serpentem (vti ei quidem videbatur) colloquium admirata non fuerit: existimans, a bono illud proficisci Angelo. Ad quod animalis figura, pedes aut caudae blandimenta, nihil conferre poterant. Defendit non inepte etiam, FLAVIVS JOSEPHVS *Lib. I. Cap. II. Antiq. Jud. Serpentem*, dum nullum fuit inter animalia dissidium, familiariter cum Adamo & vxore ejus degisse, quando ait: ὄφεις συνδιττώμενος τὸ τὸ Ἀδάμ καὶ τῆ γυναίκα: Ad stipulantur ei BASILIVS in *Homilia de Paradiso*. DAMASCENVS *Lib. II. Cap. X. de Fide orthodoxa* aliique. Vterius vero progreditur DON LAVRENTIVS RAMIREZ de PRADO in *Πεντηκοντάρχη Cap. I. p. 33*. Euam non solum lustrare cum serpente, sed & sinus ornare, atque collum & brachia, fuisse solitam. Et p. 36. Forte, inquit, ex illo tempore, quo in deliciis serpens erat Euae; in nostrum usque muraenulas solemus vocitare collaria foeminarum, quae sunt ad similitudinem serpentum, quae monilia Graeci ὄφεις appellant. Atque hinc viri istius hypothesis cognoscitur, qua, dum serpens callidior omnibus animantibus terrae à LXX Θεονότατος vacatur, Θεονότατος vocari existimat industrios eutrapelos, domesticos, & qui se insinuant nobis, & familiariter conuersantur. Vnde & serpentem hunc non tam callidum, quam industrium, familiarem &c. dicendum opinatur. Quae tamen nos suo Auctori, qui subtilis alias ingenii fuit, relinquitimus. Caeterum, ea serpentis figura, quam PASCHIVS noster corrigit, a pictoribus ita fingi consuevit; quia quae praeci-

praecise serpentis specie vsus fit Satan, certo non constat: & quia vulgi conceptibus sese accommodant, quod talem, quales quotidie videt, serpentem fuisse credit. Licet vero pictoribus:

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas:

Conuenientius tamen Nouo Testamento draconis figuram oculis sisterent, si prius de ea certo constaret. Vti accuratorem tradere videtur BOCHARTVS *Hieroz. part. II. Lib. III. Cap. XIV. Col. 435. 436.* III. Succedunt ii, quibus durius serpentes, iisdem post lapsum fuisse priuatum. Vnde phrasis, qua ille super ventrem ire iubetur, exponi ab ipsis solet, quod versa natura omnis agilitas sit suppressa & ob DEI maledictionem in supplicium res facta laboriosa. Vti parus mulierem antea non dolorificus: & nuditas hominum antea commoda; itemque labor & cultura horti, homini quoque ante lapsum demandata *Gen. II. 15.* quae peccato introducto facta sunt molesta, & virium debilitationem post se trahere coeperunt *Gen. III. 18. 19.* Id quod defendit GROTIUS *ad b. I. BOCHARTVS in Operibus Col. 842. & in Hieroz. Part. I. L. I. Col. 23.* B. FRISCHMUTHVS *disp. cit. C. I. §. XVII. & XXIII.* qui plures dabit cum M. ORTLOBIO *Schediasm. bipartit. Sect. II. §. VIII. p. 24.* Resp. (α) nullum hujus rei apparet vestigium, siue in serpentibus nostrarum regionum, siue in aliis serpentum speciebus, apud alias gentes, quantum quidem historiae animalium scriptores testantur. Sed debita eosdem velocitate, si non majore, quam quae aliis reptilibus est, instructos videmus; nec, quid incommodi, aut molestiae inde habeant, ostendi poterit. Collaudat ipse BOCHARTVS l. c. contra eos, qui serpentem *αποδο* fuisse negant, *Philosophorum Principem* in libro de *inceffu animalium Tom. II. Opp. Cap. VIII. fol. 162.* edit. Paris. 1654. qui ex corporis structura demonstrarit fuisse, *serpentem quamcunque in partem slecti & procedere debere; indeque adeo, si pedibus foret instructus, eos impedimento potius futuros, quam auxilio.*

G

(B) V-

(β) Vbicunque in Scriptura S. poena denunciatur, non illud tantum, quod antea jam in vſu fuerat absque poenae rationem, exprimi solet, sed hoc vel maxime adjicitur, sub quo deinceps respectu poenae rationem habeat. Nec poena mulieri marique infligenda huc quadrare videtur, quia limitationem ipsam habent adjectam & expressam, *Cum dolore enim*, inquit DEUS, *paritura es liberos*; item *maledicta sit terra, cum dolore comedes eam*, seu prouentum ejus: *In dolore faciei comedes panem &c.* Qualis limitatio, si phrasi illi, *super ventrem ibis*, esset adjecta, haberent forte aliquid, quo suum assertum confirmarent. (γ) Adhuc leuiorem, quoad indiuiduum hoc, redderent poenam, quam ii faciunt, qui pedibus eundem, quibus gauisus erat, dicunt priuatum. Quod vero ex animalibus in Sodomia abusu obnoxiiis, quibus ipsimet rem illustrant, non consistere, diximus superius §. VIII. *hujus Sectionis*. IV. Subnectere his placet peculiarem DIDYMI in *Caten. Lipom.* sententiam: qui, teste PFEIFFERO in *Dub. Vexatis*, serpentem *anoda* creatum credidit; pedes tamen Satanam superaddidisse, vt lapsum promoueret: quibus ad tempus erectus incesserit, postea ex sententia judicis iterum depressus, vt serperet. Ad quid vero (α) pedes, quibus carere poterat? vide dicta paulo superius. Anne (β) pedes, vere tales fuisse dicet, vt DEI jussu auferendi fuerint? cum sponte alias euanuiserent. An sic. (γ) leuissima suffecisset poena? imo quae nulla esset: ad suum enim commodum rediisset serpens, quod suppositis pedibus tantisper sublatum fuerat. Vnde denique (δ) Satanae potestas, vt a se formatos pedes, animalis prorsus innocui pectori aptaret; quos, si vere tales credat, conficere non poterat: si apparenter tales, quomodo animal istiusmodi sustinuisse credibile est?

§. X. Vrgeri nunc solet *quinto* phrasi illa, qua Deus *puluerem* inquit, *comedes per dies vitae tuae*. Quae apprime conueniat serpentibus: eumque naturalem fuisse in seductionis negotio arguat. Quemadmodum vero adhuc in sententiae com-

communioris probationibus fere omnibus ac singulis diffen-
sum non exiguum, magnae incertitudinis documentum
haud vulgare animaduertimus: ita circa hanc quoque phra-
sin Interpretes in diuersa abire constat. Existimat I. R. ABAR-
BANEL in *Comment. ad h. l.* puluerem alimentum proprium
esse serpentis, cui B. PFEIFFERVS in *Dub. Vexat. p. 27.* &
nulli fere non adstipulantur, cum ad experientiam, tum
ad loca aliqua Scripturae S. prouocantes. Resp. (α) Non-
dum concesserim cum Cl. M. ORTLOBIO *disp. cit. p. 25.* solo
hoc victu puluerulento contentos viuere serpentes. Nam
ARISTOTELES iamtum *Histor. Animal. Tom. II. Opp. Libr.*
VIII. Cap. IV. tot. f. 384. Edit. Paris. 1654. monet, eos potius inter
animalia παντοφάγῳ omniuora referendos, quam κενεωφά-
γοι pulueriuora: quando ἀσχητόντες τὸς ζώων vocat. i. e. *cupediae*
deditos prae caeteris animalibus. Quod enim hic ad experienti-
am testem prouocare soleant contrarium sentientes; eam ita
non stabiliunt, vt quibusuis aliis extra puluerem eos abstine-
re inde satis certo probari possit. Licet concedatur, quod,
dum repunt in terra, subinde forte ori proximos puluiscu-
los, vt gallus & gallina solent lapillos, deglutians, sine
vlla quidem molestia, quae poenae rationem haberet. His
tamen solis non vescuntur. Aequae enim contrarium do-
cet experientia etiam in vulgus nota & frequens, dele-
ctari eosdem pomis, pane &c. Dum v. g. quandoque in
nundinis hominum genus videmus, quod, vt rem suam vn-
guentariam reddat magis vendibilem, serpentum suorum
lusu, quos magno numero secum habet, emtores accerfe-
re quasi solet. Vbi saepius a spectatoribus pomi, panis,
aliisque cibi, quo homo vescitur, particulam porrectam
ab ipsis consumi, oculi nostri testantur: testantur & idem
optimi historiae animalium scriptores. Cum itaque (β) in hoc
serpentum genere, quod in nostris regionibus frequens est,
& ita depressum per ipsum puluerem terramque permeat,
vt iis fere obtegatur, illud fieri non obseruetur: multo mi-
nus de aliis serpentum speciebus, quibus insignis est ma-
gni-

gnitudo, a puluere terraque quoad rictum longius remotis dici poterit, quod solo puluere vescantur. Ipsum draconem, cuius praecipue habenda est ratio, auiibus coeli delectari, audiuius §. *praeced.* ex Aeliani testimonio. Quaelia magno numero dabit BOCHARTVS *Hieroz. Part. II. Lib. III. XIV.* Nec obstant loca quae opponi solent. v. g. a PFEIFFERO in *Dub. Vexat. Esa. LXV. 25. Mich. VII. 17.* In utroque enim serpens non naturalis, sed ipse etiam Diabolus stylo prophetico sub serpentis nomine sistitur. Testatur enim in illo Iesae loco contextus, lupum & leonem denotare homines efferos & barbaros: qui verbi diuini virtute & singulari DEI gratia sint conuertendi, & mites, pii, depositaque omni duritie & barbarie, tractabiles futuri. Serpentem vero h. e. diabolum semper mansurum pulueris esum, quia bonorum spiritualium & meriti Christi particeps fieri nequeat. Quae, si proprie exponeres, nulla verbis veritas, sensus & momentum inesset. Nec tanquam futurum praedici posset: quia dudum puluerem terrae serpens comedisset. Sic & quoad *Mich. VII. 17.* res sese habet, ubi misera impiorum fors describitur, qua, sicut Diabolus cum sua cohorte trepidat coram DEO, horrore & timore concussus *Jacob. II. 19.* Ita ipsi miserissimi quondam sint futuri; dum idem stupor & angor intolerabilis animas ipsorum sit occupaturus, ipsique abjectissimi coram DEO futuri. Quae, si etiam proprie sumeres, non appareret, quomodo serpentes naturales huius horroris & stuporis horrendi exemplar proterue peccantibus exstare possint. Vti pluribus & eleganter haec confirmat B. WINCKLERVS *Concion. laud. p. 33. - 35.* II. Aliis itaque haec prior sententia non arridet. Vnde de pulueris commestione exponunt, quaedum serpens humi repat, fieri non possit, quin cum aliis cibis puluerem in os ingerat, licet solus pulvis serpentis cibus alias non sit. Id quod JOH. CLERICVS in *Comment. ad. h. l.* itemque BOCHARTVS *Hieroz. part. I. Lib. I. C. IV. Col. 29.* defendunt, quod tamen facile retundes. Siquidem (α) ita non

non constaret, quae sit poena hac in re, qua serpens notandus erat. Effet etiam inconueniens, quia non solis serpentibus contingit, vt vna cum cibus aliquantum pulueris ingerant: ipsi cum homine, & nulli fere non animali terrae hoc est commune. Vti enim nullus noster cibus siue panis; siue lactuca &c. suis carebit puluisculis: ita expatiatus saepe homo multum pulueris, vt vel sentiat, deglutire cogitur. Effet (β) etiam leuissima, dum, quod ante lapsum serpenti fuit proprium, vt scilicet reperet, & hac ratione aliquid pulueris lamberet, poenae loco post lapsum sentire debuit. Quot item (γ) vermium aliorum dantur species, quae aut in ipsa terra viuunt, & vel sola terra vescuntur, aut super terra plus puluere & terra delectantur, quam serpentes, cupediis aliis dediti? Vt ita horum respectu poena itidem sit nulla, & maledictio. Cum hac tamen sententia facere non videtur B. FRISCHMUTHVS, vtut tribuatur ei a Cl. M. ORTLOBIO l. c. p. 24. Credit potius III. non demum post lapsum puluere vesci coepisse serpentem: cum ante lapsum humi quoque reperit. Subiicit tandem, *cum alias puluerem lingere Scripturae phrasi extrema abjectio & opprobrium notetur, vt Jes. XLIX. 23. Ps. LXXII. 9. fieri potuit, vt Deus serpentem naturalem, scilicet vt maledictum, tam abjecta quoque phrasi notare voluerit, vt tamen sic nihil in serpentis natura fuerit immutatum.* Improprie ergo haec de ipso naturali serpente exponere videtur, quia proprie non quadrare vidit. Quid vero obstat, quo minus DEum istiusmodi phrasibus abjectis ipsum Satanam insigniuisse, dici possit, de quo commodius haec phrasis, & in Scripura S. passim adhiberi solet, vti suo loco dicemus pluribus. Imprimis, cum nec proprie necimproprie ista praedicata in serpentem naturalem quadrare probari possit. Omnia itaque, quae haectenus fusius allata sunt, vtut aliquam probandi speciem videbantur habere, fundamento tamen lubrico, quantum vidimus, superstructa, nondum satis probant, serpentem, cuius Moses in historia sua meminit, fuisse

isse verum, naturalem & a Diabolo ἐνεργούμενον. Plura quae objici solent, v. g. ab antipathia homines inter & serpentes intercedente &c. prouti GROTIUS, CLERICVS aliique eandem vrgent, ita comparata sunt, vt ex haecenus dictis facili negotio dilui possint. Magni enim momenti non sunt, poteritque videri M. ORTLOBIVS Disp. cit. *Secl. II. §. IV. & IX.* aliique plures.

§. XI. Antequam ad Sectionem tertiam transitus fiat, res ipsa postulare videtur, vt subjiciantur adhuc quaeprimam de vario Interpretum *Secl. I. §. VII.* exposito diffensu super v. 14. & 15. non quod multis circa ea (praesertim quoad priorum expositiones) haerere animus sit, quia maximam partem per allata ruunt, ab aliis etiam dudum explorata. Si primam CALVINI nec non CLERICI opinionem praeter HVNNIVM, HELVICVM & SEB. SCHMIDIVM refutabunt ea, quibus haecenus probatum dedimus, nullam vocem nullamque phrasin literaliter & proprie de serpente naturali verificari posse, deque seductore principali Diabolo, eoque solo, licet improprie, exponi debere. Ad retundendam secundam, qua & serpenti & Diabolo literaliter tribuunt omnia CORNELIVS a LAPIDE &c. confer, quae circa istiusmodi interpretandi rationem de vnico sensu literaliter monet GLASSIVS in *Philologia Sacra* & PFEIFFERVS in *Hermeneutica Sacra*. Singularem ANTONII GREGVTI sententiam, qui nescio quo dilapsus, triplicem verborum sensum facere non erubuit, examinatam deprehendes apud B. CALOVIVM in *Bibl. Illustr. p. 243. Tertia*, eaque communior, haecenus discussa est a §. VI-X. *huj. Secl. Quarta* B. AEGIDIJ HVNNII nondum ostendit euidenter, quod necessum sit, simul organo versum, 14. applicare, quam nos applicationem difficilem satis haecenus reddidimus. Alias admitti ea posset, quia nostrae in caeteris est similis. *Quinta* B. SEB. SCHMIDIJ quoad hos duos versus suam apud nos laudem meretur: quamquam hac ratione exiguum admodum pro serpente naturali defendendo fortalitiu ei, nec non B. WINCKLERO
sit

fit reliquum. Tolle enim praedicata serpentis, & ipsum serpentem tolles, verbaque vers. 1. eam vim probandi non habebunt, vti haecenus vidimus, quam quidem sibi Celeberrimi hi viri *viri in d'v'is* persuaserant. *Sextam* tandem, doctissimo TAPPENIO propriam & nouam, quam tamen PARAEO quoque tribuit CALOVIVS *com. p. 394.* paulo fusius spectemus, quae quoad versum 14. cum B. Hunnii fere conuenit. Magnam caeteroquin lucem nostrae sententiae foeneratur Celeberrimus Vir, quando Diabolum praecipue per serpentem in versu 14. indigitari, argumentis quamplurimis euictum dedit. Dummodo, cum nulla sit causa ad serpentem naturalem sensu inaequato simul exhibendum adreptus non fuisset. Cum vero iisdem in sensu hoc cum communiori pro serpente naturali argumentis vtatur defumtis, a priuatione pedum, quae, ob facinoris atrocitatem, diuinæ iustitiae rigorem, ejusque bonitatem erga genus humanum, serpenti illi poenae loco contigerit: Hinc quoque innumera illa dubia, haecenus a nobis sententiae isti objecta, eum aequae ac quosuis serpentis naturalis defensores alios premunt. Quae tamen virum Celeberrimum latere non poterant, vtpote a viro Doctissimo B. HOSMANNNO, cujus non semel mentionem fecit, erudite & prolixè mota, quae examine, discussione & refutatione opus habeant. Ea vero omnia, haud iisdem immoraturus, vti §. LXVIII. p. 51. inquit, silentio praeterit. Cum simplicior sit explicandi ratio, quando vnius rei in verbis iisdem vnicus docetur respectus, quem B. HOSMANNVS, non duplex, quem Cel. D. TAPPENIVS exhibet. Ita quoque non video, ea a Cel. Viro allata argumentorum pondera, quae nobis persuadeant, serpentem naturalem neque in versu 15. excludendum. Rationes enim quas doctissimus Auctor §. LXVIII. & LXIX. profert, partim nos non ferunt, partim ex adhuc dicendis ruent. Nos non ferunt v. g. quando *quis credit*, inquit, *DEum versu hoc. 15. sermonem ex abrupto a serpente ad Satanam solum desexisse &c.* Ad haec respondeant, qui adeo tenaces sunt hujus animalis defensores. cun-

cundum nostram enim sententiam, si vtrumque Satanae applicueris, magis prono alueo & longe commodius omnia fluent, quam secundum eam, qua ad duas res simul conceptus est dirigendus. Vtut vero fateatur, hanc suam explicationem circa versum 15. vocum emphasin non exhaurire: mihi tamen vniuersa ejus hypothesis non consistere videtur. Quia probari satis non potest, vnius dicti sensum esse & adaequatum & inadaequatum, licet de sublimioribus alibi a viris θεοπνεύσεως exponatur. Ad minimum ea loca. quibus id ipsum maxime probari posse existimat, adeo lucida non sunt, vt euidenter hoc euincant. *Primus est Deut. XXV. 4. coll. 1. Cor. IX. 9. Non obturabis os bouis, dum triturat*, cujus dicti sensum inadaequatum, immediatum, secundarium & proximum esse fateatur: Ne Israelitae bouis os fiscella coercerent, quo minus subinde aliquid frugum eo ipso exciperet. Durius vero loquitur, Paulum Corinthios docere, *quod indignus omnino sit sensus hic diuina maiestate, & longe infra tanti legislatoris diuinaeque legis grauitatem, si quis in eo solo subsistere velit.* Cur vero in eodem ceu proprio ac immediato apud Mosen non subsisteremus? Cum Paulus in loco ad Corinthios adducto argumentetur tantum per consequentiam bonam & legitimam, concludendo a minori ad majus, non vero alium insinuet sensum illi superinducendum. Scilicet res eo recidit, non satis bene explicuisse Cel. Auctorem dictum illud Paulinum, ac si propositio: *Num boues curae sunt Deo?* sit negatiua, atque hac negatione sublimiorem adhuc primum & adaequatum verbis *Deut. XXV. 4.* sensum inesse Deus indicauerit, Cum istiusmodi interrogatio fortius quandoque affirmet, cujus infinita exempla praeter *Luc. XXII. 48. Job. IV. 29. coll. 42.* dabit NOLDIUS in *Concord. Partic. Hebr.* vt validum Theologi nostrates contra Deistas, minima sub DEI prouidentiam cadere negantes, argumentum inde desumerint, & Paulus rectissime concludat: Si DEO curae sunt boues, quorum os fiscella coercere noluit, multo magis verbi diuini Ministri DEO curae cordique sunt. Ita nullus sensus adaequatus

quatus & inadaequatus, primarius & secundarius; sed sola
 vnus ex altero illatio, locum obtinet. Sic notabile, quod
 cum hoc fere conuenit, exemplum est *Num. XIV. 21. 22. seqq.*
 collatis *Pf. XCV. v. vlt & Ebr. III. 3.* vbi impertinenter ad-
 modum diceret, sensu secundario & inadaequato Moſen in-
 telligere terram Canaan proprie ita dictam; simul tamen et-
 iam, adaequate & primario, Canaan coelestem. Quin po-
 tius in illo *Num. XIV.* manet sensus primarius & adaequa-
 tus, itemque in his *Pfal. XCV. & Ebr. III.* sed per legitimam
 consequentiam ex illo deductus, quando scilicet a minori ad
 majus ita infertur: Si DEUS iratus ne illos quidem, qui
 eum tentauerant tories, terram Canaan videre voluit; mul-
 to minus Canaan coelestem ingressuri sunt, qui Christo non
 obsequuntur, nec religioſe eum adorant. Vti B. SEBAST.
 SCHMIDIVS in *Com. ad Ebr. I. c.* pluribus haec confirmat.
 Ita quoque inter exstantiora ille locus est, quo Christus
Matth. XXII. Saducaeos de resurrectione mortuorum con-
 uincit; licet non eodem modo, quo haecenus, sit ab ipſo
 facta consequentia. *Secundus*, quo probet assertum, locus
 ille difficillimus est, qui nimium quantum Interpretes tor-
 sit: nec tamen ita sese expediuere haecenus, quin variae
 adhuc difficultates emanſerint. Extat ille 2. *Sam. VII. 13. 14.*
 1. *Chron. XVII. 12. 13. col. Ebr. I. 5.* ac vulgo quidem existi-
 mant 1. *Chron. XXII. 10. 1. Chron. XXVIII. 6.* Equidem hac sua
 hypotheſi & distinctione illas iri ſublatur credit Celeberr.
 TAPPENIVS. Dubito vero, an ita firmus fatis fuerit, argu-
 menti Paulini neruus, quo Christi diuinitas erat probanda,
 ſi ex ſolo ſensu inadaequato verborum, qua de Christo adae-
 quate accipienda videntur, Paulus fuiſſet argumentatus.
 Vix hoc ſuffeciſſet Ebraeis: apud quos, ne quid exciperent,
 ſolidioribus opus erat argumentis in re praefertim tam ar-
 dua. Vt vero taceam de aliorum ſententiis, quibus ad hanc
 difficultatem ſolent reſpondere; ſaltem quid nobis videatur,
 paucis ſubnectere liceat; Quatuor ſcilicet V. T. loca addu-
 cta haud ſunt confundenda, ſed inter ſe inuicem collata,

H

duo

duo priora 2. *Sam. VII.* & 1. *Chron. XVII.* vt parallela de Christo, duo posteriora 1 *Chron. XXII.* & 1. *Chron. XXVIII.* vt parallela de Salomone exponenda esse credimus, non, quod sit diuersa historiae reuelatio, & sic ipsa historia diuersa: sed quod vnus historiae sint diuersae circumstantiae; quae coniunctim sumtae, vnā historiam complent. Vt in Harmonia Euangelistarum fieri solet, quando ex Euangelistis omnibus ita res coagmentantur & circumstantiae coordinantur, vt vna fiat historia. Scilicet Dauidi est duplex facta promissio (a) de Salomone filio Dauidis proprio, quem DEVS, vt filium suum improprie sic dictum, in regno confirmare voluerit 1. *Chron. XXII.* & *XXVIII.* Imo, vel plus se Dauidi daturum (b) promittit; filium scilicet ex semine suo, qui sit Dauidis filius proprie quoad humanam naturam, & Dei filius proprie dictus quoad vtramque naturam, diuinam videlicet essentialiter ac per se, humanam vero personaliter & ex vnionis gratia, quo tendit tota oratio Paulina *Hebr. I.* id quod 2. *Sam. VII.* & 1. *Chron. XVII.* habetur. Vt ita Paulus ex proprietate literae posteriorum locorum recte & solide argumentetur ita: Quicumque filius DEI proprie dicitur in Scriptura Sacra, & cuius se Patrem proprie vocat DEVS; ille est verus DEVS. Atqui Christus &c. Ergo. Ita enim saepe Paulus argumentari consuevit, v. g. *Gal. III. 16.* docet, vocem semen de femine monadico Christo esse exponendam: cum alibi passim sit nomen collectiuum. Sed cur pluribus huic loco explicando nunc non immerer, in causa est vitanda nimia prolixitas. Excreuit enim iamdum vltra definitum paginarum numerum hie labor. Quae vero ad vberiorē sententiae iam allatae illustrationem deesse videbuntur, illa propediem sub Praefidiis mei manu ductione alius commilitonum data opera persequetur, faciemque difficili materiae accendere allaborabit.

SECTIO.

SECTIO III.
SENTENTIAM VERIOREM CON-
FIRMANS.

§. I.

DVo, priusquam sententiae nostrae probationes ordinamur, praemittenda existimo, ne fraudi sint beneuolo lectori, quae ab aliis, diuersum hic sentientibus, moueri obijcique solent. *Primum* est: Hanc nostram, supra *Sect. I. §. VIII.* traditam expositionem de *Serpente Seductore*, non esse cum BALTHASARIS BEKKERI sententia confundendam, ac si cum ea prorsus conueniat. Ipsimet enim *Sect. II. §. VI.* nostra refutatione eandem fuimus detestati. Ut utriusque collatio eo facilius institui possit. Injuriam proinde facit Cel. D. TAPPENIVS in *disp. laud. p. 10.* quando post aliquot recensitos nostrae sententiae Fautores, tandem subnequit: *Nos non immerito huc referimus Balthasarem Bekkerum, monstrum virum ingenii, quem & p. 51. B. SEB. SCHMIDIO & B. HOSMAN* O quoad praefens negotium adfociat. Apage vero socium hunc monstruosum a viris istis, quibus cum, nobis post fata venerandis, ille minime comparandus est! Cujus item sententia (α) in modi determinatione ab horum est diuersa, nullam enim dicit Bekkerus a nobis concipi posse rationem, qua seduxerit Satan protoplastos, vnde eam, quam textus suppeditat, quouis modo detorquet & remouere conatur. Nos ex aduerso admittimus sufficientem & haud ineptam, dicentes sub serpentis larua Satanam non modo potuisse, sed & reuera absoluisse suum propositum. (β) Bekkerus ipse diffiteri non potest, ita se suam propugnare hypothesin, ut varia N. T. loca v. g. *Matth. IV. Jud. versu 9. 2. Cor. XII. 7.* dubia & incerta reddat. Quae ut stabiliat,

biliat, sibi haud incumbere putat, weil es ihm, vti §. I. inquit: gleich viel ist, was für Verstand die Dertet haben, wenn man nur genugsam beweisen kan, daß die Macht oder Kräfte des Teuffels, auff das Gemüth des Menschen zu würcken, daraus nichterweißlich, item §. 24. vbi vero ipsa inspectio edocet, quam misere contorserit ista loca. Nos autem pudet, modo istiusmodi nefando tractare sacras literas, quas majori reuerentia exosculari, euoluere, conciliare, in succum denique & sanguinem vertere bono cum DEO, pro ingenii nostri modulo, studebimus. Cumque (7) illud suum principium semper respiciat, & accommodet locis non solum adductis, sed & quibusuis aliis, quae addi possent, nos vero ab eo sumus alienissimi: Hinc fieri non potest, quin istiusmodi locorum ad hanc materiam detorsio a nobis sit etiam alienissima; & eatenus magna inter nostram & Bekkeri sententiam differentia. *Secundum est*: Ita comparatam esse nostram sententiam, vt commode de ea in vtramque partem disputari & hinc quisque suo abundare iudicio possit, quamdiu lapsus veritatem & Prot-Euangelii vim & efficaciam non impugnet. Eam vero nostrum institutum maxime corroborabit: imo, vel majus hac ratione argumentis pondus addi, quisque videbit. Si enim omnes foli Satanae actiones adscripseris, vt tamen absit textus tortura, & Socinianis aequae ac Iudaeis eripies illud, quo alias maximum illud primis parentibus de recuperanda salute datum solamen prorsus enervare laborarunt. Cum itaque de istiusmodi rebus animi sui sensa exponere cuius integritas sit; nunc rationibus aliquot, serpentem seductorem non naturalem fuisse, sed solum Diabolum: sub serpentis tamen forma, prorsus vti i *Sam. XXVIII.* sub Samuelis larua, illum latitasse, probabimus, seriem simul textus obseruaturi.

§. II Probamus (1.) Ex calliditate, qua serpens callidus praec animalibus agri fuisse dicitur. Id quod optimo jure de Satana dici poterit: cuius insultus vafritie & astutia plenos repellere nos monet Paulus *Eph. VI.*

VI-II. *seq.* Quales si vnquam, certe quos passi sunt protoplasti, tales fuisse deprehendimus. Eam enim, non Adamum, primum aggreditur: eo quod haec non tam immediate, quam mediate interdictum, illud de non edendo arboris vetitae fructu a DEO acceperat; atque sic facilius illud penes Eam, quam penes Adamum in dubium vocari posse credidit. Ideo etiam mulierem prima tentat, ne viro licet prius seducto, eadem de arbore prohibita accipere renueret, causata, viro, cui ipsa sit subiecta, maiorem posse eminentiam contingere, cuius ipsa forte particeps fieri nequeat. Cum ex aduerso Adamum non sine insigni veritatis specie ita conclusurum arbitraretur: si vxor ex esu fructus DEO similis futura est; dubium non est, cur non & ego, maritus & Dominus vxori datus 1. *Cor. XI. 2. 9.* eminentior futurus conjuge, eandem cum DEO conformitatem affectem. Addunt alii: Eam ideo aggressum esse serpentem prae viro, quia Eva infirmior, prudentiaque inferior fuerit Adamo, quod probe perspectum habuerit primus hic homicida. Sed haec nos relinquimus auctoribus suis defendenda, qui non assequimur, quomodo illa cum concreata sapientia & iustitia consistere possint, quum Scriptura vtrique Adamo & Euae, vnam eandemque imaginem Dei adscribat *Gen. I. 26. 27.* cernimus etiam hodieque, mulieres subinde viris prudentia naturali superiores. Repudiant ideo allatam rationem B. CALOVIVS *com. spec. in Gen. p. 349.* & SEBAST. SCHMIDIVS *ad v. 1.* Porro non persuadet, obseruante TAPPENIO *p. 23.* directum homicidium, mendacium & blasphemiam, quae cum naturali lege manifesto pugnancia facilius declinare potuisset Eva, fraudemque detegere. Ipsum potius esum fructus, vt rem leuissimam, sistit, ejusque prohibitionem ne directe quidem impugnat, sed per cuniculos quasi captiose illam ex mente euellit, dubiamque satis hac ratione reddit auscultanti. Quae omnia in serpentem naturalem non quadrant, quin potius minus vulgarem, & ex ipsis animalibus terrae illum haud
fuis

fuisse testantur, licet per comparationem impropiam cum iisdem conferatur. Si enim callidior fuit omnibus animalibus, callidior etiam omnibus serpentibus aliis fuerit, necessum est, & si animal fuisse hac ipsa locutione indicaretur, potius inter reptilia, a pecoribus terrae distincta, fuisset referendus. Comparatur vero serpens Diabolus cum bestiis agri, & non cum homine, quia haec in ipso calliditas non virtutis, sed vitii plena, atque sic vituperio magis quam laude digna fuit, quae vero de homine, tum temporis adhuc integro, praesumi, atque sic comparatio cum ipso institui non potuit; Nec cum reptilibus reliquis in sua astutia comparatur hic serpens, quibus tamen annumerandus videri poterat, quia post hominem praestantiora his inter animantia exstabant, scilicet quadrupedia agri, cum quibus illum comparat Spiritus Sanctus, non, ac si aliquam etiam abominandae istius astutiae partem, ut vitio minorem, haberent, cuius respectu serpens callidior esset: Sed ut solummodo aliqua nobis esset nota, quae nos moneret, ne serpentem hunc naturalem & proprie talem crederemus, sed solum Diabolum vere callidum & animalis larua indutum, quales passim in textu latent notae, quae, si eruamus, ostendunt de quo subiecto, num nude & crude, proprie aut improprie sumendo, sit sermo. Vnde JOH. CLERICICO ad h. l. fol. 28. quaerenti: *Quid mirum, si Cacodaemon bestiis callidior sit?* Resp. nullam bestiis, sed soli Diabolo calliditatem tribui, hunc enim vere & proprie callidum non negaueris, nec ea calliditas, qua serpentes in pulvere aut in herbis latentes animalium praetercuntium calces morfu adpetant, sufficiet ad inferendum naturalem, quem tanto conatu defendit, proprii instituti plane immemor. Non enim serpentibus solis, sed & aliis animalibus ea praedandi & nocendi cupido inest; deque ea hic loci sermo est, quae ad seducendum hominem, & ad persuadendum ei, dignitatemque Elohim hac ratione iri obtentum, erat sufficiens, uti monitum est supra §. II. §. VI.

§. III.

§. III. Probamus (2) ex loquela, qua verba ad Euam fecisse dicitur ille serpens, quae ex illa calliditate cum ratione conjuncta fuderit necessum est. Quia alias persuadere non potuisset, fore Euam sicut Elohim, quod tamen factum, non Eva tantum perhibet *vers. 13.* sed ipse etiam DEus confirmat *vers. 14.* Ita vero, veluti boni disputatores solent, ordinem disputandi obseruat, vt prius statum controuersiae rei ventilandae formaret, eamque in dubium vocando conclusionem contrariam eliceret, & per inuersionem vim argumenti eluderet; Quae a serpente naturali profecta esse nemo sibi persuaserit. Objicies; Nondum excludi naturalem, quia per eum Satanas loqui potuit, veluti per oracula & statuas olim solebat, vid. WINCKLE-RVM p. 16. Resp. Certo protulisse eum hoc modo verba, ex textu nunquam probabitur, potuisse vero, nullum est dubium. Potuisse etiam sub specie serpentis ficta, docet natus Samuelis personati exemplum 1. *Sam. XXVIII.* itemque Satanae Christum tentantis *Matth. IV.* Solent quidem ii, qui ex ipsius serpentis lingua, Satana rectore, verba facta credunt, reponere, nihil absurdi esse animal aliquod loqui, quia loquutum legamus asinam Bileami. Verum, impertinenter haec asinae cum serpentis historia confertur, quia de serpente hoc probatum nondum est, an naturalis fuerit, illam vero animal fuisse non est dubium. Praeterea ille, si naturalis fuisset, potuisset utique verba proferre aequae ac asinae, sed virtute DEI, non Diaboli, ad candide nos informandum, non ad fallendum. Asinae a DEO concessa loquendi facultas in textu habetur expressa, qualis autem hic non est. Neque vero modus dicendi inusitatus est, dum serpentis nomine alius intelligitur, qui sub eo apparuit, atque dicitur: *serpens fuit locutus*; hoc enim non semper etiam in re ardua & difficili indicare solet Spiritus Sanctus, uti haec quidem objicit Celeber. GRAPIVS *disp. cit. Sect. III.*

§. III. Simillimum exemplum est illud. 1. *Sam. XXVIII* ubi sub Samuelis larua Diabolum Sauli apparuisse plerique Inter-

terpretum largiuntur, ac res ipsa loquitur. Strenue enim & splendide non semel ibidem (vid. vel solos v. 15. 19.) est mentitus, quod de vero Samuele Propheta nemo afferet. Cumque DEVS Sauli negasset responsum per prophetas viuos *vers. 6. & 15.* quis crederet, responsum fuisse eidem per defunctos? quos, nec consulerent, Israelitis expressa lege interdixerat seuerissime *Deut. XVIII. 11. 12. 14. coll. Jof. VIII. 19.* Et an verus Samuel sagam malis artibus deditam, Deoque abominabilem, non objurgaturus fuisset? Quae hic excipit, eandem cum *Sirac. XLVI. 13.* sententiam defensurus JOSEPHVS GLANVIL *Sadducisim. triumph. Part. II. p. 165. seqq. edit. Germ.* quouis titiuitio viliora sunt, pariter ac septem ejusdem ratiunculae ibidem *p. 159. seq.* pro eadem conquestitae. Aliquoties tamen v. g. v. 15. 16. reperi solet phrasis: *Samuel dixit ad Saulem*, nulla prorsus per totum caput Diaboli facta mentione. Plane vti hoc loco serpens legitur dixisse ad mulierem, nulla daemonis diserta mentione subjuncta, quem tamen indicis manifestissimis prodit scriptor sacer hoc loco non minus, quam ibi. Ut ita ad argumentum Dn. D. GRAPHI *Secl. III §. I.* quando *quemcumque* inquit, *serpentem Eua naturaliter vidit & audiuit, ille quoque fuit naturalis proprieque sic dictus, Atqui, &c. Ergo,* facile pro neganda majore haec possit dari instantia, quia ouum ouo non poterit esse magis simile. Excipit BOCHARTVS in *Operibus col. 836.* haec quidem in potestate Satanae esse, idque in adducta Samuelis personati historia ita sese habere, non tamen potuisse eum parentibus primis istiusmodi glaucoma objicere, *quorum oculi & intellectus nostris fuere acutiores, & nulla inter nos & illos instituenda comparatio.* Verum Resp. dum quoad Intellectum luce spirituali insignes, & quoad voluntatem sancti fuerunt, cur non potius ipsam seductionem & reliqua Satanae verba sesquipedalia, hoc est, concatenata mendacia obseruarunt? quae obseruare vel maxime potuissent. Imo, vel ipsa Bocharti verba dabunt objectioni suae responsum. Quando enim quaestionem
illam

illam expedit, cur mulier non stupuerit, dum serpentem videret humanas voces edentem, & fraudem continuo non deprehenderit, serpentemque, ex alterius impulsu linguam ejus flectentis, loqui non intellexerit? Tum primo quidem respondet, quod si probabile, *mulieri recens creatae non satis fuisse perspectum, inter animalia hominem solum ratione esse donatum: aut;* quod nobis verisimilius dictum videtur & retius, *dum hujus perspicendi facultas ipsa Deo fuit concessa, huic facile aliquatenus eam renunciaffe, fallaci experimento, dum serpentem audis loquentem, in aduersum abreptam; aut denique in id unum fuisse intentam, vt animalis hujus verba exploraret, eo neglecto, an ex seipso loqueretur, an veronon.* Haec vero ita comparata sunt, vt ad quaesitum Bocharti ex nostra quoque sententia accommodari facile possint, scilicet renunciaffe eam aliquatenus facultati concessae: qua, num verus aut ficticius serpens, oculis suis sifteretur, examinare potuisset, si non neglexisset. Caeterum, ad quaestionem hanc Bocharti, cum hunc spectet, vltterius diducendam facient, quae Sect. II. §. IX. in secundo sententiarum, quas ibi expendimus, diuortio, circa finem fuere monita.

§. IV. Ipsam sermonis, ejusque iterati, *propositionem* quod attinet, solent Interpretes de phrasi, quam in prima aggressionem legimus: *אֵין כִּי אִמֵר אֱלֹהִים* non nihil disputare. Sunt enim qui textus corruptionem hic admittunt: in eo alias quoque faciles. Vt RICHARDVS SIMONIVS, Criticus ille Gallorum celebris, in *Hist. Critic. V. T. Lib. I. C. V. p. 37.* versionis Latinae de VERSE, eandem admittit. Quem tamen confutat JOHANN. MEYER in *Seder Olam dissertat. prael. II. §. XLVIII. p. 180.* Alii asseuerationem quandam his verbis contineri putant, unde vertunt: *Certe, profecto, Deus dixit.* Haec vero non est vocis istius *אֵין כִּי* significatio; sed si aduerbialiter sumas, significat alias *quanto magis, alias quanto minus.* Neutrum tamen quadrare videtur. Posterius enim tanquam vox dubitantis, licet plerisque arrideat, non parit sensum commodum. Quia dicitur

ctur, ne ab *vlla* arbore comedant. Conuenientius forte textui & accentibus verretur, si *IN* nominaliter acceperis, *Ira est, quod dixit Deus, & sic commodius subnectatur: ni edatis ab vlla arbore.* Vtut vero explicandi ratio cum ea conueniat, qua ad versum 5, creditur, Satanam persuasisse Euae, DEum fraudulenter cum ipsis agere & statum hunc felicem inuidere, quam D. TAPPENIVS *disp. cit. §. XXXIV. p. 25.* nunquam se concoquere potuisse fatetur. Quia fidem in his adhibere tentatori, esset *infantis ruditas, non cogitatio hominum ad imaginem Dei creatorum.* At vero haud minus infantilis ruditas alicui videri posset, quod in altera aggressionem perspicuis & splendidis istis mendaciis, primo: *non moriemini.* Secundo: *aperientur oculi vestri.* Tertio: *Eritis sicut DEus.* Quarto: *scientes bonum & malum.* Quinto: *no- uit hoc DEus,* (quae verbis breuissimis, fatente p. c. TAPPENIO, v. 4. & 5. accumulatur) aures porrexit patulas & vacuas. His enim cur non praelusisse etiam, cum primum E-uam aggredere, diceret? verbis: *Ira est, quod dixit &c.* vt nimirum primo hoc mendacio, aut si iam tacta connumeres, sexto, in colloquium pelliceret vxorem, facilius deinde seducendam; certe enim majus est blasphemiae vitium, quod expressit Satanus, quam inuidiae, si seorsim species; licet hanc, si DEO tribueretur, illa includat. Potuit itaque Satanus, cum mascule in initiis sese opponeret Eua, secunda vice sub aliis verbis (quae sunt in versu 5.) iisque explicatus, atque sic, vt Euae exceptionem simul eluderet, eandem rem, inuidiam scilicet, denuo insufurrare. Dum, quae primo de cunctis impudenter asseruerat arboribus, nunc speciatim ad solam, vt ipse fraudulenter appellarat, scientiae arborem applicat, assertioni suae vel ex illa sola fidem facturus. Elucescere vel ex hoc fructu interdicto indignitatem DEI atque erga homines inuidiam, quod prohibuerit iisdem arborem tam amoenam, tamque vtilem & ad augendam cognitionem necessariam, vt jure arborem scientiae diceret, cujus etiam nomen ideo DEus pro-
topla-

protoplastos voluerit latere. Porro sunt interpretum alii, qui in responsione Euae ad primam tentationem duo jam extare purant vitia, quibus ea in DEum fuerit injuria, cooperitque deficere a congenita cum veritate tum sanctitate, quam fortiter hos veteratoris impetus sustinere, nec quicquam iisdem cedere debuisset, (a) dicunt additamentum, quod ne tangere quidem debeat, (b) detractionem, ne forte moriamini. Atque his vere peccasse, nec tum amplius in statu integritatis fuisse absolute constitutam, sed peccati sementem fomitis instar interne conceptum per geminam hanc falsationem externe fati superque prodidisse statuunt. vid. GEORG. KOENIGIVS in *Vind. Sacr. cent. II. Loc. III. §. V.* Rectius vero SEB. SCHMIDIVS in *Comment. ad h. l.* haftenus eandem ab his absoluit. Non enim de tactu qualicumque, sed ad esum restricto, plane vt *Col. II. 21.* ipsi sermonem; atque particulam ἡ non semper dubitativam, sed negativam quoque aliquando (v. g. *Prou. XXIV. v. 18. Mal. III. 24.*) esse, egregie docet. Cui consentit TAPPENIVS §. XXXII. p. 24. His dictis, quamquam ille DEI calumniator nihil aliud lucratus esset, quam vt Eua in colloquium descenderet, & ictum ejus primum fortiter repelleret. Non tamen destitit impudentissime calumnias repetere, iisque cerussam obducere, quando Majestati divinae detrahendo sublimiorem honoris gradum, vitaeque libertatem ex esu hujus fructus pollicetur. Illud ita quasi Dei, comminationi, & protoplastorum credulitatem miratur, quod illi fuerint assentiti. Cum minime futurum sit, vt ideo moriantur. Non enim esse sine causa factum, quare hac ipsis DEus interdixerit; eamque ex invidia forte celare ipsos voluerit, quam sibi notam, nunc sit manifestaturus ipsis. Multis verba כי יודע אלהים sunt formula jurandi, quia DEum testetur Satanus, ita sese habere, quae sit dicturus. Vti HERMANNVS WITSIVS in *Oecon. Foed. Lib. I. Cap. VIII. p. 101. 120.* &, quem allegat Tappenius, SIBERMA *Lehre der Wahrheit p. 89.* exponunt, nec abnuat SEB.

SCHMIDIUS ad *vers.* 5. Vix tamen locum ea hic inueniet. DEO enim similes facturus protoplastos, de Majestate ipsius & veracitate multa dicere haud debuit: ne reti suo proximi ad meliora redirent. Hinc potius paulo ante mendacii & inuidiae DEum Sanctissimum accusauerat: vti vel ex solo *vers.* 16. *Cap. II. coll. vers. I. Cap. III.* videre est. Quem ideo testem integrum & sincerum vocare non potuit, quia testi veritas inesse debet. Quare primus ille mendax & omnis mendacii Pater *Joh. VIII. 44.* clam quasi & priuatum aperire voluit parentibus primis, aliter sentire DEum, quam verbis expressisset. *Novit enim DEus, inquit, quod ipso die, quando comederitis de arbore, oculi vestri aperientur, eritisque sicut DEus, scientes bonum & malum.* Hoc est, ex proprio arbitrio viuetis, & nulli legi subiecti, ipsi tam certo & vere scieris, quid facere, quidue omittere debeatis, quam DEus scit. Vult equidem JOH. CLERICVS ad h. l. per אלהים hic rectius intelligi angelos, quam DEVM. Quia 2. *Sam. XIV. 17. 20.* & alibi passim similis de his sit loquendi ratio: quam LVD. CAPELLVS in *Notis Criticis* ad h. l. quae exstant *Tom. Opp. posth. utriusque Capelli f. 398.* obseruet. Obstat vero huic sententiae, quod propriam vocis אלהים significationem sine vlla, siue ex verbis, siue ex contextu deprompta ratione deserat; nisi quod opinentur, qui ita sentiunt, Diabolum non adeo impudentem fuisse, vt primis hominibus polliceretur quandam cum DEO conformitatem, qui tamen nefandae suae impudentiae non minus obscura hic edidit specimina, quam fecit in Tentatione Christi ac alibi. Urgerent quoque alii ipsum Dei effatum, quando *ecce, inquit, vers. 22. Adam factus est, sicut vnus ex nobis,* inde colligentes, verisimilius esse, similitudinem cum DEO Satanam persuasisse, Euanque juxta ac Adam sperasse. Quod si velles, commodius forte *רוך אלהים* transferres: *esse voluit, sicut vnus ex nobis.* Vt ne sarcasmm adeo durum DEO jam reconciliato *vers. 15.* tribueres. Fateor tamen mihi magis placere interpretationem horum verborum, quam
SEB.

SEB. SCHMIDIVS *tract. de Imag. diuin.* suppeditat: *Eccē Adam fuit, sed fuit cheu! amplius vero non est, sicut vnus ex nobis, cognoscendo bonum & malum, & tamen passus est se a Diabolo seduci, vt ab arbore vetita, fraudulenter scientiae per Daemonem appellata, sub spe maioris cognitionis decerneret: Nunc ergo, ne posteaquam concepit intra animum semen peccati prauum, adeoque facilius astu Satanæ circumueniri posset; ne inquam persuasus se contra comminationem meam victurum, arriperet etiam ejusdem instinctu ab arbore vitae, cui & hoc nomen idem mendacii pater, vt nominis sui mensuram impleret, indidit, sicque mei jam ipsi reconciliati iram prouocat denuo, ejiciamus illum ex horto, occasione tam grauitate peccandi prae-structuri.*

s. V. Probamus nunc (3.) assertum nostrum ex eo, quod serpens hic in iudicium vocari, eique, ceu creaturae rationali, delictum a DEO exprobrari, sententiaque publicata, maledictio ipsa infligi potuerit. Quippe in quam solum quadrat: *quia fecisti hoc, maledictus sis prae omni iumento, & prae omni bestia agri.* Nam eodem hunc serpentem modo alloquitur DEUS *vers. 14. quo vers. 16. 17.* Adamum & Euam, pariter proin ratione gaudeat oportet, ac hi. Quae omnia vix quisquam de serpente naturali asserere audebit. Vide monita jam *sect. II. §. IX.* ob quae nos hic breuius esse possumus.

s. VI. Probamus (4.) ex maledictionis in genere spectatae, grauitate, qua serpens hic deprimitur infra omnes bestias & feras agri. Vbi *כְּחַמָּה & חַיָּה הַשֶּׂרֶפִּית*, quum volucribus, reptilibus & aquatilibus non opponitur, eadem sub se comprehendere, & generalis vocum in Scriptura vsus, & res ipsa exigere videtur. Cum non evadat credibile, serpentera seductionis organon plus damni, ad Dei contra eundem iram inde cognoscendam, expertum haud esse, quam sentiunt reptilia a DEO nunquam maledictioni subjecta. Certum etiam est, & ex re ipsa apparet, multa

dari animalia serpentibus nocentiora, hominique magis in-
fensa, & hinc magis abjecta. Saltem non liquet, & vix
a quoquam explicabitur, qua in re major consistat serpentis
naturalis maledictio, vt omnium reliquorum animalium
sit miserrimum, nedum vt iure lacertis aliisque reptili-
bus, quorum morsus est venenatus, deterior per haec a Deo
factus credatur. His permotus CLERICVS, cum non inueni-
ret, qui ex dubio se extricaret, mauiit cum Vulgato inter-
prete *τὸ δ* non comparatiue, sed cumlatiue, siue inclusi-
ue accipere, reddereque per *inter*, hoc sensu: maledictus
eris inter omnes pecudes, & omnes feras agri. Quem par-
ticulae *δ* significatum sustinet probare ex 1. *Paral. XI. 21. 25.*
Sed ne sic quidem ex difficultate potest eluctari. Nam (*α*) in-
felicitate ipsam significationem particulae *δ*, quam hic inten-
dit, probasse ex loco, vbi *τὸ prae* longe est conuenientius, ap-
paret ex totius contextus sedula collatione. Distribuun-
tur omnes in vniuersum heroes Dauidis triginta septem ra-
tione fortitudinis suae bellicae tam in loco *Paral. cit.* quam
2. *Sam. XXIII. 8. seq.* in tres classes: prima erat fortissimorum
trium, qui reliquis omnibus erant praestantiores, sc. Ischo-
bham ben Chachmoni, Eleasar & Schamma. Secunda clas-
sis erat duorum, qui & ipsi strenui erant bellatores, forti-
tudine tamen tres modo recensitos non aequabantur;
Dauidem vero consanguinitate propius attingebant tribus
istis, quare & illis praeficiebantur. Erant vero Abisai &
Benaja. Hos excipiebat quoad virtutis bellicae laudem
tertia classis triginta horum, vt per numeri rotundatio-
nem recensentur, aut, si exacte numerare velis, triginta duo-
rum, qui ne quidem cum duobus classis secundae, multo
minus cum tribus classis primae paria faciebant. Sensus
ergo *vers. 21.* loci *Paral.* est: (Abisai) *prae tribus inter duos maxi-
me erat honoratus, fiebat quo istorum (trium) princeps, quamuis
ad tres illos (quoad fortitudinem) non ascendebat, & v. 25.
(Benaja) prae triginta ecce (&) hic eminebat, (iisdem praefec-
ctus) quamuis ad tres (maxime virtutis) non perueniret.*
Sed

Sed cum omnino alia suppetant loca, quibus iste significatus esse possit stabiliri, illud tantopere non urgebo. Hoc tamen (S) in primis officit explicationi, quam CLERICVS cum Vulgato interprete communem habet, quod, ea stante, & reliquae ferae, brutaque cuncta, ob lapsum hominis serpentis opera promotum, senserint maledictionem diuinam. Quae vero, qualis, quantaue sit illa, quouē jure ad animalia omnia extendatur, etiam illa, quibuscum Satanæ hominem seducenti nullum prorsus commercium fuerat, inexplicabile tam CLERICO erit, quam est omnibus aliis. Taceo (V) quod ipse sibi, vt in toto hoc negotio, parum constare videatur. Vix enim orationis diuinæ sententiam ita expresserat: *Nullum erit brutum, seu inter domestica, seu inter fera, quod magis homines horreant, diſſis que abominentur, & exitialiōri prosequatur bello; quum tribus lineis interjectis pergit: Ceterum e re ipsa apparet, serpentes non esse animalia omnium miserrima aut hominibus adeo inuisa, vt nulla alia aeque prosequantur odio: nam lacertae inter reptilia, & omnia quorum venenatus morsus est, aeque ab hominibus male habentur.* Quae satis superque testantur, reperisse Virum, quo etiam in hac translatione pedem figeret. Diabolo autem reuera contigit istiusmodi maledictio, dum ad τράραα detrusus, & catenis ligatus asseruari dicitur in iudicium plene planeque in eo exequendum. Certum enim est, majorem hac Satanæ maledictione non dari. Vt si maxima maledictione iumenta & bestiae agri afficerentur; longe major adhuc sit illa Satanæ. Nec quoad hoc momentum nobis aduersatur, qui iumenta haec & bestias agri improprie & allegorice volunt explicari, quamuis & ipsi non consentiant per omnia, JOH. CLERICVS allegorica, vt ipse vocat, commenta, eaque incerta & feuerioribus iudiciis haud satisfactura, non neglecturus in *Comm. f. 34.* cacodaemones reliquos, qui minorem sentiant poenam, quam seductor ipse, intelligi posse dicit. D. TAPPENIVS *disp. cit. p. 32.* conjicit, quod forte h. l. *per animantia terrae in sensu figurato, sed principali* (non exclu-

fo

so tamen sensu proprio, licet minus principali; quam ejus hypothesein supra recensuimus) vel ipsi angeli boni, qui sub animantium specie Ezechieli apparuerunt; vel in genere creaturae intelligentes, non exclusis hominibus, inter quos Satanas externae dignitatis locum retinuerat, & ex quorum ordine nunc ad infimam classem erat relegandus, intelligi possunt. Eo etiam referendus est CAMPEGIVS VITRINGA, qui in *Avangelioe Apocaf.* ad c. XII. 9. p. 728. seqq. scribit: Oportuit Historicum allegoricam hanc orationem ita instruere, ut inter illius partes aliqua esset analogia; ac proinde, si Diabolum appellare vellet serpentem, res intelligentes alias ejusdem generis & naturae, quibuscum Diabolum comparare voluit, non potuit non exhibere sub emblemate animantium agri. Similiaque exempla adducit ex *Jud.* IX. 8. 9. 10. *Jes.* XI. 5. 6. 7. 8. Nullam tamen fatis grauem causam haecenus deprehendimus discedendi a literae proprietate, quum juxta illam reuera Diabolus per hanc maledictionem multo deterioris conditionis factus sit, quam jumenta & reliqua animantia terrae.

§. VII. Probamus (5) quia in Satanam, ipsa Scriptura praeuia, primum maledictionis membrum egregie quadrat, ejusque poenam *damni* non inconcinne nobis sistit. Quando dicitur de eo, quod super ventrem sit ingressurus. Vocis גרון significatum supra vidimus. Cujus radix Chald. גרון significat *deprimere, incuruare* &c. Atque de omnimoda corporis depressione solet vsurpari: quae non tantum quoad ventrem, sed & pectus, itemque caput fieri potest, vid. *1. Reg.* XVIII. 42. ut psalfis על גרוןך הדרך de Satana adhibita idem dicat, ac super depressum tuum & incuruatum tu incedes: Scilicet (α) quoad *statum*, quo tanquam Princeps coelestis non ita pridem erectus, & reuerentia dignus incedebas: summo & aeterno fruebaris bono, Deo videlicet, & inter sodales versabaris amicissimos & suauissimos; inter quos nulla fuit discordia, & nullum odium. Ut hac ratione omni creatura illa cum illis felicior existeris, nunc vero creatura quauis, etiam minima, deterior factus

factus : על גוררך in depresso & humillimo statu viuere cogis, eiectus ex principatu, quo dignus non eras amplius. *Judae v. 6. (6)* Depressus incedes, quoad *intellectum & voluntatem*. Olim nonnisi diuina, diuinaeque voluntati consentanea meditatus; nunc non nisi terrena & abjecta meditaberis: amissa veritate, sapientia, sanctitate & salute, exspirauit apud te omnis amor, reliquarum virtutum mater. Hinc odium & inuidia reddent te inquietum, & depriment te ita, vt miserimus omnium על גוררך *super depressum. hoc tuum sis incessurus, mendax, latro & impostor factus Job. VIII. 44.* Et in his, cum nulla rei cuiusquam solida voluptate afficiaris, tuum quaesiturus delectamentum; nullum inuenies, nisi caducum, turpe & breue: omni bonitate priuatus, ex malitia vero totus quasi compositus eris. Vt magna sit creaturis aliis omnibus bonitas concreata, qua gaudent, & suo modo sese oblectant; tibi tamen nulla. Si quid aduersi contingat illis, non tamen aeternum est: mortuae enim carebunt sensu. (7) Tanta non amplius erit tibi quoad *actiones* tuas potentia, vt suscipias & perficias, quicquid libuerit, quemadmodum Johannes *Apoc. XII. 9.* ad hanc phrasin digitum haud obscure intendens, explicasse videtur. Humi nunc repas: ne in hominem amplius insilire pro arbitrio liceat. Quem licet fraude & dolo deceperis, atque ingentem in eum malorum cumulum deriuaris: vt peccatorum memor etiam quandoque conqueratur: *Incuruata est usque in puluerem anima mea, adhaeret terrae venter meus Psal. XLIV. 26.* habebit tamen quo refugiet, ad victorem scilicet tui, tuaeque cohortis pessimae; qui erectum ex puluere, reddet felicissimum & beatissimum: qualia tu sperare nunquam poteris; vide hanc in rem *WITSLVM Oecon. foed. lib. IV. cap. I. §. IX. p. 557. & WINCKL. p. 25. - 32.*

§. VIII. Probamus jam porro (6) idem ex altero maledictionis membro, quo serpenti seductori haec poena denunciatur, quod *puluerem sit esurus dies vitae*. Non posse haec verba in sensu proprio accipi, supra in *Secl. II. §. X.* est euictum

euictum. In sensu figurato autem & improprio iisdem poe-
 nam sensus Daemoni adhaesuram exprimi, haud videtur
 absonum statuere. Praesertim, si Scripturam Sacram se-
 quamur ducem, quae varia nobis loca suppeditat, phrasim
 & totum hoc negotium mirifice illustrantia. Solet nimi-
 rum Scriptura pulueris schema ad res diuersas designandas
 adhibere, prout verbo modo huic, modo isti, vocabulum il-
 lud jungitur. Estque interpretum non inutilis, sed huc ap-
 prime faciens, observatio, qua distinguunt inter *os inferere*
in puluerem: inter *inclinari ad puluerem*: & inter *jacere in pulue-*
re: itemque inter *puluerem lingere* & *puluerem edere*. Ea vero
 phrasium adductarum ratio est, vt, tribus prioribus diuer-
 sos & subordinatos afflictionum, quas pii experiuntur, gra-
 dus; duabus vero posterioribus, impiorum ecclesiae hosti-
 um prostratorum clades, ignominias, & ruinam describi
 credamus. Vnde plerumque, si non semper, duas poste-
 riores partim de quibusuis impiis ob peccata proaeretica
 & continua angores & tremores infernales quondam, ipsas-
 que inferni torturas experturis: partim de Satana ipso ead-
 dem, licet gradu intensiori, iamtum patiente & adhuc
 passuro, in Scriptura S. sub eleganti accommodatione vsur-
 pari obseruamus, vt patebit in sequentibus. De iis itaque,
 qui, dum multa sustinent aduersa, patientes sunt, & nihil
 contra moliuntur, dicitur, quod os inferant in puluerem,
 haud aperientes illud, ne vel murmura, impatientiae do-
 cumenta, edant, vid *Tbren. III. 28. 29.* Sunt vero priorum
 multi, quibus alii necem intendunt; vt veluti oues masti-
 cationi destinatae oberrent, & sic longe plura patiantur; In
 perferendis tamen adhuc robustiores sint. Horum anima ad
 terram inclinata dicitur *Pf. XLIV. 23. 26.* Qui denique vix
 amplius spiritum trahunt, cum miseriarum oneribus ingra-
 uescentibus iam iam succumbere, aut animam exhalare
 videantur; illi dicuntur jacere in puluere, genibus & corpore
 prostratis, Christi auxilium implorantes *Pf. XXII. 30.* De his
 non solet dici, quod ipsum puluerem lingant aut come-
 dant:

dant: qui solis impiis & Diabolo, tamquam captiuis, summae ignominiae cibus esse debet. Phrasibus scilicet defumtis ab antiquo hostes deuictos conculcandi more: de quo *Jos. X.* 24. *Baruch. IV.* 25. Vbi non aliter, acsi puluerem terrae sub victorum pedibus deuorauerint, videbantur. Vid. *Jes. XLIX.* 23. *Psal. LXXII.* 9. Non vero obstat nobis *Pf. CII.* 10 quando Dauid de se ipso, citra dubium regenito, conqueritur; quod cinerem comedat sicut panem. De se enim conqueritur, qualis esset extra statum gratiae diuinae positus, homo scilicet miser & inferno dignus. Vt si hunc sum statum naturalem, ejusque perniciem, expendat, quae solum hostes sui respiciant, eum tractantes, acsi ipse piaculum esset omnium, atque hinc ipsi illudant, & conjurent aduersus eum; non aliter possit, quam lachrymis misceat potus suos, & tandem comesturus sit cinerem sicut panem, h. e. in aeternum igne infernali sit excrucianus; nisi in gratiam, per Messiam recuperandam, recipiatur: in qua ut ipse cum aliis conseruetur, DEVM precatur humillime. Aut, si haec minus placuerint, poteris cum aliis locum accipere de pane cineribus consperso & deturpato, ex capite Dauidis contristati decidentibus. Ita enim retinebitur sensus literae proprius, obseruabiturque modus lugendi apud Hebraeos receptus, quem frequens in Scriptura phrasim, de cinere capiti insperso, insinuat. Caeterum, Diabolo humani generis hosti infensissimo *וּלְעִזְרָאֵם* phrasim istae competunt, ut, si impii lingant puluerem; hoc ad Diaboli, puluerem tanquam cibum perpetuo deglutientis, exemplum fieri sacer codex testetur, vid. *Mich. VII.* 17. Haec etiam est causa, cur illi tantum supremis quasi labris degustare dicantur; hic vero plenis veluti buccis puluerem deuorare, juxta *Jes. LXV.* 25. Quae loca, cum supra *Seff. II. §. X.* fusius sint diducta, adjecta ipsorum explicationem genuina & commoda, omnino huc conferenda sunt. Testantur enim illa poenae grauitatem, sub hac pulueris comestione delineatam. Quod, dum homo lapsus panem coelestem, eum-

que dulcissimum sit esurus, atque sic vitam aeternam amissam per illum recuperaturus *Joh. VI. 58.* Serpens ad nauseam vsque puluere vesci cogatur, omni spe restitutionis in dignitatem, cujus jacturam fecerat, praeclusus. Contremiscet semper coram Deo, vt hominum timor, qui iuxta *Psal. CXVI. 3.* satis subinde magnus esse solet, non sit comparandus cum Diabolico: sed tanta, inter hunc & illum existat, quanta est lambentis & deuorantis, differentia. Puluerem etiam comedit Satan, non modo vt hostis a Christo deuictus & victus, & ad ejusdem pedes prostratus *Col. II. 15.* sed & quatenus ejus actiones nonnisi circa terrena, ne puluisculo quidem digna, versantur. Sic puluere vescitur, quando in iis tantum sese exerit virtus ejus, qui terrenis sunt addicti. Hi enim terra saepe vocari solent: quae significatio valde frequens est in Apocalypsi v. g. *Cap. XVI. 1. 2.* qui vero coelestia quaerunt, eos fugit *Jac. IV.* Cibus ejus quotidianus est, perficere voluntatem suam, quae haec est, vt mortales ad varia flagitia perducere, & tandem ad se rapere valde laboret: quemadmodum cibus Christi eundem deuinctis erat, facere voluntatem partis sui *Joh. IV. 34.* Denique ipsum hominis corpus per mortem destructum terra & puluis vocari solet hoc ipso *Gen. III. 19.* item *Ecc. XII. 7.* & hoc etiam ille deuorat & destruit; licet mediate per peccatum, quod introduxit, & mortem illud subsecutam: in hoc vero cum peccatum quoad electos fauere desinat, cessat omnis Satanae furor, quae pluribus notat B. HOSMANNVS p. 106. Puluis res abjectissima est, quem nec iumenta, nec ferae agri appetunt, vt, si creatura rationalis eodem vescatur, nil nisi incommoda, morbos & ipsam tandem mortem sibi sit attractura. Vt ita Deus Satanae poenam infernalem sub re vulgari nobis exhibiturus, schemate hoc egregio non sine ratione fuerit usus, ad docendum, ineffabile irae suae pondus eundem premere. Abjectissimus enim ejus status est, & simul molestissimus, vid. WINCKLER VS p. 38. *seqq.* Et huc respexif-

spexisse videntur prisci gentis Hebraeae magistri, illo circumcissionis ritu alias perquam absurdo, quando resesum pueruli, octauum diem agentis, praeputium pulveri injiciunt, quo de conf. BVXTORFFIVM *Synagog. c. IV. p. m. 104. seqq.* aliosque in vulgus notos. Caeterum, quod Diabolo injungitur, vt pulverem edat כל ימי חייו hoc nostrae sententiae non obest, vtut de serpente naturali quibusdam videatur commodius dici: quia hic tandem sit finem vitae consecutus; Diabolus vero nullum. Plus enim hic non dicitur, quam quoad victurus est daemon, esse illum pulverem deuoraturum. Atqui viuet sine fine, E. pulverem deuorabit sine fine, nullaque ipsi spes liberationis est relicta: quicquid etiam somnient moderni aeterni Euangelistae; non quod pueri in faba, in hac phrasi se inuenisse, credentes. Eadem enim ratio videtur hujus phraeos, quae est particulae *donec* & similium, ex qua nullo modo consequitur: omnibus diebus vitae suae edet; E. aliquando non edet, conf. omnino WINCKL. *praef. ad I. H. HORBII medit. pass. §. I. II. III. V. VI. IX.*

§. IX. Non arridet quidem plerisque haec verbum 14. explicandi ratio, eo quod literam deferat, quae sit pro virili seruanda. Vnde & JOH. CLERICVS ad h. l. f. 34. hanc refert inter allegorica, quae ipse vocat commenta, quaeque seuerioribus iudiciis non satis factura opinatur. Resp. Si ita concludere liceret, concedendum tandem foret in Iudaeorum Socinianorumque sententiam, qui Diabolum eliminant ex toto lapsus negotio. Nec enim in versu 13. vlla fit Satanae mentio: cur non & ibi naturalis, isque solus, intelligitur serpens; & cur literam deserunt in eo; *caput, semen* &c. non de serpente, sed de Diabolo allegorice exponentes? Quae ipsis hic deserendi literam fuit necessitas; eadem & nos coëgit, vt *vers. 14.* allegorice exponeremus. Quia in serpentem aequae non quadrare ostendimus *Sect. II.* prolixius. Nec commenta sunt, quae ipsa Scriptura S. continet & recludit. Nec est ad ignorantiae laudabilis asylum confugiendum, vbi ipse di-

uinus Spiritus viam sternit difficultates oborientes superandi, docetque, quomodo omnes circumstantiae poenae, hic serpenti cacodaemoni inflictæ, quem potissimum plecti oportuit, conueniant. Allegorias quidem in cerebro humano fictas detestamur ipsimet, & seuerioribus iudiciis haud satisfacturas credimus. Innatas vero, quales hic sunt, amplectimur grati, donec producatur certior rei difficilis explicatio. Fuerunt quidem, qui aliam sunt ingressi viam, vt serpenti commodius, quam fit communiter, verba versus 14. tribuantur. Hinc de alia verborum versione fuere solliciti. Ita enim PETRVS PICHERELLVS vertit: *Quia fecisti hoc maxime omnium, etiam ferarum maledicte, per omne vitæ tempus humi scripture & puluerem esure, ob id inimicitiae te inter & mulierem excitabo.* Verum, praeterquam quod textum ita distrahere, ejusque verba miscere non liceat: accentus, quos susque deque habuit, nos aliud docent. Facit enim ille: majorem quam. Cum accentus distinctiuus, ditionis Dominus, perfectius diuidat, quam subdistinctiuus ejus cujuscunque ille sit dignitatis. Nec quodnam in hac versione sit officium apparet. Satis preinde fuerit plures, non vnam, constituere propositiones. Et si denique penitus inspicias, parum a communiore erit diuersa, nisi quod ἀποδα & νεωφάρον non demum post lapsum factum esse serpentem insinuet.

S. X. Probamus vltierus (7) ex egregia versus 14. cum 15. siue rem ipsam, siue constructionem spectes, connexionem. Illa vero, ita se habet, vt versus 15. allegoria nihil aliud sit, quam haectenus expositae in versu 14. continuatio & confirmatio. Qui enim ventre attingere terram, & terrae puluerem quasi comedere debent, tanquam deuicti; illis bellum intercedat cum hoste, & jure belli in manus hostis victoris veniant, necessum est. Vt itaque Spiritus S. allegoriam, a bellandi & antiquo hostes conculcandi ritu desumptam, continuet, & nemo de victoria a Diabolo reportanda dubitet: nunc versu 15. subnectit bellum, bellique euentum infelicem ex parte Satanae. In quo futurum sit,

fit, vt pedibus quasi conculcetur, & caput ejus plene conteratur, atque hac ratione puluerem terrae ad instar illorum *Jes. XLIX. 23.* deuoret in aeternum: modo tamen haec tenus exposito. Hinc etiam tam arcta inter versus vtrumque intercedit constructio, quando per praefixum & conjunguntur, & suffixum secundae personae constanter idem manet. Illud quidem & diversimodo solet verti, atque illi, qui sensum diuellunt, peculiare *versus 14.* subjectum serpentem, & peculiare *versus 15.* Diabolum constituentes, exponunt per *praeterea.* Vbi ex praecedentibus ad integrandum sensum, vocem *מִן* cum *לֵךְ* subintelligant, necessum est, quia ad alium verba fiunt, quam sunt facta *versu 14.* quae contortam satis reddunt constructionem. Vt taceam, significationem *רִצְוֹן* & *continuatiuam* praesupponere aliquid in praecedentibus, quod respiciat. Vide *1. Sam. XXVII. 18. 19.* cum hic ex abrupto noua ad nouum subjectum instituat locutio. Sponte vero omnia fluunt, si vel particulam *causalem* esse dicas, quia ex contritione illa & bello continget, vt puluerem edat: veritasque per *namque*, siue *eo quod*, iuxta Magnifici nostri DANZII *Interpret.* edit. plen. §. 193. *Membr. I. Num. 5.* vel nude *copulationem: Et inimicitias ponam &c.* Ita enim aliquid supplere, aliudque constituere subjectum, quam in praecedenti versu fuerat insinuat, haud erit opus. Aut ratio detur, cur de diuersis in vtroque sit sermo, cujus ne quidem leuissimum habetur indicium; nisi ab aduersariis concludi debeat: Quia *versu 14.* agitur de serpente naturali, ergo & *versu 15.* Eo quod arctissima esset connectio, & nihil contrarium persuaderet dum praesertim caput, femur &c. in serpentem rectius, quam in Diabolum quadrant proprie. Sic vero fiet, vt Prot-Euangelium eneruetur penitus. Quae dubio procul causa extiterunt Cel. TAPPENIO, vt vtrunque, tam in *versu 14.* quam *15.* conjungeret serpenti naturali Daemonem, & neutrum vellet admitteri absque altero. Qui tamen impeditum magis habet negotium, cum non tantum docendum ipsi sit, qua ratione Daemo-

Daemoni in sensu, quem vocat primario, mediato licet & figurato, competant cuncta; sed praeterea quoque ostendere debeat, quomodo in serpentem naturalem eadem ipsa verba quadrent, sensu proximo & immediato, licet secundario & inadaequato. Quod adeo difficulter successisse eidem, supra accepimus, & ex deinceps dicendis ulterius enitefcet, vt nullum fere sit dubium, quod vulgarem premit sententiam, quin & ipsi officiat, hoc vnicum si exceperis: quod inter *vers.* 14. & 15. nexum faciat commodiorem, quam in communi sententia fieri vel solet vel potest. Taceo jam, quae praeterea de vnitae sensus literalis in vno eodemque loco superius fuerunt mota. Nostra vel hoc nomine omnibus se commendabit magis, quod hoc sit fulta tibicine: de quo serpente loquitur *vers.* 15. de eodem intelligendus venit *vers.* 14. per dicta modo. Atqui de solo serpente Diabolo loquitur *vers.* 15. ex concessis. Neque enim Christus caput serpentis propria ita dicti contriuit. Ergo,

§. XI. Corroboramus igitur (8.) nostram sententiam, quia tamen fuisse serpentem dicendum est, quem inter & mulierem, huius item & illius semen, inimicitiae summae intercedere debebant ob hanc ipsam maledictionem. Tantum vero odium illud non est, quod aduersus serpentes naturales homines concipiunt. Majus saepe perferunt aduersus alia animantia, viperam, murem & ipsam felem, experientia teste: vt hac praesente, apud quosdam corporis & animi mutatio fiat, quamuis eam adesse saepe nesciuerint. Imo vero in deliciis quibusdam esse serpentes, vt Aegyptii aliique vescantur iisdem, a JOH. GERHARDO VOSSIO de *Idololatr.* Tom. II, Lib. IV. Cap. LXII. f. 120. adit. Amstelod. Item PLINIO Lib. V. Cap. VIII. de Troglodytis serpentum carne vescantibus, aliisque est obseruatum. Et experientia docemur, quomodo aliis eosdem tractent, vide eundem VOSSIVM Lib. IV. Cap. LVIII. Consentit quidem in haecenus dicta JOH. CLERICVS in h. l. f. 35. verbis jam supra ex parte productis, quando ex *reipsa*, inquit,

quid, apparet serpentes non esse animalia omnium miserrima, aut hominibus adeo iniusta, ut nulla alia aeque prosequantur odio. Nam lacertae inter reptilia, & omnia, quorum venenatus morsus est, aeque ab hominibus male habentur. Ut suae tamen seruiat hypothesi, qua ipsi omnis in serpentem naturalem cadere videtur poena in utroque versu; subnectit, sunt tamen inter ea, quae maximo odio prosequimur. Quinam vero illi! & vnde probabitur maximum illud odium! Summum enim aduersus istiusmodi serpentem, qui prae omnibus animalibus maledictus & grauissimae irae divinae subjectus viuunt, intelligi debet: illi vero, quos Clericus intelligit, ipsi sunt animalia terrae. Nihil etiam ad hos lapsus: vnde nec poena. Vni serpenti haec adscribuntur: nec reliqui puniri poterant &c. In Satanam vero haecce apprime quadrare, maiori probatione nititur, ut nemo etiam fere de eo dubitet. Ἀσπίδων enim inter hunc & genus humanum etiamnum geritur bellum: quia idem ille est, quem Paulus *Eph. VI. 12.* graphice admodum depingit. Atque hinc odium & inimicitiae aduersus eundem summae: quae in muliere finitae non sunt. Haec enim in textu sola nominata, suos omnes posteros simul includit.

§. XII. Ut vero textus verba explicando exhauriamus, nihil eorum, quod huc pertinet, praetereuntes; duas, sed breuibus, lubet expedire quaestiones. Quid (α) per *semen serpentis* (β) per *semen mulieris* veniat intelligendum? CLERICVS, qui GROTIIVS hic, ut ferme vbique, nisi quod aliquando peior sit ipso Grotio interpres, videtur secutus, denuo per illud literaliter intelligit omne serpentium genus & species, ex vno pari, quod tempore lapsus extiterit, descendantium. Quam tamen sententiam omnino subuertunt, quae hactenus aduersus eum in alata: ut jam denuo eidem obtinenda immorandum non sit. Caeterum improprie exponentium, alii reliquos seductoris Diaboli socios infernales; alii omnes homines impios, qui *Psal. LVIII. 5.* cum serpente comparantur, & in

Nouo Testamento *Matth. XXIII. 33.* expresse *ὁ φεις*, & *γενήματα ἐχιδνῶν*, itemque *1. Job. III. v. 10.* *τέσσαρ τὴ Διαβόλας* vocari solent, intelligunt. Et haec posterior, post Clericum allegorica obiter tangentem, superiori anno pluribus defensa est a MEINOLDO BOESEKEN in *Biga disquisitionum Philologicarum* Lugdun. Batau. 1711. in 8. edit. p. 5. Haud probabilis vero nobis est haecce interpretatio. Dum enim per lapsum protoplastorum omnes posteri peccato infecti in gehennam erant detrudendi; Deus vero eorum omnium misericors, nunc sit in eo, ut omnibus, nemine excepto, mediatorum constitueret, ac in illo spem faceret recuperandae salutis; atque etiamnum, quamdiu viuunt impii, habeant gratiam pulsantem & excitantem: ideo statim in communi omnium solamine Prot-Euangelico horum inconuenienter facta fuisset mentio inter eos, qui per Messiam ita sint proculcandi, ut in aeternum puluerem comedant. Nec enim tanta, quanta, h. l. intelligitur, inimicitia est inter Christum & impios quoad in hac adhuc vita degunt; quin potius pro conuersione eorum semper orat: ut ratione peccatorum suorum *ὁ φεις* & *τέσσαρ Διαβόλας*, faceret per conuersionem *τέσσαρ τὴ Θεῶν*. Serpens itaque in herba latet, quando, praesertim a Reformatis, asseritur, intelligi ibi impios omni gratia destitutos, atque hinc ex absoluto decreto damnandos. Obtinet proinde prior illa: quia nemo in dubium vocabit, Satanae non modo ea conuenire, sed & maxime, in eo complementum esse nata. Redit vero denuo huc, per totam historiam schema serpentis. sub quo apparuerat veterator iste, extendi; quo Moses fuit usus hactenus. Non enim proprie Satanas semen habere dici potest, cum Spiritus sit *Eph. VI. 12.* licet improprie, semen scilicet non generationis, sed imitationis, & *ὁμοθυμαδον* seu *consensum* eidem tribui queat, & adscribatur passim, de reliqua Diabolorum caterua exaudiendum: cuius varii ordines in scriptura Sacra solent recenseri. *Luc. XI. 15. Col. II. 15. Rom. VIII. 33.* Et hac ratione, itemque ex hactenus dictis, ruent,

ent, quae memoratus BOESEKEN ex priori sua hypothefi porro tradit p. 6. Sensu immediato per *semen serpentis* singularem personam, indiuiduum, & hunc peccatorem denotari, vt tamen posita specie ponatur genus. *Quia omnium reproborum si indiuisa proprietas, vt sint semen Diaboli.* Quo de p. 13. clarius mentem suam ita edisserit: *Si scire aueas, quemnam peccatorem per semen serpentis Diaboli Deus indicet? Respondeo, Cainum. Quam Iohannes dicit, quod Cain ex τὸ πονηρὸν erat, qui est Diabolus 1. Job. III. 8. 12. Ad hanc cum diuinam pbrasin digitorum intendere, quis dubitet? Quis vero dubitet, haec falsam illam & modo tactam hypothefin redolere: ac si Deus antequam Cainus natus esset, haecce praedixisset, ut in ipso nato, ex absoluto suo decreto, necessario adimplerentur. Atque sic omnium reproborum subsequen-
 Exemplum illud fieret; vti Abel electorum; Quae cum sibi vindicent Theologi, paucis saltem tetigisse sufficet: ne fal-
 cen in alienam messem immisisse videamur. Vt vero il-
 lam suam sententiam speciosam magis reddat, (α) ex indu-
 ctione multorum exemplorum, cum Veteris tum Noui
 Testamenti a p. 7. - 13, probare eandem conatur: *quia fre-
 quens sit Spiritus S. mos, per aliquem, vel per aliquid singulare nos
 docendi veritatem aliquam vniuersalem; vel quid nobis virtutis se-
 quendum sit, aut vitii fugiendum.* Sic per Lamechum polyga-
 miae foeditatem notari; per fidelem Enochum in coelum
 sublatum de vita coelesti omnes fideles reddi certiores:
 Ex Abrahami fide Paulum commune dogma elicere Rom. IV.
 Item ex N. T. post alia Hebr. XI. tot. coll. Hebr. XII. 1. huc
 spectare docet. Licet vero multas his ipsis compleat pa-
 ginas, non tamen ab vilo horum, quotquot adducit, ad
 semen serpentis, Cainum scilicet, concludi potest. Equi-
 dem nemo negauerit, exemplis Sanctorum Spiritum S. fae-
 pius hominum animos mouere, dogmata difficiliora illu-
 strare &c. E contrario impiorum exemplis peccata dete-
 stari, ac poenis, quae iisdem propter scelera inflicta fue-
 runt, nosmet in horrorem conjicere. **Quomodo vero haec**
 L 2 **omnia***

omnia probent, eadem ratione Cainum, tum temporis nondum natum, per semen tamen serpentis, sensu immediato indicatum, exemplum omnium reproborum factum esse; me non assequi, fateor ingenuè. Scilicet dispartita utrinque est ratio. Ex post factis enim, cum fidelium, tum infidelium, Spiritus S. nobis exempla constituere solet. Postquam Abraham nullo operum merito, sed sola fide in Messiam, hominem saluari prae aliis ostendisset, idque in Scriptura S. signatum neminem latere amplius potuisset; hinc Paulus eundem exemplum, & Patrem credentium in medium producere poterat. Postquam Enochus in coelum sublimis esset: coelestis vitae certitudinem suo exemplo dare poterat. Et sic de caeteris. Eodem etiam modo postquam Cainus summae malitiae specimina edidisset, tandemque fratricidio commaculatus, non poenituisset; (neque enim iis ad stipulamur, qui de Caino non desperante ad *Gen. IV. 13. ex col. Luc. XVIII. 13. & XXI. 28.* nuper varia disputerunt) sed finaliter incredulus exhalasset animam: commode admodum S. Johannes l. c. ad eundem prouocat. Quia ex Scriptura S. omnium primus nequam est, cuius malitia insignis, etiam vberibus descripta in sacris, nulli fere non fuit nota. Namque exempla doctrinae causa adducta, quoad historiam debent esse nota: si quis secundum ea vel imitari vel fugere aliquid debeat. Cui vero suboleret, de Caino exponendum illud serpentis semen? cuius ne leue quidem vestigium apparet in textu. Vnde merito dubito, num ad hanc diuinam phrasin digitum intenderit Johannes: quin potius ipsam historiam fratricidae Caini, post perpetratum ab eo facinus consignatam, respexisse credo. Quid si enim Cainus ad diuinum nutum, quo Deus *Gen. IV. 8.* meliora eum docuit, suaeque gratiae abundantiam ipsi erat testatus, respicisset? quod (nisi impiam illam in sensu Caluiniano distinctionem, inter voluntatem signi & beneplaciti, hic locum habere dixeris) vel maxime potuisset; quomodo tunc hujus sententiae veritas posset facta testaque con-

conferuari? scilicet per semen serpentis Cainum impium sensu immediato indicari. (β) Idem ille Auctor suae sententiae commodum laudat p. 6. Quando, haec explicatio, inquit, molestiam diuersimode semen serpentis, & semen mulieris interpretandi; illud latius, hoc autem strictius sumendi, evitat; aut hoc latius, sed strictius. Quae vero quaeſo molestia, quando Spiritus Sanctus saepius, praesertim in prophetis, qualis & haec est, vnius vocis diuersam acceptionem, facile tamen in oculos incurrentem, nobis insinuat? Magna certe copia istiusmodi ἀντιωνόμαστος, h. e. refractionis, quae eadem vox in vicinia diversa significatione reperitur, exempla, legentibus sacra occurrunt. Ut magnam potius sermonis elegantiam, quam molestiam his ipsis indicari dicendum sit. Ita Jof. LVIII. 10. propheta inquit; Si depromseris famelico נפש animam tuam, נפש & animam afflictam satiaueris &c. vbi diuersimoda vocis animae acceptio facile apparet. Scilicet in priori sensu denotat beneficentiam exhilarari animo profectam; posteriori vero hominem synecdochice. Item in N. T. Matth. VIII. 22. sine mortuos sepelire suos mortuos. Vbi illud spiritualiter in peccatis mortuos; hoc proprie sic dictos, mortuos indicat. Ita quoque Job. I. 10. Mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognovit. Num molestia esset, vocem priorem latius pro tota rerum vniuersitate; posteriorem vero strictius, pro infidelibus accipere? Ut taceam innumera alia: quae apud SALOMONEM GLASSIVM in Philol. Sacr. L. V. Tract. II. Cap. III. Col. m. 200. seqq. Edit. Lipsiens. recentiss. videri poterunt. Haud itaque molestum esto Gen. III. 15. semen serpentis latius & improprie de Diabolorum cohorte; semen vero mulieris stricte de semine monadico Messia exponere. Si quidem id contextus & scopus postulat. Quid nunc per semen mulieris indicetur, erit videndum breuibus, quae est altera hic expedienda quaeſtio, quam sub initium hujus §. indicauimus. GROTIUS cum CLERICO literaliter omnes homines: & hic quidem, si verum sit, ut per serpentem

*Diabolus indicetur, omnes pios intelligi contendit. Allegorica etiam subnectit prior ille. Quando, sicut allegorice, inquit, mulier ecclesia; ita semen mulieres singuli, qui ad ecclesiam pertinent, Gal. IV. 26. Non vero homines in Scriptura S. tam absolute semen mulieris, sed viri semen plerumque vocari solent. Quod jam laudatus BOESEKEN ingenti exemplorum farragine docet, obseruatque rectissime, per hanc phrasin innui aliquem sine virili opera oriundum, adeoque illam singularissimam ex *Jes VII. 14.* explicandam esse. Etenim probe is obseruat, per *ro semen* humanae Christi naturae veritatem, (vid. huc omnino *Leu. XII. 2. seqq.*) per *ro semen mulieris* vero ejusdem humanae naturae singularitatem, describi. Quamuis in hoc non possimus facere cum ipso, dum ex *אין* nomine, ut hallucinatur, Dei, Christi diuinitatem probare sustinet. Non audemus tantam veritatem tam arenoso fundamento, & ex primis grammaticae fundamentis facile collapsuro, superstruere, quod dicto jam auctori nec alias est infrequens, ut videre est ex l. c. p. 114. ubi pro diuinitate Christi probanda, phrasin *אין אלהים* *Exod. III. 2.* per appositionem reddendam, *Angelus, qui est ipse Jehoua* multis vrget, quae vel tyro grammaticae refelleret. Secundo, fortior aliquis Diabolo intelligitur: quem nullus mortalium superare propriis viribus potest. Quare optime semen illud indiuiduale Christus intelligitur: qui toti ceterae Diabolorum superandae solus opponitur, & solus abunde sufficit. Ut *περισπωμάτων* quidem & consequenter ad pios redundet fructus istius hostilitatis, & per Christum ipsi superent Satanam *Apoc. XII. 11. Rom. XVI. 20.* Non vero per se, quod h. l. praecipue innuitur; sed per illius sanguinem. Vti monet B. CALOVIUS in *Bibl. Illust. ad b. l. f. 1244.* & G. OVSSETIVS *Tern. aduers. Judaeos n. I. §. VII. seq. p. 16. seq.**

§. XIII. Probatum (2.) quod serpens non naturalis, sed solus Diabolus fuerit seductor. Quia hujus caput a Contritore Christo praecipue conquassatum: & ipse Christus ictum

ictum calcanei hoc ipso fuit passus. En noua Diaboli a Mose sub serpentis schemate descriptio! Quid mirum si homo pedibus conculcet serpentis caput? quos quouis modo, & leuiori, solet necare: nec vel minimum inde accidit eidem damni. Num difficilius fuisset Euae, vt vel ipsa, vel maritus hunc sibi praesentem serpentem contererent; quam semini suo, quod illa demum ex se expectare debebat, vt praestaret id ipsum. Nemo sanioris iudicii haec in serpentem naturalem quadrare, cum Judaeis, Soci- nianis, aliisque defendet. Satanæ vero serpentis infernalis caput contritum merito dixeris. Quemadmodum enim capiti, praesertim si serpentes spectes, Num. XXI. 6. maxima corporis vis inest, vt eo compresso, de ipsa vita actum sit: ita omnes Satanæ insultus a Christo sunt repressi, omnisque ejus potestas ad nocendum homini nunc est sublata. *Sua enim morte Christus aboleuit eum, qui mortis habebat imperium, h. e. Diabolum: & liberauit, quotquot metu mortis, per omnem vitam obnoxii erant seruituti.* Ebr. II. 15. Vnde ad Sancti Pauli exemplum quotidie DE- um pacis precantur pii; vt conterat Satanam sub pedes ipsorum breui Rom. XVI. 4. Atque ita Spiritus S. adiuui gratia facile, quo- ties cum ipso confligunt, victores existant, triumphum de eodem agentes. Hujus contritionis Symbolum erat vis illa mirifica Chri- sti discipulis concessa Luc. X. 19. coll. Marc. XVI. 18. confirmata exemplo Pauli Act. XXVIII. 5. notante WITSIO *Oecon. Foed. Lib. IV. Cap. I. §. XII. p. 55.* Calcaneum vero punget Satanæ, quando nunc Contritoris pedibus subiectus, potestate nocendi hominibus erit exuendus. Scilicet fiat, vt Christus quoad infir- mam sui partem, quae est humana ejus natura, diuinæ, quae lae- di, pungi & secari non poterat, vnione personali conjunctus, mortem quidem sit perpeffurus: ipse vero morti haud succubitu- rus. Quemadmodum viuere adhuc censetur ille, qui quoad mi- nimam sui partem fuit laesus. Nobis plane sunt aduersi LXX. quando vertunt: *ἀντὶς τοῦ κεφαλῆς καὶ τοῦ ἰσχυροῦς ἀν- τὶς πτερυγῶν. ipse seruabit caput, tu vero seruabis calcaneum ejus.* Nam *κεφαλῆς* & *ἰσχυροῦς*, quod praefert SIMONIVS *Hist. Crit. V. T. L. II. C. V. p. edit. cit. 30. & GOVSSSETIVS Ter- nion.*

nion. aduers. *Judaeos n. I. §. VI. p. 16.* itemque *regēs* & *regēs*. quod alii codices legunt: ranquam minus graeca communi praestantiorum criticorum suffragio rejiciuntur. Haec vero non tam poenae, quam magni fauoris, certitudinem cum serpenti, si adfuisset; tum Diabolo, si hunc intelligant; dare potuissent. Vnde ISAACVS VOSSIVS magnus ille LXX. admirator & Patronus, sublimiorem his, quam ipsis fontibus, locum concedens, describentium vitio factum esse credit; vt legatur *regēs* pro *regēs*: & *regēs* pro *regēs* perforabis a *regēs*. Verum, praeterquam quod hypothesis sit falsa, a JOH. HENRICO HOFTINGERO in *Thesaurō Philolog. & SIMEON de MVIS in Hebraicae editionis veritate & auctoritate* explosa; omnium codicum consensu lectionem Vossianam improbant Critici ad vnum omnes. JOH. CLERICVS *Comment. f. 36.* Hebraica sectatus, aliam radicis significationem ex Arabica lingua petitam, cum EDMUNDO CASTELLO constituit, quo serpenti suo naturali magis congruum efficiat verborum sensum. Radicis enim *רָגַע* in Arabico significatum esse *observare, spectare*: atque hinc non adeo inepte LXX. Int. vertisse pronunciat per *regēs* & *regēs* es, *regēs* enim interdum esse *occasionem captare, observare quidpiam aente*. Vt ita diuinorum verborum mens fuerit: *Illud capiti tuo, tu vero ejus calcaneo insidiaberis*. Vt & vulgatus itemque Onkelos reddunt cum eo. Et haec ipsa est Judaeorum ferme omnium, quae & Clerico placuit, hypothesis. Nec vero ad parallelismum impurum delabendum; vbi purus haberi, & ordinaria vocis significatio retineri potest. Obtinet itaque potius consueta vocis Hebraicae *רָגַע* significatio, qua redditur *construit*, confirmata ex duobus aliis Scripturae S. locis, in quibus solis praeterea occurrit, *Jobi IX. 17. & Ps. CXXXIV. 11.* Quia non per insidias, sed aperto Marte, Satanam deuicit Christus, ejusque caput construit, ex quo Protoplasti solidam capere decebant solatium; quod ex illa *observatione* haud quaquam potuissent. Audiendi tandem prorsus non sunt, qui *רָגַע* & *רָגַע* ad tempus, quoad initium ac finem descriptum, referri volunt, qua ratione omne solatium primis parentibus eorumque posteris hic praebitum euanesceret, nec mulieris semina

semen prae serpente quicquam obtineret privilegii, imo serpens ille cum semine suo victor, mulieris autem semen deuidtum fistiteretur.

§. XIV. Denique (10.) probatur, quia ipsa Scriptura S. N. T. idem passim nobiscum docet de serpente infernali, ommissa omni serpentis naturalis mentione, v. g. *Apoc. XII, 9.* itemque *Cap. XX, 2.* ubi discrete dicitur, serpentem hunc esse Diabolum totius mundi seductorem: qui primus mendax, & antiquus serpens, quo ex naturalibus nullus fuit antiquior: sua astutia seduxit Euam, 2. *Cor. XI, 3.* coll. *Job. VIII, 44.* Ex quibus B. HOSMANNVS p. 100. validum argumentum deduxisse videtur: Quicumque per mendacia primus est homicida factus, ille est Diabolus: Atqui serpens iuxta 2. *Cor. XI, 3.* per mendacia & astutiam, seducendo Euam, est primus homicida factus: ergo serpens hic fuit Diabolus, non naturalis aliquis. Cur vero serpens vocetur, ac sub serpentis schemate sistatur historia lapsus; ratio supra data sufficit. Non, quod serpente vero usus fuerit: nec, quod ob similitudinem tantum, qua respectu astutiae cum serpente comparetur, vocetur serpens. De quibus testatur CLE- RICVS f. 27. *Volunt non in celebres Theologi, ad loca modo adducta, nullum apparuisse serpentem proprie ita dictum; sed daemonem eo nomine significari.* Longe tamen probabilius est, aliquod corpus oculos Euae incurrisse; cui sermonem & argumenta tribueret. Quicquid etiam hic in contrarium disputet VITRINGA ad *Apoc. XII, 9.* p. 927. contendens causas ab instrumentis suis nunquam denominari; quum eidem manifesto refragetur supra aliquoties productum Samuelis larvati exemplum, ipsaque Bileami historia, vel ad mentem VITRINGAE accepta, eundem refellat. Concedit namque, Angelum linguam asinae Bileamiticae rexisse, absurdum tamen iudicat, angelum istum asinum appellare. Quum non Moses tantum perhibeat *Num. XXII, 28.* *Jehoua aperiebat os asinae, ut NB. haec diceret Bileamo; ac rursus vers. 30. illa dicebat &c.* sed & Petrus 2. *ep. II, 15.* totidem verbis *ἡ φωνὴ τοῦ ὄφιοτος ἐν ἀνθρώποις φωνῆ* Bileamum

M

coar-

ori jure publicabat. Vt (α) dum jam recuperandae salutis amissae spem facere Deus homini voluit; majori ignominia notaretur Satanas. Atque (β) noua etiam afficeretur ille poena, aut nouo poenae augmento. Forte enim liberior ante seductionem ejus fuit potestas, quam nunc Deus prorsus imminutam, cumque per ipsam seductionem feliciter a se peractam, plenum in hominem dominium se esse adeptum laetaretur, hoc ei prorsus nunc ereptum, ipsumque vinculis magis constrictis penitus suppressum, ipso denique homine, imo omni bestia deteriore, & infelicio-rem esse voluit. Vt ita aliqua sit differentia hujus poenae & illius. Haec enim priori accessit: diuersa item ratio, cur haec dictata solenniter fuerit, illa vero non. Placent, quae hanc in rem disserit Theologus ecclesiae nostrae Cel. & laude mea major, FECHTIUS in diss. cui tit. praescripsit: *Selectarum ex sacris doctrinarum farrago, th. V.* huc transferenda: *certum est Diabolum esse lapsum statim ab initio, nemine existente, qui illum pelleret, contra vero Diabolus homines seduxit, illisque falsam opinionem de inuidia & veritate in mentem induxit, quam ob causam etiam maledictus est Gen. III. 14. quia fecisti hoc, maledictus eris &c. q. d. quia tu ipse non tantum peccasti, sed etiam homines seduxisti, ideo nulla gratia te sum dignaturus. Et post aliqua: Non negarem, si Diabolus solo lapsu a Deo defecisset, nec homines insuper seduxisset, nec Deum erga homines calumniis & mendaciis proscedisset, --- Deum ipsi mediatorem per ingentem suam misericordiam fortassis constituisse. Quippe Diaboli lapsus aequae diuina misericordiae subiectus erat; quemadmodum hominum. Ad minimum ipsius redemptio non repugnat*

§. XVI. Qui hodiernum mysticis nimium quantum delectantur; vt licet sint illata, aliquam tamen probandi vim apud ipsos habeant: obijcere subinde solent ex Burmanni, vt ajunt, *Gesets und Zeugniß*, vbi analogia inter lapsum & restitutionem, etiam quoad hanc materiam, instituitur. Quod quemadmodum Christus duabus constet naturis; ita & serpens ille seductor duabus constituisse dici possit. Falsa vero hic latet hypothesis, cane pejus

& angue fugienda. Fingamus enim tantisper, Satanam verum fuisse serpentem ingressum: non tamen duabus naturis constituisse dicendus est; sed παρασατάνης saltem sibi junxisse serpentem. Quis admitteret, Diabolum ex obscuris loquentem duabus constituisse naturis? Ita etiam, angelos, & Christum humana forma indutum, duas habuisse naturas? Sic enim Christus aliquoties fuisset incarnatus. Et cur Satanus, si analogia lapsus & restitutionis, prorsus conficta, esset seruanda, sibi non junxisset hominis naturam? Sane alia ratio est, cur Christus duabus naturis constare debebat, ad redimendum genus humanum: & alia, cur Satanus, ut seduceret protoplastos, sponte hoc schemate uti voluerit. Homini enim illum esse oportuit, ut posset pati; & ut sufficiens infinitae Iustitiae λύτρον persolueret, oportuit ipsum DEVM pati. Insulsa est itaque haec analogia lapsus & restitutionis, qua nihil contra nostram sententiam poterit probari: Ut facile ea carere possimus; contenti, sufficientem nobis per Christum satisfactionem esse acquisitam, quam grata & deuota mente nobis applicare studeamus. Christo vero serpentini capitis contritori, hostisque huius infernalis potentissimo victori & triumphatori gloriosissimo, omnes laudes, omnemque cultum sincerum tribuamus: & ad ejus exemplum mascule, dum viuimus, pugnemus & militemus aduersus varios animae nostrae hostes. Quia eo felicior & certior nunc erit victoria; quo magis debilitata est Satanae per Christum potestas. Ut, dummodo fide non excidamus, certissima sit nobis futura animae nostrae salus. Haec enim est

teste Petro 1. *Epist. Cap. I, 9.* fidei nostrae

F I N I S.

AD
CLARISSIMUM
DN. SCHLOSSER,

Hujus
EXERCITATIONIS PHILOLOGICAE
AVCTOREM

Fautorem & Amicum honoratissimum.

B

tennum est, quum, post aliquot
annos in Academiis Hassiacis,
Giessena scilicet & Marburgensi,
transactos ad Salanas concederes
Musas. Per omne illud tempus
adeo constanter, PL. REVE-
RENDI PARENTIS consilio obsecutu-
rus, mihi adhaesisti, ut nullus fere dies abie-
rit, quin latus meum premeres, & lectionibus
sedulus interesses auditor. Jubebat laudatus TV-
VS PARENS, ne & hanc scholam sine edito
profectuum Tuorum ac industriae collocatae spe-
cimine desereres, quemadmodum ante TVVM ex
acroasibus Doctorum Giessensium discessum dili-
gen-

gentiam adhibitam fueras publica Dissertatione testatus. Cumque mihi hanc PARENTIS, TVAMque voluntatem significares, peteresque, vt argumentum suppeditarem, in quo ingenii vires periclitareris: Mox in mentem venit praefens, de *Serpente seductore, solo Diabolo*, materia, quam data sibi opera fufius explicari voluerant amici ac fautores in vicinis Academiis diuerfi, qui me quondam de ea audiuerant differentem. Placebat TIBI eo magis, quo altius jam de his meditatus fueras, quae, occasione aliquoties oblata, in lectionibus meis hanc in rem exceperas. Breui igitur, quoad primam sectionem, sciagraphia, qua, cum sententias, oppido varias circa hoc negotium, in ordinem qualemcunque cogerem, tum auctores, pro vberiore argumenti deductione euoluendos indicarem, cupiebas iuuari. Vix eam a me acceperas, cum inciperes ex tenui mea suppellectili libraria indefesso studio perreptare singula, quae huc facere poterant, scripta, cum iis, quae ad hoc negotium pertinentia collegeram, ac instar apis fedulae, huic modo, modo isti flori insidentis, inde in vfus TVOS deriuare, quicquid e re futurum putares. In ordinem tam concinnum proprio Marte cuncta digeffisti, & animi TVI sensa stylo fatis perspicuo & facili ita expressisti, vt illorum, quorum haec, antequam imprimerentur, legisse intererat, spem non expleres modo, sed superares etiam. Equidem non es ex illorum numero, qui *Scripturam*

ram vana potius eruditione, quam vera vitae pietate explicant & exprimunt; aut, qui Doctorum sententias, quos longa Spiritualis experientia edocuit, quique ut duces sequendi erant, temere rejiciunt; prout interpreti minus benigno videri posset. Sed veram ac non fucatam pietatem cum sana verborum forma studeas retinere incorruptam; ideoque in id eniteris, ut occurras dubiis, quae ex difficili loco, fundamentum tamen ipsius salutis continente, moveri solent recentissime. Qui probe per spectum habes, absque vera cognitione omnem, etiam ad angelorum sanctitatem conformatam, vitam, non nisi fucum esse ac hypocrisis Deo execrabilem: Quemadmodum vicissim cognitio veritatis, quae non ad praxin pietatis tendit, in qua ea sese exerit, non potest non majus exitium atrahere huic, qui ea est praeditus. Potuisses facile usum hujus TVAE meditationis in facto te-ctoque conseruando Prot. Euangelio, omnis verae pietatis fundamento, totiusque salutis nostrae acropoli, ostendere, nisi a cathedra *Philosophica*, ex qua de hoc argumento differere TIBI constitutum erat, illud alienum fuisset. Quare haec resecanda, & ne falcem in alienam messem immitteres, Theologis erant relinquenda. TIBI vero sufficiebat phrasas dubias enodasse, & quicquid Philologia huc pertinens tradit, non illaudabili opera congeffisse. Gratulor labores feliciter exantlatos, & egregium industriae TVAE specimen,
vici-

os) o (so

vicinasque Halensium Musas inuisuro, moxque
ad patrios lares redituro, omnigenam Dei grati-
am precor, vtque Deo ac Ecclesiae pro insigni-
bus, quae coelitus obtigerunt, animi erecti doti-
bus, multum profint curae ac labores TVI, ex
animo voueo. Abi ergo bonis auibus optime
SCHLOSSER! meque, quod fecisti adhuc, amare,
ac fauere deniceps etiam perge

Deproperab. d. 14. April.
M DCC XII.

TVI Amantissimo

M. JOH. REINH. RVS.

94 A 7376

ULB Halle
003 263 55X

3

Reho

VO 77

Mi. 50.

EXERCITATIO PHILOLOGICA
DE
S E R P E N T E
S E D U C T O R E
N O N N A T U R A L I, S E D
S O L O D I A B O L O,

AD GENES. III. 1-15.
QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, AC MONTIVM,
ANGARIAE, WESTPHALIAEQVE,
RELIQVA

INDVLTV SVPERIORVM,

PRAESIDE

M. IOH. REINHARDO RVS,
FACVLT. PHILOSOPH. ADIVNCTO,
IN ACADEMIA SALANA

ERV D I T O R V M E X A M I N I

AD DIEM VII. MAII M DCC XII.

S V B M I T T I T

A V C T O R

PHILIPPVS CASIMIRVS SCHLOSSER,
WEILBVRGO-NASSOVIVS.

EDITIO QVARTA.

LENÆ, IMPENSIS FRANCISCI BORTOLETTI.

